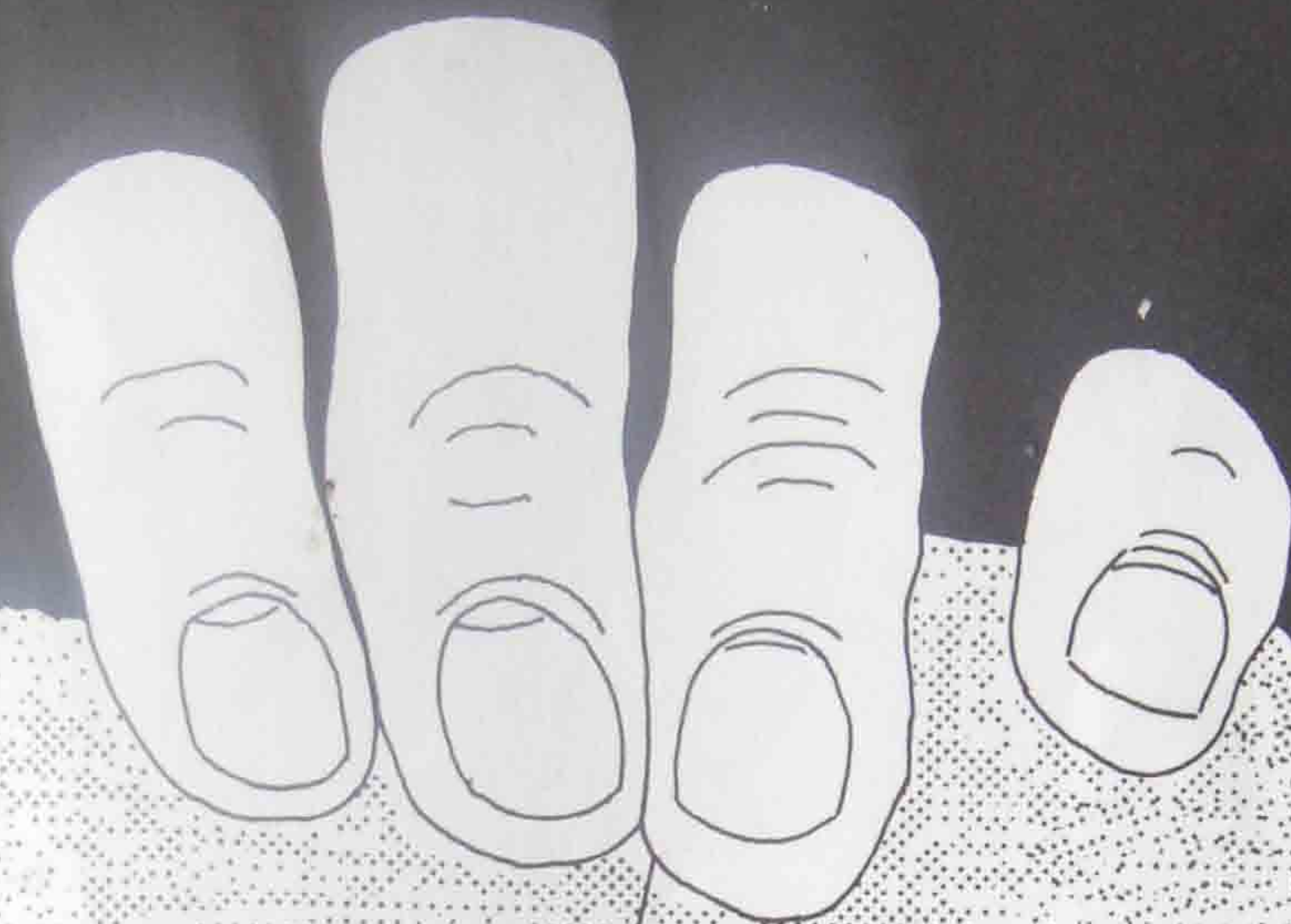

APRIL 1981

Glas podzemlja⁵⁰²

letnik XI. št.1
april 1981

ob 70. obletnici društva za raziskovanje jam ljubljana

GLAS PODZEMLJA je interno glasilo Društva za raziskovanje jam Ljubljana. Izhaja priložnostno. Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.

K tej številki so pripomogli: Tomaž Planina, Daniel Rojšek, Peter Skoberne, Rado Smerdu in France Šušteršič.

Glavni in odgovorni urednik: Marko Modic, Resljeva 22, Ljubljana.

Naslov društva:

DRUŠTVO ZA RAZISKOVANJE JAM LJUBLJANA,
STARI TRG 21,
61000 LJUBLJANA

GLAS PODZEMLJA

Glasilo Društva za raziskovanje jam Ljubljana
(1) 1981

Vsebina

Glas podzemlja ob 70-letnici društva	2
Gradivo za zgodovino Društva za raziskovanje jam Ljubljana	3
Wilhelm Putuck (Viljem Putik): Lippertova jama	29
Pravila "Društva za raziskovanje podzemskih jam" iz leta 1910!	32
Pavel Kunaver: Marjanščica	34
Valter Bohinec: Županova jama	43
Ivan Michler: Križna jama	47
Ivan Michler: Magdalensko brezno	56
Jože Štirn, Tomaž Planina: Slovensko jamarstvo po osvoboditvi	64
France Šušteršič: Žankana jama - akcija 361 je uspela	74
Jože Pirnat: Kaj je jamarstvo	93
Rado Smerdu: V svetu brez sonca	97
France Šušteršič: Razmišljanja sredi poti	102

GLAS PODZEMLJA OB 70-LETNICI DRUŠTVA

Te številko internega društvenega glasila GLAS PODZEMLJA posvečamo 70-letnici našega društva, ki smo jo brez velikega hrupa praznovali preteklo leto. V zajetnejši številki Glasu podzemlja smo želeli predstaviti dolgo in bogato zgodovino Društva za raziskovanje jam Ljubljana (DZRJL). Zbrali smo tiste prispevke naših članov, ki najbolj predstavljajo določeno obdobje in so odraz časa, v katerem so nastali. Takoj za gradivom za zgodovino DZRJL, ki je poskus kronološkega pregleda delovanja društva, smo uvrstili Putikov opis Lippertove jame. Jama in prav ta opis sta namreč med leti 1965 in 1970 močno vplivala na delo društva. Kunaverjev prispevek opisuje jamo Marjanščico, prvo večjo jamo, ki jo je raziskalo društvo, Michlerjeva članka pa naj bi osvetlila naše delo v najbolj slovitih koncih slovenskega podzemlja, v Križni jami ter v sistemu Postojnskih jam. Bohinčev uvod k članku o Županovi jami, reportaža o Žankani jami in zadnja dva prispevka kažejo odnos posameznih generacij do jamarstva. Bohinčev, ki bo vedno sodoben, skozi delo društva, naslednji pa ob doseganju globinskega rekorda ter ob odkrivanju zgornjih delov Pološke jame. Slovensko jamarstvo po osvoboditvi in Marginalije ob šestdesetletnici pa polemično osvetlujeta obdobji, ko so se mnenja slovenskih jamarjev nekoliko razhajala.

Številko zaključuje avtorski prispevek, v katerem podaja Šušteršič osebni pogled na zgodovino društva. Ob pregledu kazala bo bralec takoj opazil, da ni prispevka o Najdeni jami. O njej bomo izdali posebno številko Glasu podzemlja, saj to Najdena jama nedvomno zasluži.

Zavedamo se, da smo pri urejanju te številke naredili mnogo napak, da smo namenoma in nevede izpustili pomembne članke naših članov in da smo prezrli marsikateri zgodovinsko pomembni dogodek. Tistim, ki bodo ob naslednji obletnici pripravljali podobno publikacijo, želimo, med drugim, da se uspešno pretolčejo skozi društveni arhiv in dopolnijo zgodovino, da sest-

vijo seznam dosedanjih predsednikov in tajnikov društva, ki so velikokrat s svojim delom ustvarili temelje bolj oprejemljivim uspehom društva, in da sestavijo seznam člankov, ki so jih o jamah, jamarjih in jamarstvu napisali naši člani. Menimo pa, da smo predvsem z gradivom za zgodovino DZRJL naredili pomembno delo, ker bo le-to lahko osnova za nadaljnje zbiranje ter dopolnjevanje podatkov o našem društvu. Hkrati bo gradivo dragocen pripomoček jamarski šoli in vsem tistim, ki se bodo želeli na hitro seznaniti z bogato in uspešno preteklostjo DZRJL.

Ljubljana, marec 1981

UO DZRJL

GRADIVO ZA ZGODOVINO DRUŠTVA ZA RAZISKOVANJE JAM LJUBLJANA
zbrano ob sedemdesetletnici društva

Obletnice so trenutki, ko se, bolj kot navadno, oziramo v preteklost. Tudi naše društvo je dočakalo jubilej, s katerim se lahko nanašamo. Vestni zgodovinarji so doslej zbrali že toliko gradiva, da lahko skoraj do podrobnosti obnovimo društvena uspešna, pa tudi manj uspešna leta. Vendar pa opažamo, da je kljub precej gostim sitom marsikaj le ušlo in grozi, da v kratkem utone v pozabo. Zato smo sklenili, da zabeležimo prav dogodke, ki so nomanjkljivo dokumentirani, ali pa žive le v ustnem izročilu.

To je bilo osnovno vodilo našemu zbiranju; zavedamo pa se, da dokončne črte le ne moremo potegniti. Verjetno so izpadli še kaki pomembni dogodki, raziskave upoštevanja vrednih jam in imena zaslužnih članov. Vse pripombe in dopolnila so zato - seveda v pisni obliki - še kako dobrodošla, da bomo kaj popolnejšega lahko izdali ob prihodnji obletnici.

Namen tega Gradiva pa je tudi podati približen oris zgodovine društva. To naj bi služilo kot kronološki okvir tistemu, kar smo prvenstveno želeli zabeležiti, po drugi strani pa naj bi nepoznavalcu le dalo približen vtis o društveni zgodovini. Zato pa pričakujemo, da bo bralec, ki bo gledal v tem gradivu predvsem društveno zgodovino, to sprejel z nekaj zadržki, in predvsem "z zrncom soli".

PREDZGODOVINA

Prvi dokument o kakem obisku kraške jame, je stela asirskega kralja Salmanasarja III, ki je leta 852 pr.n.š. obiskal tri jame ob izviru Tigrisa. Fragmentarni zapisi o nadaljnjem obis-

kovanju kraškega podzemlja si nato slede skozi ves stari in srednji vek, najdemo pa jih po vsem svetu.

Prvi dokumentirani obisk Postojnske jame je bil, kot priča podpis na steni, leta 1213. Leta 1654 je objavil Bertold Buchner prvi opis odprave v jamo Brattenwinnergrotte, kar je že nekoliko primerljivo današnjim pohodom v jame in zapisnikom.

Prvi jamski načrti so nastali precej istočasno, pri nas, v Angliji in na Češkem. Našega je izdelal in objavil Janez Vajkard Valvasor leta 1689. To je bil načrt Podpeške jame pri Dobropolju.

Osemnajsto stoletje je čas poglobljenega znanstvenega obravnavanja kraškega podzemlja. Slovenski Kras postane zibelka razvijajoče se znanosti, speleologije.

V devetnajstem stoletju je znanstvena misel o kraškem podzemlju že toliko dozorela, da je omogočila gospodarsko nomembne posege v kras in jame. Vse to je nujno sprožilo oblikovanje jamarske tehnike.

Leta 1818 je odkril Čeč notranje dele Postojnske jame. Od leta 1825 dalje je Cerar z domačini raziskoval Križno jamo. Prvo odpravo v Škocjanske jame je organiziral Svetina leta 1839 in zgodovina svetovnega jamarstva ga ima za začetnika raziskovanja vodnih jam. Leto pozneje sta se Kralj in Svetina kot prva spustila na dno Labodnice. Dosegla sta globino 329 m, kar je pomenilo svetovni rekord vse do leta 1916, ko ga je prevzel Duboki Do s svojimi 350 m globine. Planinski župnik Urbas je leta 1849 pregledal s skupino Lažanov Vranjo, Skedeno jamo in Mačkovco ter prvi prodrl do Sotočja v Planinski jami. Kebe z Dolenjega Jezera je organiziral leta 1895 prvo odpravo v Veliko Karlovico in Zelške jame.

Proti koncu stoletja so se ozrli raziskovalci tudi na podzemsko Ljubljano v zaledju vrhniških izvirov, kar pa se je izkazalo za mnogo trši oreh. V osemdesetih letih je Putik odkril Lippertovo jamo, s pomočjo Lažanov pa je raziskal še Gradišnico, Kališnico, Jamo na Meji in ponorne jame na Lokah. V Logarčku se je spustil skozi Dicovo okno in tako nadaljeval delo Lažanov, ki so prej samostojno raziskali gornje dele. Putik se je zelo zbližal z domačini, saj je imel v Lazah več desetletij stalen "kvartir", bil pa je tudi častni občan Planine. Raziskoval je še ponor Fojbe in brezno Divja jama v Istri. Sodeloval je pri raziskavah podzemske Pivke in Divaške jame. Kot uspešen reševalec se je izkazal pri nesreči v Lurlochu in je tako verjetno pionir jamskega reševanja.

V Divači je konec stoletja živahno delovala formalno neorganizirana jamarska skupina pod vodstvom Žiberne, legendarnega Tantave. Prvi so se spustili na dno vhodnega brezna Kačje jame (1889, Rebec, Rešaver, Žiberna) odkrili Tiho jamo v Škocjanskih jamah, Divaško jamo in Košavo jamo. Gradili so tudi steze po Škocjanskih jamah in Kačji jami, kjer so prodirali vanje njihovi uradni raziskovalci iz vrst Jamske komisije Nemškoavstrijskega planinskega društva.

Prvo speleološko društvo na svetu je nastalo leta 1879 na Dunaju. Iniciator je bil Kraus, ki je dobil svoje osnovno speleološko znanje ob sodelovanju z domačini na našem krasu. Leta 1883 sta nastali v Trstu sorodni organizaciji, Jamska komisija Nemškoavstrijskega planinskega društva in Societa degli Alpinisti Triestini. Prvo je imelo, tako kot bodoče ljubljansko, pol uraden značaj in je bilo načelno precej ozko in znanstveno. Drugo je bilo organizirano širše. Pod geslom "Kras je kot gore" je imelo izrazito iredentističen značaj, saj je bil eden njegovih osnovnih ciljev, čim hitreje politizirati Kras in Julijske Alpe. Zagotovilo si je precej široko bazo, kar je bilo med obema vojnama ena bistvenih opor tedanjemu primatu italijanskih jamarjev v svetu.

Prvo slovensko jamarsko društvo, Antron, je bilo ustanovljeno leta 1889 v Postojni. Raziskovalo je predvsem podzemski tok Pivke, med njegova pomembna odkritja pa sodijo tudi Lepe jame. Aktivno je delovalo pet let. Njegov član Šeber je prvi na svetu fotografiral v jamah in njegove fotografije je uporabil Martel v svoji knjigi Les Abimes.

Konec preteklega stoletja je postala speleologija velika moda in povsod po svetu so ustanavljali taka društva. V Trstu moramo omeniti društvo Hades in pozneje Club Turisti Tries-tini, kjer je bil gonilna sila Perko. Glavni tržaški jamarji te dobe so bili še Boegan, Hanke, Marinič, Müller in Petrič.

Viljem Putik, ki smo ga že omenili, je bil med drugim član dunajskega speleološkega društva, včlanil pa se je tudi v Antron. Rodil se je 6.7.1856 v Popovkih pri Brnu in 1881 diplomiral za gozdarskega inženirja. Že zgodaj je začel raziskovati notranjski kras, še posebej pa se je temu posvetil, ko se je 1894 naselil v Ljubljani. 24.2.1910 je organiziral posvet o jamarstvu pri baronu Schwarzu. On in Perko sta bila glavna pobudnika ustanovitvi našega društva, ki je najstarejše neprekinjeno delujoče jamarsko društvo na Slovenskem.

DRUŠTVENA DOBA

1910

12.5.1910 je bil v Ljubljani ustanovni občni zbor našega društva, ki se je poimenovalo Društvo za raziskovanje podzemeljskih jam. Njegov predsednik je postal deželni predsednik kranjski baron Schwarz, podpredsednika pa Mantuani (ravnatelj deželnega muzeja) in Schollmayer-Lichtenberg. Tajništvo sta prevzela Bischof in Cerck, blagajniške posle pa Turk. Društveno dejavnost so usmerjali predvsem odborniki Perko, Peterlin, Podnebšek in Putik.

Raziskovalno delo sta si delili dve sekciji, dolenska in kočevska. Udarno skupino prve so sestavljali t.i. Drenovci: Bogumil Brinšek, Josip Cerk, Andrej Hrovatin, Ivan Kovač, Jože in Pavel Kunaver, Ivan Michler, Ivan in A. Tavčar ter Sandi Vizjak. Posvetila se je sistematičnim raziskavam dolenskega krasa (Radensko polje, Ribniško polje, Dobropolje, Mala in Velika Gora, Loški potok). Do svoje smrti je raziskave usmerjal Josip Cerk. Dolenska sekcija je imela posrečeno kadrovsko sestavo, pa tudi tehnična sredstva, s katerimi je kmalu razpolagala, so bila tedaj najsodobnejša. Zato ni čudno, da je bila dejavnost izredna in nadpoprečna tudi v širšem merilu.

Kočevska sekcija je bila izključno nemška. Delovala je do prve svetovne vojne. Njen arhiv je zgorel med bitko za Kočevje. V našem arhivu je le nekaj odlomkov jamskih načrtov (Vodna jama pri Klinji vasi), ki so izdelani zelo skrbno.

1911

Prve večje akcije. Drenovci uporabljajo v brezni - verjetno po sili razmer - poleg običajne jamarske tudi vrvno, alpinistično tehniko. V breznu Marjanščica prodrejo 84 m globoko.

1912

Tragično premine Josip Cerk in vodstvo raziskav prevzame Pavel Kunaver.

1913

Od ustanovitve do konca tega leta je društvo (dolenska sekcija) preiskalo že prek sto jam in se tudi tehnično solidno opremilo. Med pomembna odkritja štejejejo poleg Marjanščice še Kriviška okroglica, več ledenih jam na Veliki gori, ponor-

ne jame na Radenskem polju in Dobropolju ter nadaljevanje Južnega rova v Logarčku. Društvo postane na široko poznano, saj ga vabijo na raziskave celo v Pazin in Baderno v Istro, kjer raziščejo okrog 100 m globoko Golešnico.

1914 - 1981

Vojna je društveno delo zavrla, ni pa prekinila raziskovanja. Kunaver in Michler sta kot vojaka na B[an]jšcah, Trnovskem gozdu in Dolnjem (matičnem) Krasu preiskala prek sto jam. V Rovpi sta prodrla 31.8.1917 do globine 146 m. To je pomenilo vse do leta 1965 društveni rekord v povsem samostojnem odkritju.

1922

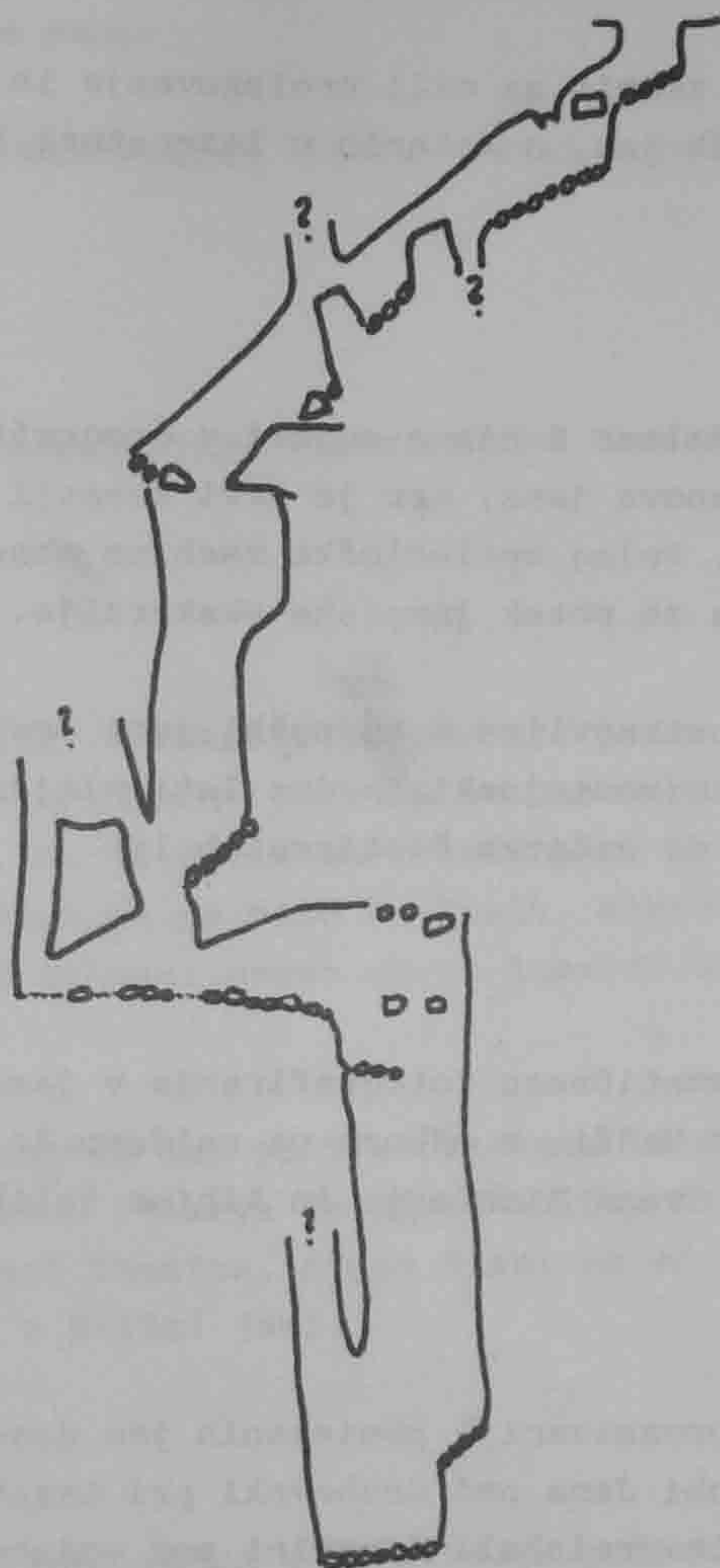
Pavel Kunaver objavi knjižico Kraški svet in njegovi pojavi, ki je poljuden pregled tedanjega znanja o krasu, pa tudi piščevih doživetij v podzemlju. Očiten namen knjižice je prebuditi jamarsko misel v najširših slovenskih krogih. Žal je bila, tako kot avtorjeva druga knjižica, "V prepadih", preveč pred časom.

1924

Po vojni delo najprej zamre, potem pa sledi reorganizacija. Ne da bi spremenilo pravila, se društvo prilagodi popolnoma spremenjenim razmeram. Zamisel o topografskem odkrivanju podzemlja se je umaknila znanstvenemu proučevanju kraških pojavov. Sedež društva je v Zoološkem inštitutu ljubljanske univerze. Predsednik je bil Jovan Hadži, tajnik Roman Kenk, med najbolj aktivnimi pa še Albin Seliškar in Ivan Michler. To je bil začetek znanstveno raziskovalnega dela v društvu (biologija, fizična speleologija).

ROUPA PRI PODLEŠČAH (skica)

kat. št. 1419

- 146m, 1917

- 219m, 1976

1925

Društvo si je zadalo za cilj preiskovanje in dokumentiranje predvsem tistih jam, o katerih v literaturi še ni bilo podatkov.

1926

Član društva Valter Bohinec objavi v Geografskem vestniku monografijo Županova jama, kar je prvi zunanji znak nove usmeritve društva. Poleg speleološke vsebine obsega delo tudi podrobna navodila za potek jamarske ekskurzije.

Tega leta je ustanovljen v Podpeški jami prvi jamski laboratorij na svetu (postojnski je dve leti mlajši), ki je s presledki deloval do začetka šestdesetih let.

1927

Pričetek sistematičnega fotografiranja v jamah. Predsednik je še vedno Jovan Hadži, v odboru pa najdemo še Francija Bara, Romana Kenka, Ivana Michlerja in Albina Seliškarja.

1928

Število po reorganizaciji preiskanih jam doseže številko sto. To številko dobi Jama nad Grahovniki pri Lazah, ki so jo že prej odkrili in preiskali domačini pod vodstvom Franca Mrharja. Prva društvena odprava vanjo je bila 5.2.1928, kar so jamarji združili z manjšo slovesnostjo.

1929

Društvo raziskuje kraško podzemlje v širši okolici Loškega polja. Poleg več manj pomembnih jam preišče in izmeri tudi

glavne dele Križne jame, katere nadaljevanje so 1926 odkrili dijaki pod vodstvom prof. M. Prezlja. Odkritih in izmerjenih je prek 5 km rovov.

26.1. t.l. umre Viljem Putik, glavni pobudnik ustanovitve društva.

1931

Društvo raziskuje jamo Vjetrenico v Hercegovini in izmeri prek 9 km rovov.

1933

Prvi zapisniki o iskanju Lippertove jame. Zanimivo je, da omenjajo mnoge predhodne poskuse neuspešnega iskanja te jame, kljub temu, da je Putik umrl šele pred kratkim, mnogo njegovih sodelavcev pa je bilo še živih. Albin Seliškar opravi v Štirnah Pod Stenami enega prvih jamskih potopov (v skafandru) na svetu.

Sreda tridesetih let je čas razcveta logaške podružnice. Pod vodstvom Ivana Dolarja je sistematično raziskovala jame v širši okolici Logatca, njeni člani pa so tudi prvi prodrli do konca Blat v Križni jami.

1937

Usmerjanje terenskega dela prehaja polagoma z Ivana Michlerja na Alfreda Šerka ml. Pri iskanju Lippertove jame odkrije ekipa pod njegovim vodstvom 16.3.1937 vhod v Najdeno jamo. Šerko je prvi v celoti dojel, da je osnovni cilj slovenskih jamarjev odkriti in topografsko dokumentirati čim večji del našega podzemlja.

1938

Alfred Šerko uredi društveni kataster jam po sodobnih načelih in izda Seznam jam v ozalid tehniki, kar je nekakšna protiutež sočasnemu Catasto delle grotte Italiane, Venezia Giulia, ki ga je uredil Boegan.

1939

Alfred Šerko in Ljubo Podpac organizirata večletno sistematično raziskovanje podzemlja vzdolž tedanje meje z Italijo. Predvsem izstopa podrobno obdelano ozemlje Pokojiške planote in Begunjskega Ravnika. Ivan in Dušan Kuščer sta se potapljala v Velikem okencu (izvir Ljubljance pri Vrhniki).

1940

Društvu se pridružijo Badjura, Grašič, Lebez, Pavlin in Velikovrh, ki so dotlej samostojno zahajali v jame, delno celo ob nasprotovanju društva. Opravili so pomembne raziskave na Kočevskem, ki so se mu ljubljanski jamarji dotlej izogibali. Tudi v večjih brezni (Potokarjevo brezno) so poskušali uporabljati vrvno tehniko, čemur pa čas še ni bil dozorel. Pač pa so tako kot prvi obvladali Bilpo.

Med prvo in drugo svetovno vojno so člani društva raziskali na 1264 ekskurzijah 742 jam. Izstopajo zlasti imena: Franci Bar, Valter Bohinec, Srečko Brodar, Bukovec, Ivan Dolar, Roman Kenk, Ivan Kuščer, Ivan Michler, Hubert Pehani, Ljubo Podpac, Egon Pretner, Ivan Rakovec, Albin Seliškar, Alfred Šerko in Štravs.

V času druge svetovne vojne sta Valter Bohinec in Jovan Hadži skrila društveni arhiv v prostorih Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani in v Zoološkem inštitutu Univerze.

1945

Društvo se postavlja na noge že takoj po osvoboditvi. Predsednik mu je Albin Seliškar, raziskovanje pa vodi Alfred Šerko. Albin Seliškar in Ivan Kuščer ustanavljata po srednjih šolah jamarske krožke.

1946

Prično se raziskave primorskega krasa, vključno s tedanjim Svobodnim tržaškim ozemljem. Delovanje društva v tem času se lepo zrcali v Šerko-Michlerjevi knjižici Postojnska jama in druge zanimivosti krasa, ki jo je po Šerkovi smrti dokončno oblikoval Michler in je izšla leta 1952.

1948

7.9. umre Alfred Šerko, zadet od strele na jamarski ekskurziji v Istri. Delo društva za trenutek ohromi.

1949

Društvo se reorganizira pod predsedništvom Ivana Michlerja. Odborniki so še: Franci Bar, Valter Bohinec, Srečko Brodar, Jovan Hadži, Ivan Kos, Ivan Kuščer in Egon Pretner. Začne se sistematične raziskave podzemlja med Planino in Postojno. Jamarski krožki po šolah se razmahnejo. Kar največje zasluge za to ima Pavel Kunaver, medtem ko vodita mladinsko sekcijo v društvu Seliškar in Kuščer.

1950

V društvu začne delovati skupina mladih jamarjev: Jože Jelenc, Jurij Kunaver, Vane Mayer, Dušan Novak, Tomaž Planina, Marjan Richter, Jože Štirn in Jože Šubelj. V Rakovem rokavu Planinske jame je odkrita bifurkacija. Odprave v to jamo postanejo rutin-

sko opravilo in ne več ekspedicije, kar je veljalo še pred desetimi leti. Odkrita je Gorjanska jama pri Bledu.

1951

Osnuje se podružnica v Postojni. Njeni prvi uspehi so v Markovem spodmolu in v Vodni jami v Lozi. Pozneje se je posvetila predvsem raziskavam predjamskega podzemlja, kjer je bil odkrit velik splet doslej neznanih rovov. Matično društvo raziskuje Veliko Paradano, kjer prodrejo po novo odkritem breznu 120 m globoko. V ta čas sodijo tudi prva večja odkritja v Postojnskih jamah.

1952

Vse večji je priliv mladih članov. Vnašajo nove poglede na jamarstvo oz. se pod Kunavrovim vplivom spet vračajo k "čistemu jamarstvu" Drenovcev. V društvu nastajajo vse večje napetosti. Pride do odkritih sporov, zaradi česar je v nekaj letih odbor povsem spremenjen. Najradikalnejši izstopijo in leta 1955 osnujejo samostojno jamarsko skupino v okviru PD Železničar v Ljubljani.

1954

21. - 24. januarja tega leta je bil v Postojni prvi jugoslovanski speleološki kongres. Med zaključki je bil tudi sklep o pripravah na oblikovanje Speleološke zveze Jugoslavije. Glede na razmere v drugih republikah je predvidel predlog statuta SZJ le po eno republiško društvo, ki bi vstopilo v zvezo. Da bi kongres potekal gladko in ker je bilo že znano, kakšni bodo zaključki, se je društvo vnaprej prilagodilo novim razmeram. Na rednem občnem zboru 8.1.1954 so bila, prvič po ustanovitvi, spremenjena društvena pravila. Društvo se je preimenovalo v Društvo za raziskovanje jam Slovenije. To je tudi

ustrezalo dejanskemu stanju, saj dotlej v Sloveniji (z izjemo JSPD Trst) ni bilo druge samostojne jamarske organizacije.

Delo sta si delili matično društvo v Ljubljani in podružnica v Postojni, ki ji je izdatno pomagal novoustanovljeni Zavod za raziskovanje krasa SAZU. Člani matičnega društva so se podajali v jame med Vrhniko in Logatcem. Skupaj s podružnico (ki je tedaj odkrivala pomembne nove rove v Postojnski jami) in Gruppo grotte Carlo Debenjak iz Trsta je društvo raziskovalo Habečkov brezen pri Črnem vrhu (- 336 m).

V to dobo štejejo resnejši poskusi za praktično uvajanje vrvne tehnike. V Rakovem Škocjanu so Fajgelj, Kunaver, Marussi in Sket poskušali plezati po vrvi z vponkami.

1955

Sprejeto je bilo stališče, da tehnika ni pomožen, temveč osnovni element jamarstva.

1956

Odcepila se je postojnska podružnica kot samostojno društvo "Luka Čeč". Skupaj z matičnim društvom organizira uspešno odpravo v Jazben (- 334 m), kjer odkrijejo nove rove.

1958

Mikec Drašler in Jože Štirn sta preplavala sifon v Veselovi jami (izvir Žerovnišče) pri Cerknici.

1959

Izšla je prva številka društvenega glasila Naše jame. Uredila sta jo Valter Bohinec in Roman Savnik. Naše jame so formalno ostale društveno glasilo vse do leta 1970, ko jih je prevzela za svoje zvezna organizacija slovenskih jamarjev.

1960

Med drugim so člani društva raziskali tudi Anžetovo brezno (2000 jamo) in Brezno pri Medvedovi konti z eno največjih tedaj znanih dvoran na svetu ($0,62 \text{ milj. m}^3$). Ob petdesetletnici društva izda P. Kunaver vodnik po Cerkniškem jezeru in okolici. V Ljubljani je uspešna razstava o delovanju društva.

1961

Izvedena je meddruštvena odprava "Akcijsko dno" v Triglavskem breznu (- 260 m). Začele so se prve raziskave v Sežani (meritve notranjih delov Škamprlove jame, pomoč Sežančanom pri raziskavah in meritvah novih delov Vilenice). Podrobne raziskave jam v okolici Golega brda pri Ljubljani.

1962

Na občnem zboru dne 17.6.1962 je naše društvo kot prvo sprejelo pravila bodoče zvezne organizacije slovenskih jamarjev. Ta je po ustanovitvi sprejela njegovo ime, kar je zahteval statut Zveze speleologov Jugoslavije. Društvo se je, skladno s pravili novoustanovljene zvezne organizacije, preimenovalo v Jamarski klub Ljubljana, čemur je bilo 1966 dodano še Matica. Obenem so se osamosvojile dotedanje podružnice in se registrirale v domačih občinah kot društva. Takoj so se priključila novo nastalemu zveznemu organu slovenskih jamarjev, tako, kot sta storili že predj samostojni društvi v Postojni in Speleološka sekcija PD Železničar v Ljubljani.

Društvo je dotlej organiziralo že več raziskovalnih taborov na visokogorskem krasu (Velika Planina, Kriški podi). Jeseni so začeli najmlajši člani v Najdeni jami širiti ožino, imenovano danes Radeščkova pasaža.

Že od leta 1952 je bil predsednik društva Valter Bohinec. V odboru so bili še Franci Barj, Srečko Brodar, Ivan Gams, France Hribar, Miran Marussig, Franc Mermolja, Pavel Kunaver, Tomaž Planina, Egon Pretner in Marjan Richter.

1963

Spomladi so se člani prebili v notranje dele Najdene jame. Organizirali so trening reševalcev v Logarčku, aprila pa zbor pri Pivki jami. Jeseni so pričeli sistematično preiskovati jame v Lanskem vrhu. Že večkrat formalno potrjeno stališče so bistvenem pomenu jamarske tehnike se prične uveljavljati tudi v praksi. Konec je kompleksa, da gre jamar samo navzdol in prične se sistematično plezanje v kamine.

1964

Spomladi je bila najširša akcija za pridobivanje novih članov. V Najdeni jami se vrste velika odkritja Putikove dvorane, Piparskega in Borisovega rova. Začele so se raziskave na Kaninu in na Krimu. Konec decembra je bilo v Logatcu prvo jamarsko proslavljanje Novega leta, ki je kasneje prerastlo v tradicionalno Putikovanje.

1965

V tem letu so člani podrobno raziskovali Najdeno jamo in merili njene glavne rove. Raziskovali so Lanski vrh ter nadaljevali raziskovanja na Kaninu in Krimu.

DZRJS je izpeljalo organizacijo IV mednarodnega speleološkega kongresa v Ljubljani, čemur so bili glavna opora naši člani. Kongres je bil huda iztreznitev in je drastično pokazal, da najboljši jamar ne velja niti za pol toliko speleologa, kot diplomirani profesionallec, ki ga službene dolžnosti občasno

prisilijo v bežen stik s krasom. Neposredna posledica je bila, da so se skoraj povsem osule generacije članov izpred 1960. Vsa teža raziskovanja in organizacije je padla na dotedanje pripravnike. Ostra menjava kadrovske sestave je bistveno spremenila način delovanja društva, kar se v vseh posledicah kaže še danes.

Novo vodstvo je skušalo iz mednarodnih stikov - ki so sicer imeli že mnogoletno tradicijo - potegniti čim več koristi za napredek tehnike. Ta se je doslej razvijala precej izolirano, odtlej pa zavestno išče vzorov pri najboljših jamarjih po svetu. Izčistijo se stališča, kaj je jamarstvo in kaj speleologija. Jasni cilji in volja, da jih dosežemo, sta privedli društvo na nesporno prvo mesto ne samo doma, temveč tudi v Jugoslaviji.

Na Kaninu je v breznu F - 23 presežen društveni globinski rekord v povsem samostojnem odkritju. Dosežena globina je 175 m.

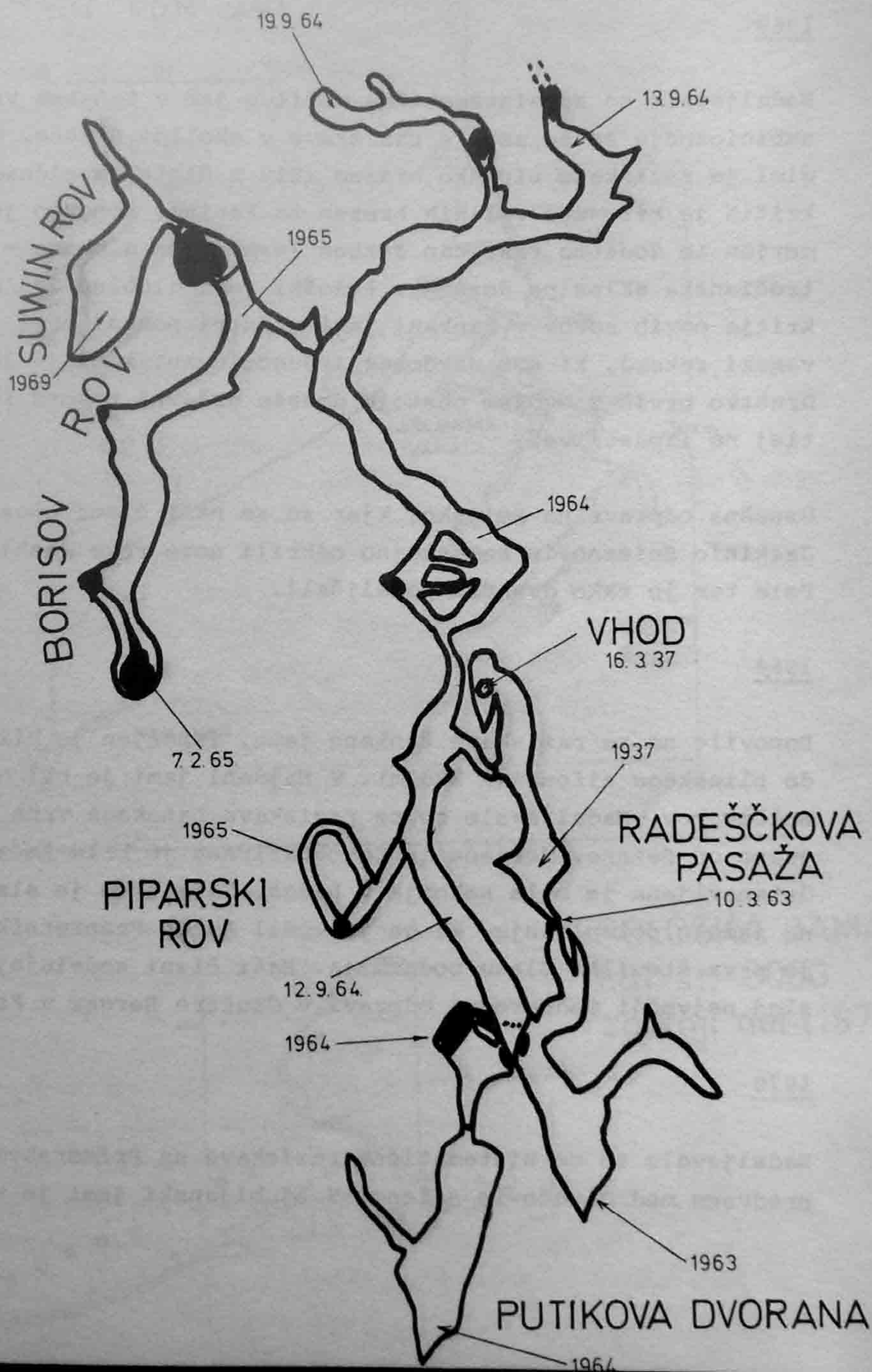
1966

Društvo (tedaj formalno klub) šteje 127 članov, od katerih je skoraj četrtina aktivnih. Nadaljujejo se podrobne raziskave Najdene jame, Lanskega vrha in Šimnovega brezna (Gorjanske jame). Na Kaninu je odkritih in raziskanih več brezen globokih preko 100 m. V Primoževem breznu (F - 23) je dosežen novi rekord 197 m. Novo večje raziskovalno območje se odpira v Suhi Krajinici, kamor se vključujejo tudi raziskave Tentere in Griške jame. Močna ekipa se udeleži medklubske odprave v Pološko jamo, kjer naši člani odkrijejo glavno nadaljevanje. Milan Orožen preplava s tovarišem z Rijeke (Ugo Fonda) sifon med Črno in Pivko jamo, kar je začetek sodobnega potapljanja v naših jamah.

1967

Izvedene so bile teodolitske meritve Najdene jame, nadaljujejo

NAJDENA JAMA (skica)
kat. št. 259

se raziskave Lanskega vrha in Kanina. Začele so se raziskave v masivu Kogla, kjer je odkrita Ljubljanska jama.

1968

Nadaljevale so se sistematične meritve jam v Lanskem vrhu, ambicioznejše so se začele raziskave v okolici Sežane. Med drugimi je raziskano Lipušsko brezno (210 m čiste navpičnice). Odkritih je bilo več velikih brezen na Kaninu. Ponovno je bil izmerjen in dodatno raziskan Jazben (namerjena globina - 334 m), tročlanska ekipa pa doseže v Pološki jami globino 300 m. Odkritje novih rogov v Žankani jami v Istri pomeni prvi jugoslovanski rekord, ki smo ga dosegli Jugoslovani sami (- 361 m). Društvo prvič v svojem obstoju doseže državni rekord in ga odtelej ne izpusti več.

Uspešna odprava na Poljsko, kjer so se naši člani spustili v Jaskinio Sniezno in samostojno odkrili nove rove Jaskinie Psie ter jo tako dvakrat podaljšali.

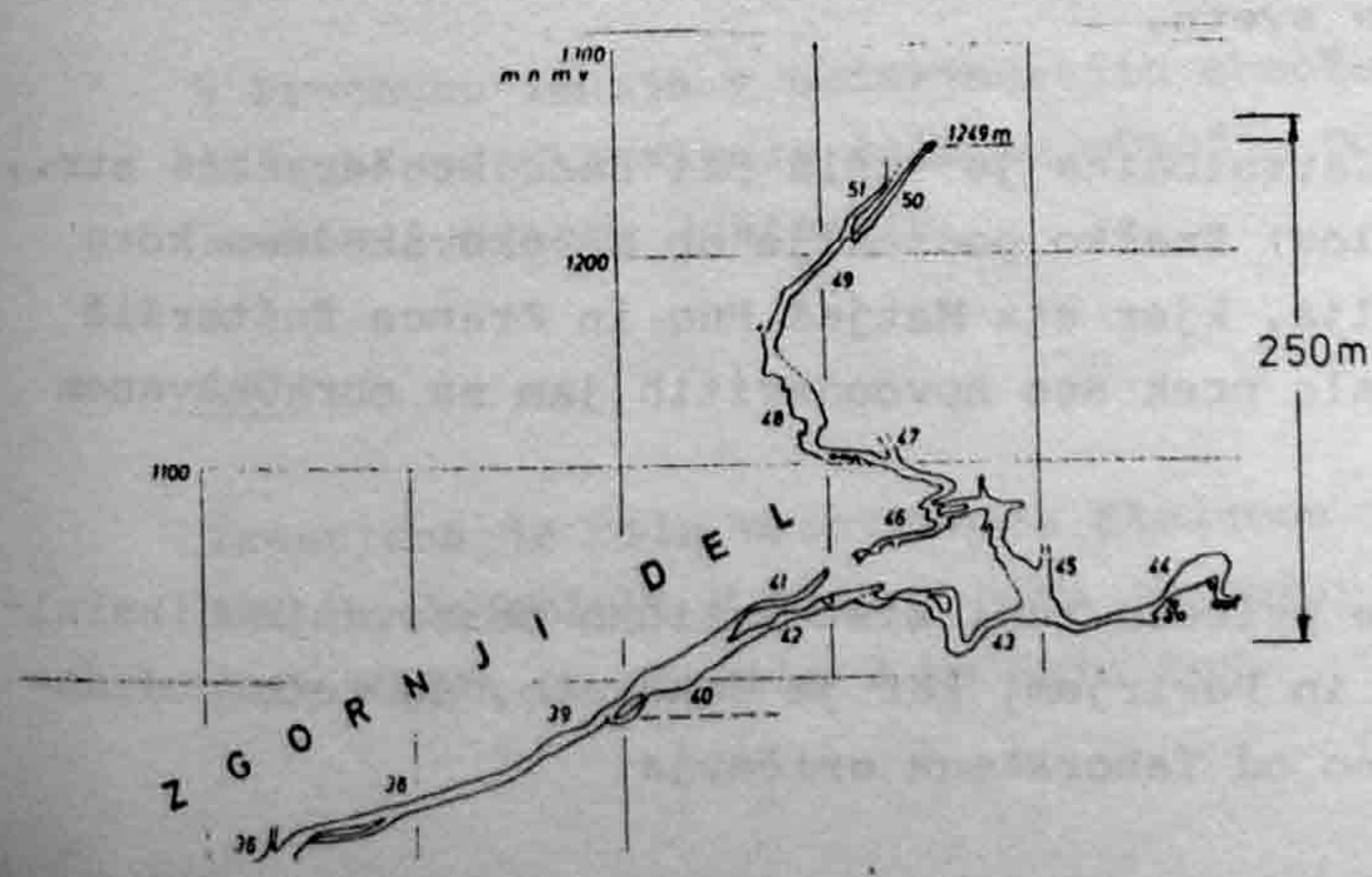
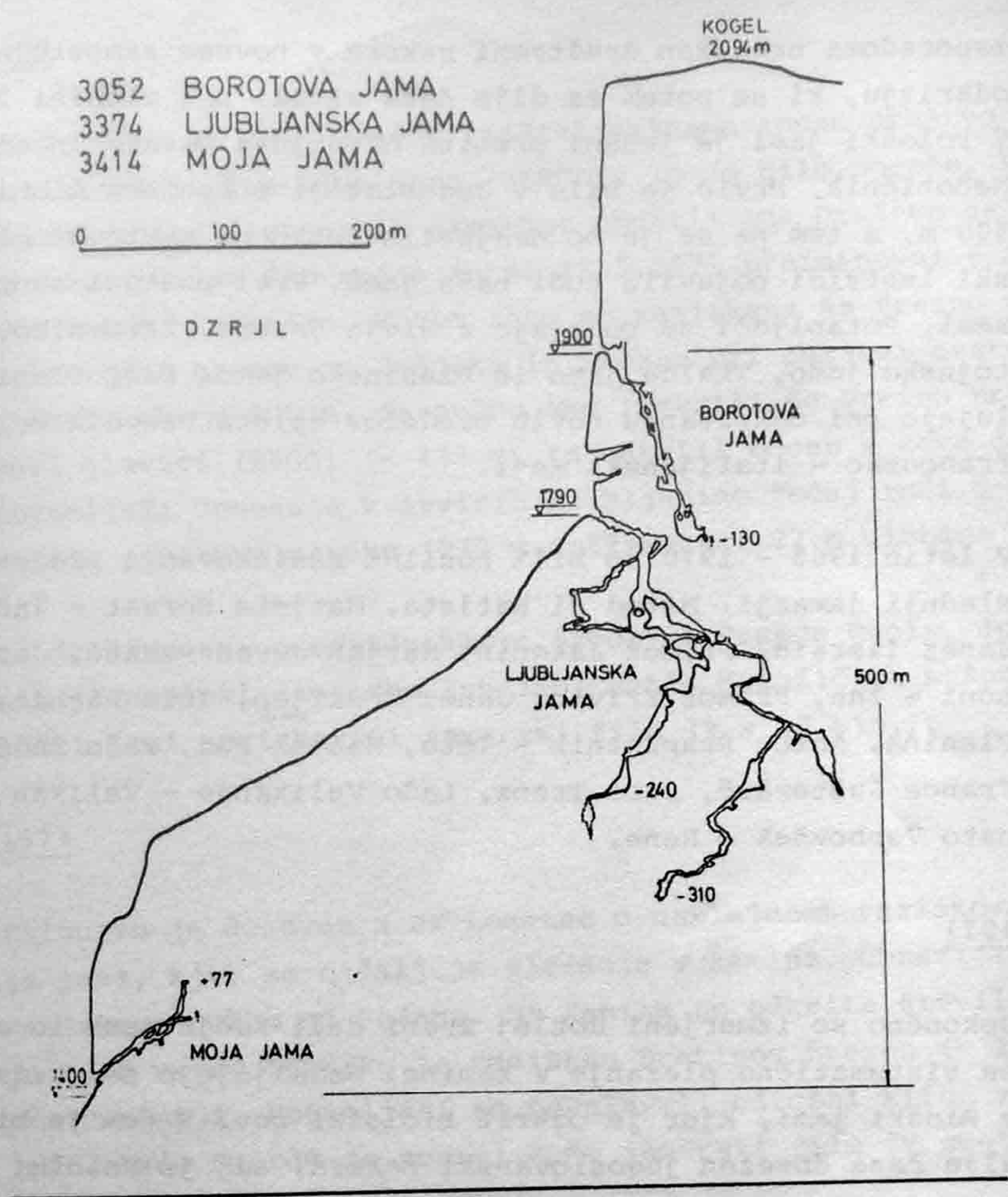
1969

Ponovile so se raziskave Žankane jame, izmerjen je bil Gotovž do plinskega sifona (- 320 m). V Najdeni jami je bil odkrit Sulčev rov. Nadaljevale so se raziskave Lanskega vrha in jam južno od Sežane. Merjena in fotografirana je bila Kačja jama. Ustanovljena je bila sekcija v Lazah. Začelo se je sistematično jamsko potapljanje, ki ga je vodil Anton Praprotnik. Izšla je prva številka Glasu podzemlja. Naši člani sodelujejo na doslej največji mednarodni odpravi v Gouffre Berger v Franciji.

1970

Nadaljevale so se sistematične raziskave na Primorskem krasu, predvsem med Divačo in Sežano. V Ljubljanski jami je večkrat

SISTEM LJUBLJANSKE JAME; (1970)

POLOŠKA JAMA
kat. št. 3000
zgornji del (1971)

zaporedoma presežen društveni rekord v povsem samostojnem odkritju, ki se potem za dlje časa ustalil pri globini 270 m. V Pološki jami je jeseni prebita Amonalova pasaža in odkrit Nebotičnik. Prvič je bila v Jugoslaviji presežena globina 500 m, s tem pa se je po dvajsetih letih na svetovni globinski lestvici pojavila tudi naša jama. Prvi poskusi s prižemami. Potapljači se podajajo v Divje jezero, Žerovnico, Postojnsko jamo, Tkalca jamo in Planinsko jamo. Naši člani sodelujejo pri odkrivanju novih predelov spleta Piaqqia Bella na francosko - italijanski meji.

V letih 1965 - 1970 so bili nosilci raziskovanja predvsem naslednji jamarji: Metod di Batista, Marjeta Horvat - Tačka, Janez Ileršič, Primož Jakopin, Marjan Juvan - Manč, Janez Kannoni - Žan, Primož Krivic, Janez Modrijan, Jože Pirnat, Tomaž Planina, Anton Praprotnik - Toto, Matjaž Puc, Rado Radešček, France Šušteršič, Jure Trenz, Lado Velikanje - Velikan in Renato Verbovšek - Rene.

1971

Dokončno so izmerjeni dotlej znani deli Kačje jame in začne se sistematično plezanje v kamine. Nadaljujejo se raziskave v Bložki jami, kjer je odkrit Biološki rov. S tem je bil za dlje časa dosežen jugoslovanski rekord, saj je Pološka jama tedaj globoka 685 m. Za kratek čas je ta jama med dvajsetimi najglobljimi na svetu.

V okviru Acta Carsologica je izšla pri SAZU brošura (66 str., 31 slik, 5 prilog) Kraško podzemlje ob severovzhodnem kotu Planinskega polja, kjer sta Matjaž Puc in France Šušteršič zajeta in opisala prek sto novoodkritih jam na obravnavanem ozemlju.

Tega leta se je pričelo tudi sistematično opazovanje dihalnikov med Divačo in Povirjem, kar je dokazalo, da teče podzemna Reka severno od Taborskega gričevja.

1972

14.2. t.l. se JKLM vrne k tradicionalnemu imenu Društvo za raziskovanje jam Ljubljana (DZRJL). To je bilo mogoče, ko je zvezni organ slovenskih jamarjev opustil ime Društvo za raziskovanje jam Slovenije in se 15.5.1971 preimenoval v Jamarsko zvezo Slovenije. V tem letu so raziskana še Brezno pri oglenicah, Brezno na Sušjaku in Brezno pri Jurjevi cesti, vsa globoka okrog 200 m. Natančno smo izmerili še Brezno pri gamsovi glavici (BPGG) (- 444 m) in odkrili odcep v nove dele. Potapljači dosegaajo v izviri Ljubljanice tedaj tudi v širšem merilu pomembne uspehe (270 m dolžine pri 27 m globine).

Za društvenega predsednika je izvoljen France Osole. Jože Pirnat je napisal Jamarsko tehniko, Matic Maležič pa posnel v Pološki jami prvi barvni jamarski film (2 x 30 min.)

1973

Sklenjen je dogovor z JK Logatec o usklajenem raziskovanju Kačje jame, kjer se nadaljuje plezanje v kamine. Obnavljajo se raziskave južno od Sežane. Na Kaninu so odkrite številne nove jame. Z vrvno tehniko je raziskan Bratinov brezen (- 150 m) pri Predmeji. Potapljači so preplavali odtočni sifon v Pivki jami. Rado Smerdu je posnel 8 mm jamarski film "V svetu brez sonca".

V Proteusu izhaja v nadaljevanjih obsežen povzetek dotedanjega našega raziskovalnega dela na območju podzemske Reke, ki ga je sestavil France Šušteršič.

1974

Izmerjena je bila prostornina Skednene jame: 8850 m^3 (Izračunal P. Jakopin). V Tkalca jami so potapljači preplavali 150 m dolg sifon in odkrili 2 km dolg rov.

PIVKA JAMA

PROFIL

proti PLANINSKI J.

0 50m

TLORIS

1975

V BPGG so člani društva našli obetavne nove prehode in ožine. Raziskave vodi in usmerja Jure Andželič - veti. Nadaljuje se raziskovanje Kanina. Potapljači so ob pomoči ostalih članov preplavali sifon izvira Boke in 240 m dolg odtočni sifon v Pivki jami, kjer so našli 300 m novega rova. Tajništvo prevzame Daniel Rojšek.

1976

Po petletnem delu so člani prekopali zasuti zgornji vhod v Pološko jamo. Tako je jama postala globoka 705 m. Prekopali so tudi ožino v Medvedjaku in odkrili nadaljevanje. Na Kani-
nu je do konca leta preiskanih že prek 300 jam.

1977

Premagane so ožine v BPGG, v novih delih je dosežena globina 418 m. V Hankejevem kanalu v Škocjanskih jamah je bil splezan 120 m visok kamin. Društvo je ponovno obiskalo Triglavsko brezno.

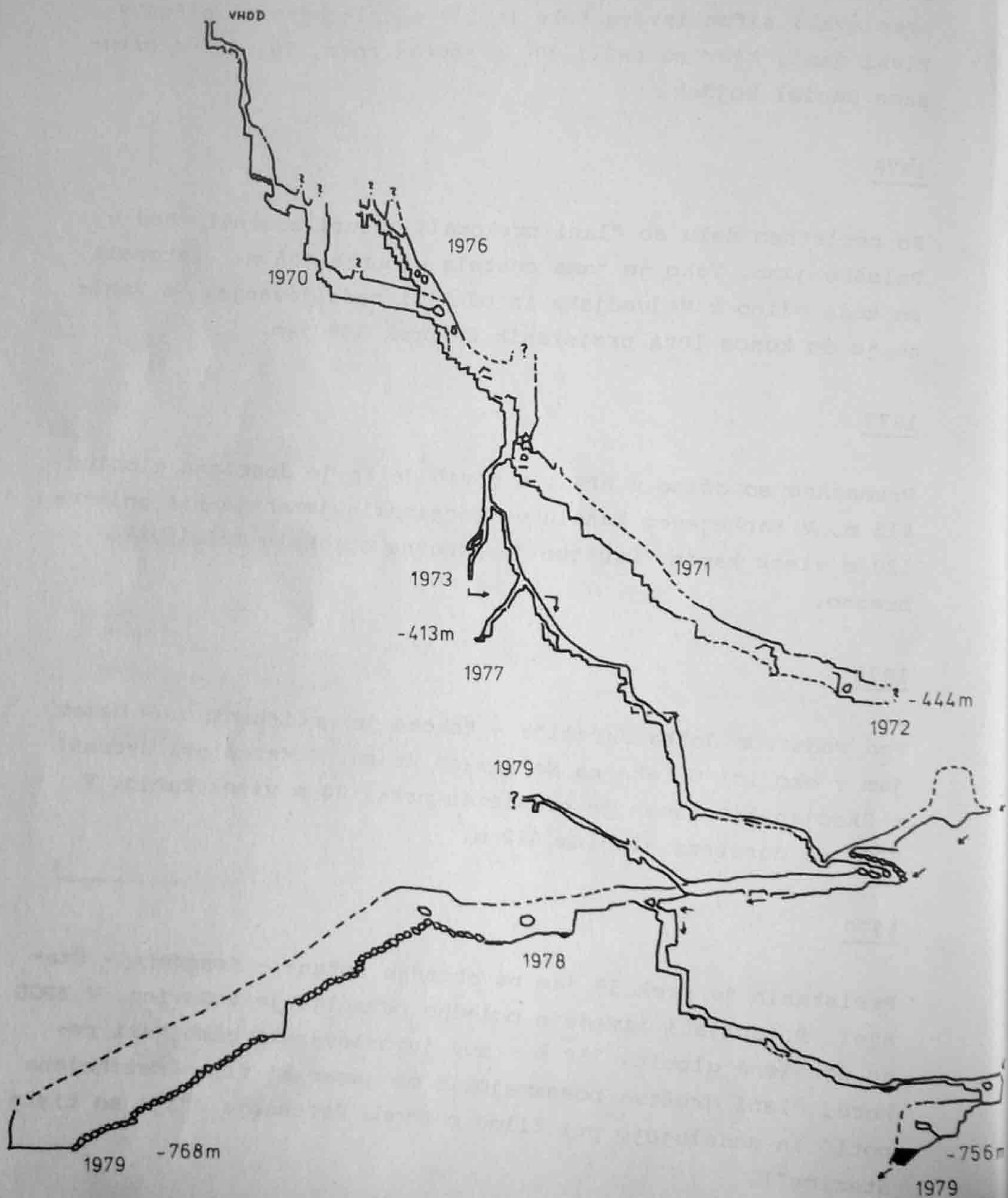
1978

Pod vodstvom Jožka Jurečiča - Kokota je preiskanih več deset jam v okolici Orleka na Sežanskem krasu. V Martelovi dvorani v Škocjanskih jamah je preplezan prek 100 m visok kamin. V BPGG je dosežena globina 612 m.

1979

Preiskanih je prek 50 jam na območju Sežana - Senožeče - Štanjel. Potapljači izvedejo ogledno potapljanje v Govicu. V BPGG je dosežena globina 758 m - nov jugoslovanski globinski rekord. Člani društva posnamejo 16 mm jamarski film "Neizhojene poti" in sodelujejo pri filmu o Egonu Pretnerju ("Kje so tiste stezice").

BREZNO PRI GAMSOVI GLAVICI (skica)
kat. št. 3457

MAJSKA JAMA (skica)

VHOD
1700 m n.v.

GOSENICA

VELIKA
DVORANA

-127m

KUNTA
KINTE

-234m
(1979)

RIO MEANDER

FAMILIARNO
BREZNO

PODRTA
DVORANA

PSEUDO
KLAVIRJI

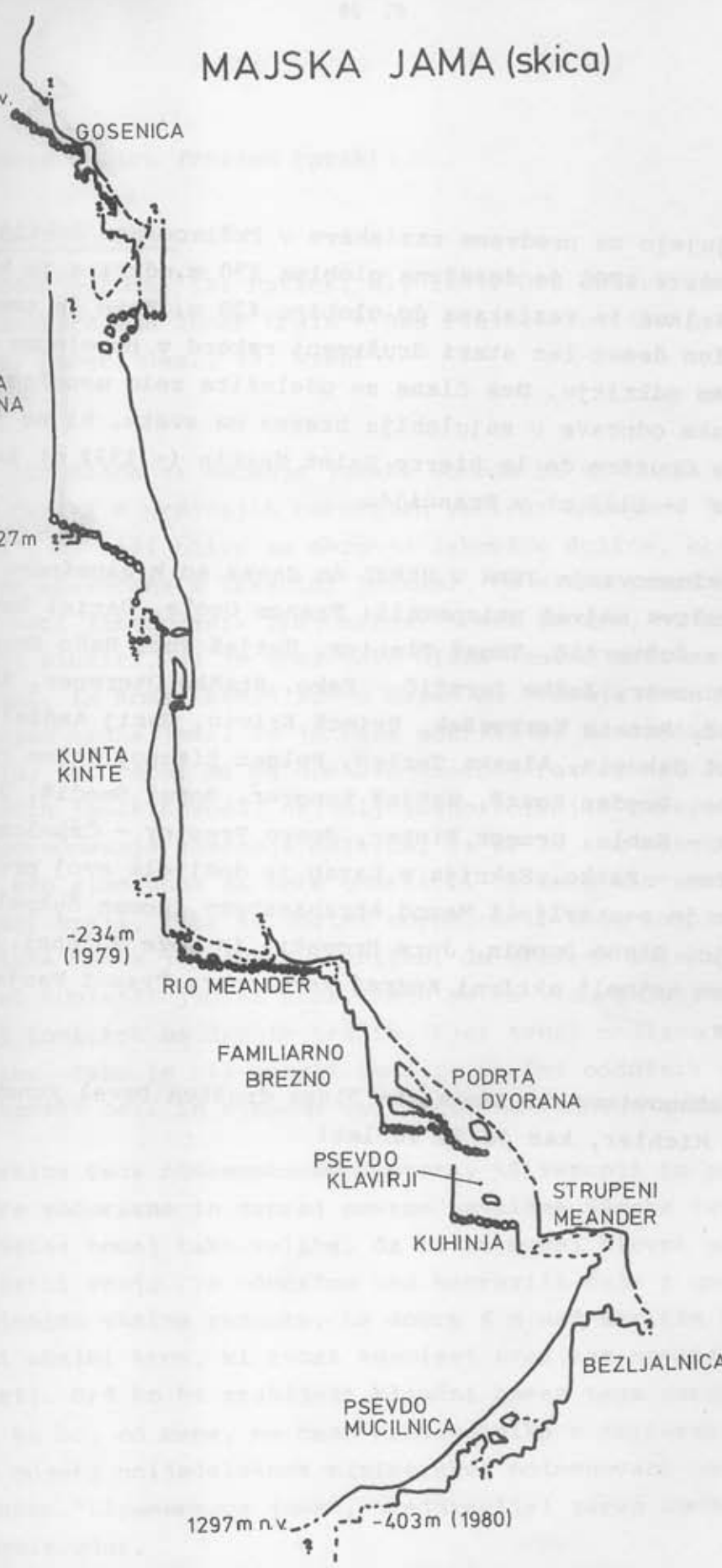
STRUPENI
MEANDER

KUHINJA

BEZLJALNICA

PSEUDO
MUCILNICA

1297m n.v. -403m (1980)

1980

Nadaljujejo se predvsem raziskave v Pršivcu nad Bohinjskim jezerom, v BPGG je dosežena globina 770 m, odkrita je bila Majska jama in raziskana do globine 420 m. Tako je temeljito presežen deset let stari društveni rekord v popolnoma samostojnem odkritju. Dva člana se udeležita zelo uspešne Jugoslovanske odprave v najgloblja brezna na svetu, ki se je spustila v Gouffre de la Pierre Saint Martin (- 1332 m) in Gouffre Berger (- 1122 m) v Franciji.

Od preimenovanja JKLM v DZRJL do danes so k uspešnemu razvoju društva največ prispevali: France Osole, Daniel Rojšek, France Šušteršič, Temaž Planina, Matjaž Puc, Rado Smerdu, Jurij Kunaver, Jožko Jurečič - Koko, Staško Otorepec, Marko Vogrič, Renato Verbovšek, Primož Krivic, Jurij Andželič - Yeti, Primož Jakopin, Alenka Terlep, Polona Bitenc, Anton Praprotnik - Toto, Bogdan Kovač, Matjaž Kunaver, Borut Smodiš, Janez Sabolek - Sabla, Gregor Pintar, Joerg Prestor - Čebelca in Marko Paternu - Patko. Sekcija v Lazah je doživela svoj prvi vzpon, ko so jo sestavljali Metod Abrahamsberg, Roman Šušmelj, Polde Kranjc, Stane Puppis, Jure Hrovatin in Jože Poženel. Danes pa so tam najbolj aktivni Andrej Kermaunar, Franci Facja in Lado Urbas.

Od ustanovitve do danes sta člana društva Pavel Kunaver in Ivan Michler, kar je že 70 let!

Wilhelm Putick (Viljem Putik):

LIPPERTOVA JAMA

(prevod odlomka iz: Putick, W., 1887: Die unterirdischen Flussläufe von Inner Krain - Das Flussgebiet der Laibach. Mitt. Geogr. Ges., 33, Wien)

Kot izhodišče za sedanje jamske pohode bi utegnila najbolje rabiti v prejšnjih poročilih večkrat omenjena "Vranja jama", ki leži blizu na obrobju Jakovške doline, okrog in okrog obsenčena s krasnimi jelkami. Če gremo tedaj po bližnji poti (imenovani: Trajberica) proti severu, bi sploh ne mogli slutiti, da je prav tako blizu gozdne poti na levi strani, in komaj kakih 200 m daleč od "Vranje jame" skrita izjemna vodna jama. Ta je bila odkrita že po enodnevnem kopanju, pri čemer mi je domnevo smernih razmer pod zemljo tekočih jamskih vod, najbolj jasno potrdilo verodostojno pripovedovanje gozdnega delavca, da se na tem mestu v gozdu vso zimo sneg ne more obdržati. In tako sem stikal za takimi kraji, kjer se pozimi novozapadli sneg najhitreje tali. Za taka mesta je namreč značilno, da skozi izteka specifično toplejši jamski zrak. Zato se na tleh ležeči sneg tudi prej toni kot na drugih krajih, kjer tvori podlago trdna kamenina. Tako je bil odkrit tudi ta zračni oddušnik skrite podzemske cevi in njenega velikanskega vodnega zbiralnika.

Odprtina tega podzemskega prostora, ki sestoji iz spodnje skoro vodoravne in zgoraj povsem navpične jamske tvorbe, je še danes komaj tako velika, da bi se mogel človek udobno spustiti vanjo. To odprtino smo napravili šele z umetnim razširjenjem skalne razpoke. Le dobre 4 m nad skritim breznom visi skalni krov, ki tvori kupolast svod kar precejšnjih dimenzij. Brž ko bi zrahljali ključni kamen tega naravnega oboka, ki bo, od mene, na čast predstojnika v gozdarsko-tehničnem odseku poljedelskega ministrstva poimenovani podzemski prostor "Lippertova jama", predstavljal zares imponanten kamenit udor.

Zdaj je spust v tako imenovano "Lippertovo jamo" mogoč samo skozi že prej omenjeno odprtino po vrvnih lestvah, ki od površja povsem prosto vise skoraj v sredini kupolastega oboka jamskega sveta do strmih tal. Ta, pač težko dostopen jamski prostor, je zdaj že tolikanj pregledan in raziskan, da lahko prav zanesljivo ugotavljamo, da teko vode iz Planinske doline tu po že 25 m nižjem nivoju in bi se morale zaradi reka ob močnem dotoku v te podzemeljske prostore ob zaježitvi dvigniti za kakih 25 m visoko. Iz narave krajevnih razmer tega pomembno velikega jamskega prostora sledi, da bi spodnji, več ali manj horizontalno potekajoči prostor, prava vodna jama, mogel biti na večini svojih delov pri obilnejšem dotoku (ob poplavih Planinske doline zapolnjen prav do stropa. Le malo je takih mest, ki so več kot 25 m visoka nad nizko vodo. Nasprotno pa znaša zgornji padec pripadajoče jaškaste votline, od zunanje površine do podolžnega nabočja pod prej omenjenim kupolastim svetom globino 40 m, odkoder se moramo spuščati po vrvni lestvi dobrih 30 m, če sploh hočemo priti do tal. Po nadaljnjih 38 metrih skoro povsem zakapanega in zato nenevarnega ruševinskega nabočja prihajamo od pečine do pečine, kakor po strmih stopnicah do druge stopnje naravnega jaška in odtod s pomočjo vrvi še 23 m globlje do gladine prave jamske reke. Samo ob sebi umevno se smemo spuščati v te podzemne prostore, kakor pri vseh jamskih raziskavah nasploh, samo v suhem letnem času, tj. poleti.

Očitno je v bližini še prenekateri prostrani podzemeljski prostor, prav tako brezpoten kot na navidez negostoljubno kraško ozemlje. Tu pa nas senčni jelov gozd s skrbno ohranjenim drevjem ovira, da bi mogli zadobiti večji in prost pregled, pa zaradi tega manjka tudi vtis, da hodimo po izrazito kraški tvorbi. Prav v najobsežnejših kamnitih dolinah nahajamo v tej pokrajini še bolj divje razmere tal, kot pa na pravem in brezgozdnem Krasu. In vendar hodimo stalno v senci viharjem kljubujočih jelk.

Le počasi se vije navzgor kamnita gozda pod "Trajherca", od nazadnje omenjene "Lippertove jame" med naštetimi večjimi in manjšimi dolinami pod tisočkrat spodvotljenimi kraškimi tlemi proti gozdnemu naselju - Kališe.

Pravila

društva za raziskavanje podzemskih jam.

• • •

I.

Ime in sedež društva.

Društvo se imenuje »društvo za raziskavanje podzemskih jam« — »Gesellschaft für Höhlenforschung« s sedežem v Ljubljani.

II.

Namen društva.

Društvo za raziskavanje podzemskih jam si je stavilo nalogo vsestransko znanstveno raziskati podzemске jame Kranjske ter zemljepisno semkaj spádajočih pokrajin, kakor tudi znanstveno predelati in objaviti uspehe raziskavanj.

III.

Sredstva v dosego društvenega namena.

Gmotna sredstva v dosego znanstvenih nalog dobiva društvo od članarine ter vsakovrstnih podpor.

3

Častni člani se volijo ravno tako na občnem zboru. Izvoliti pa se morejo samo take osebe, ki so si pridobile posebnih zaslug za raziskavanje jam splošno in posebej za društvo za raziskavanje podzemskih jam.

V.

Dolžnosti in pravice članov.

Redni in podporni člani kakor tudi ustanovitelji sprejmejo se v društvo po vodstvu na podlagi pismene ali ustmene prijave.

Vodstvo sme sprejem kacega člana odkloniti, ne da bi za to navedlo vzrokov; zoper to se more pritožiti na občni zbor, ki odloči z navadno večino glasov.

Redni člani plačajo letni prispevek 6 kron, podporni pa letnih 12 kron.

Ustanovitelji prim. § IV.

Letni prispevki se morajo vplačati v prvi polovici leta.

Pravi člani (prim. § IV.) prevzamejo razen prispevkov pospeševanje društvenih smotrov, udeležbe na zborih, tudi morebitne častne posle in druga naročila.

Redni in podporni člani dobijo po vplačilu letnega prispevka letno legitimacijo, ki velja obenem kot pobotnica; ustanovniki pa po vplačilu določene vsote (§ IV.) dosmrtni listek. Če se pa vplačuje po obrokih, se izdaja do popolnega izplačila od leta do leta letni legitimacijski listek, dosmrtni pa se da po vplačilu sadnjega obroka.

IV.

Organizacija društva.

Društvo sestoji iz članov.

Vsak državljan brez razlike na stan in spol more — v kolikor ni drugega zakonitega zadržka — postati član, če javi svoj pristop ter se zaveže izpolnjevati pravila in če se zanima za društvena stremljenja.

Člani so:

1. pravi,
2. dopisujoči,
3. častni.

Pravi člani so:

a) redni, v prvi vrsti akademično in strokovno naobražene ter znanstveno delujoče osebe;

b) podporni, ki podpirajo društvo gmotno in moralno, ne da bi se morali neposredno udeleževati znanstvenega delovanja;

c) ustanovni (ali ustanovitelji), ki vplačajo za pospeševanje društvenih smotrov naenkrat vsaj 200 K ali se pa zavežejo to vsoto v petih letnih obrokih izplačati. Ti so dosmrtni člani.

Dopisujoči člani se morejo na predlog enega člana izvoliti na občnem zboru, ako so kot učenjaki in strokovnjaki z delom in svetom pospeševali društvene smotre.

4

Člani izstopijo iz društva prostovoljno po ustnini ali pismeni izjavi na vodstvo, potem vsled sklepa občnega zbora ali pa če kdo dve leti ni poravnal letnine.

Letna legitimacija daje pravim članom pravico udeleževati se društvenih prireditev in zborovanj. Pri poslednjih imajo pravico prisostovati in glasovati, ter imajo aktivno in pasivno volilno pravico.

Dopisujoči in častni člani imajo pri obravnavah le posvetovalen glas.

Vsi člani smejo uporabljati morebitne društvene zbirke.

VI.

Vodstvo društva.

Vodstvo je v rokah odbora broječega 8 članov, katere voli občni zbor. Ta odbor si izvoli iz svoje srede enega predsednika, dva podpredsednika, enega ali več tajnikov in blagajnika. Razen tega voli občni zbor dva preglednika, ki ne smeta biti odborova člana. Predsednik in vsaj 3 odborniki morajo stalno bivati v Ljubljani.

Razen tega se še privzamejo v odbor:

1	zastopnik deželne vlade,
1	» deželnega odbora,
1	» » muzeja,
1	» muzejskega društva.

Da se zmorejo znanstvene zadače, ustanovijo se lahko za specialne delokroge posebne strokovne skupine. Če ima taka skupina več

članov, izvoli si iz svoje srede svojega načelnika. Ti načelniki ali zastopniki strokovnih skupin so ipso facto člani odborov.

Vse izvolitve v te častne posle se vrše na tri leta; odstopivši funkcionarji se smejo znova izvoliti.

Društvo se more eventuelno podati pod zaščito protektorja.

VII.

Kaj je treba za veljavnost sklepov, izgovarjanja in naznanil.

Da so sklepi veljavni je treba nastopnega razmerja glasov:

1. Pri sejah društvenega vodstva:

Prisotnost predsednika ali enega podpredsednika in vsaj polovico odbornikov.

2. Pri občnem zboru:

Prisotnost predsednika ali enega podpredsednika in vsaj polovico društvenikov, ki imajo pravico glasovati (§ V).

Za veljavnost sklepov, za volitve in za izpremembo članarine je treba navadne večine oddanih glasov.

Za sklepanje o premembah pravil je treba dve tretjini glasov vseh navzočih udov, ki imajo pravico glasovati. Navzočih pa mora biti nad polovico vseh pravih članov.

O razdruženju se more sklepati le, če je najmanj $\frac{2}{3}$ vseh pravih t. j. takih udov prisotnih, ki imajo pravico glasovati, s tričetrtinsko večino.

Najmanj enkrat v letu se vrši na mestu društvenega sedeža občni zbor.

Občni zbor sestavi tudi poslovnik.

Če je občni zbor glede na število prisotnih udov po zgoraj označenih določbah teh pravil nesklepčen, se skliče pol ure pozneje drugi občni zbor, kateri ima pravico sklepati brez ozira na število prisotnikov.

Važna pisma podpisuje predsednik ali pa eden podpredsednikov in pa tajnik; v drugih slučajih zadostuje podpis tajnikov; v denarnih stvarih podpisuje predsednik ali eden podpredsednikov in blagajnik.

Obvestila se priobčujejo v dnevnikih in glasilih obeh deželnih jezikov, ki jih določi odbor.

VIII.

Poravnanje preprirov.

Prepiri, ki nastanejo vsled društvenega razmerja, poravnajo se pred razsodiščem, v katero voli vsaka stranka po enega razsodnika, ta dva pa predsednika. Ako se pa razsodnika ne moreta zediniti, potem določi predsednika društveno vodstvo.

Sklepa se pri razsodišču z absolutno večino glasov. Zoper razsodbe ni priziva.

IX.

Zastopstvo na zunaj.

Društvo zastopa na zunaj predsednik, ali če je ta zadržan, eden izmed podpredsednikov.

Pri reprezentativnih priložnostih morejo tudi odborniki podpirati predsednika.

X.

Razdružitev društva.

Da se društvo razide, zamore skleniti le v ta namen sklican občni zbor, pri čigar razpisu se je objavil predlog za razpust. Sklepa se po določilih člena VII. pravil.

Ako se sklene, da se društvo razdruži, odloča ravnoisti občni zbor tudi, kako se ima uporabiti morebitno, kakorkoli imenovano premoženje. Za ta sklep zadostuje navadna večina navzočih pravih članov; vendar velja načelo, da se ima premoženje uporabiti le v vojvodini Kranjski in izključno v občekoristne, vsem deželanom dosegljive znanstvene namene, tudi za ustanove.

V slučaju pa, da se društvo oblastveno razpusti, pripade vse premoženje kranjskemu deželnemu muzeju.

Pavel Kunaver:

MARJANŠČICA

(odlomek iz: Kunaver, P., 1932: V prepadih. Mohorjeva družba, Celje.)

Račensko ali Kopanjsko polje južno od Grosupljega je polno čudovitih posebnosti. Mnogokrat smo si jih ogledovali, mnogokrat se potopili v temo Zatočnih jam, ki požirajo rečico Šico ter jo vodijo po skrivnih potih pod zemljo do izvira Krke. Zanimivi so požiralniki pri Zagradcu, ki sprejemajo Bičji potok.

Za Boštanjским gradom so na Mokrinah nešteti manjši požiralniki. Čudno je gledati leno tekočo vodo, ko nenadoma zdaj tu zdaj tam izginja med zobatimi skalami. Skalovje na se pokaže le redkokdaj; zakaj Mokrine so nasute z več metrov debelo plastjo mastne rdeče zemlje. Ali kaj pomena rodovitna zemlja! Po dolgotrajnem deževju spomladi in jeseni narastejo potoki, ki se ne morejo odtekat drugam kakor le po številnih požiralnikih proti vzhodu. Ali premajhni so ti požiralniki in voda poplavi polje; domačini so nam pravili, da so se ob velikih povodnjih vozili v čolnih od Račne malone do Grosupljega.

Pri Mali Račni pa je zopet nov vir! Iz črnozelene kotanje vre Šica, ki prav tako ob povodnji ne najde zadostnega odtoka v bližnjih Zatočnih jamah, dasi so zelo razširili glavne požiralnike.

Pa tudi več majhnih virov je pod železniško progo med Grosupljem in Predolami. Najzanimivejša je Zelenka, ki je globoka, okrogla dolina. Iz nje vre ob deževju voda na polje, drugič na stoji v njej različno visoko. Ob suši se umakne v globoko

žrelo. Tudi ribice je mogoče včasih videti v tej navidezno popolnoma osameli vodi, ki na dobiva dotok od Velikih Linljan - seveda pod zemljo - in je prav tako v zvezi s Šico in Krko.

V te številne požiralnike in bruhalnike smo se večkrat pogreznili, ali končno so nas ustavile skale, ki so se zgrnile nad vodo, ali dračje, ki ga je voda vanje nanesla ob povodnji, ali pa so se upirale druge zapreke, ki jih more rešiti in premagati le tehnika.

Po gorah, ki se dvigajo nad tem kraškim poljem, pa se odpira mnogo vhodov v neznane podzemeljske globine. Nihče si še ni unal vanje, zakaj znanstvenikov ni še bilo toliko semkaj, da bi bili doobra raziskali vse pojave, ljudstva samega pa je silno strah črnih prepado, ki jih smatra za bivališče moža z rdečo čepico, saj so nam skrivnostno namigavali, naj se nikar ne spuščamo v bivališče samega vrača.

V vsaki občini so nam povedali kako novost o tej ali oni jami, v katero je no nesreči zavozil kmet s parom volov ali pa je padla deklica, daleč tam za gorami pa je v nekem izvirku priplaval na dan jarem volov ali dekličja kita. Z grozo so nam o takih dogodkih pravili novsod, a z znanstvenega stališča nismo nikjer po prepadih prispeli do vodnih tokov, kakor je to poredkoma mogoče na Notranjskem.

Izmed številnih prepado okoli Mokrin je najznamenitejša Marjanščica nad Predolami. S spoštovanjem in strahom so nam pripovedovali ljudje o tej jami, ki "nima dna". Povedali so nam, da je prof.inž. Hraský, ki je pred kakimi sedem in dvajsetimi leti osuševal Mokrine in razširjal ondotne požiralnike, napravil nad prepadom pripravo za spuščanje v globino. V ta namen se mu je po dolgem prigovarjanju posrečilo pridobiti pogumnega moža.

Onega dne, ko so hoteli moža spustiti v prepad, so se zbrali ljudje iz bližnjih vasi okoli črnega vhoda, da bi videli, kaj se zgodi s predrznežem. Po skrbnih predpripravah so ga začeli spuščati v temno luknjo. Do petdeset metrov je že poteklo vrvi in smrtna tišina je bila okoli jame. Nenadoma so zaslišali okoli stoječi nujna znamenja za dviganje. Iz jame so potegnili moža vsega bledega in trepetajočega po vsem žilotu. Povedal je, da pada iz sredine jame cel potok v neznano globino. Tam se mu je približal škrat z rdečo čepico in mu je upihnil luč. Ves prestrašen je zato dal znamenje za nazaj.

Ko smo povedali prebivalcem, da se hočemo sedaj mi spustiti v prepad, so nam iskreno odsvetovali ter nas plašili z vragom samim, z "belimi rokami" in s "krvavimi stegni", ki jih bomo videli.

Bili pa smo prvič res nekoliko predrzni. Vzeli smo s seboj le 55 m komaj 13 mm debele planinske vrvi. Radovedni domačini so nas spremili do jame. Nekam čudno nam je res bilo pri srcu, ko smo poslušali grom skal, ki smo jih vrqali v prepad. Bobnenja kar ni hotelo biti konec. Ali preplašili se nismo. Brinšek je sedel na kolec na vrvi, ki smo jo vrqali čez vejo, visečo nad prepadom. Spuščali in spuščali smo ga doli v črni prepad, a meter za metrom je potekal in tovariš še ni dosegel tal. Končno so nam ostali zadnji metri vrvi v rokah in iztežka smo dopovedali v prepadu visečemu, da ga moramo potegniti nazaj.

Nazaj je bilo lahko reči, a težko storiti. Med vrvjo in steno je nastalo hudo trenje. Domačini so nam priskočili na pomoč in vlekli smo tovariša navzgor. Prvih trideset metrov je šlo še precej lahko, ko pa je prišla na vrsto moja starejša vrv, smo vlekli oprezneje. Vendar so jele pokati posamezne nitke in - pok - utrgal se je cel stremen v vrvi. Kri mi je skoraj zastala v žilah. Novi možje so priskočili na pomoč, a nismo si sko-

raj upali notegniti, saj naš tovariš je visel nad prepadom, v katerem bi se bil gotovo razbil, ako bi se vrv pretrgala, in to je bilo mogoče. Končno je splezal nogumen mladenič na drevo do vrvi, ki se je bolj in bolj zajedala v vejo. Vlekel je vrv naravnost nad prepadom in tako olajšal trenje. Prav oprezno smo vlekli kos za kosom iz jame. Končno se je pokazala Brinškova glava. Krčevito je nagrahil za prve onrimke, ki so mu jih nudile vrhnje skale, drevesne korenine in končno roke domačinov. Kar na gledati se ga nismo mogli, ko smo ga imeli zopet med seboj!

Povedal nam je, da je prepad podoben veliki gladki cevi, da pa se tam, dokoder je prišel, začne razširjati; še globoko doli je videl svetlikajoče se dno. Več pa ni razložil. Povratek ni bil prijeten, ker ga je hlel kolec in so mu nekaterekrati zažvižgali kameni okoli ušes. Ko pa je visel sredi prepada in čutil, da se je gori nekaj zgodilo, je razvidel v gladki cevi brez prijema, da bi mu bila smrt gotova, ko bi se utrgala vrv.

No, končno se nam je vendarle posrečilo, da smo prišli v prepad. Po bratovem načrtu smo dobili izvrsten železen vitel, ki smo ga lahko prenašali, kamor smo ga hoteli. Železna vrv pa je bila preizkušena za težo nad tisoč kilogramov. Sredi meseca avgusta leta 1911 smo že zvečer prišli v Predole in prihodnjega dne ob petih zjutraj smo odšli k jami. Tudi prižanih domačinov je šlo mnogo z nami, še več pa jih je obljubilo, da pridejo po maši k žrelu. Seveda so nas tudi sedaj strašili z vražom.

Pri jami smo pritrdili vitel z vijaki na močno desko, ki smo jo obložili s težkimi skalami. Vrv smo preteknilo skozi škripec, ki je bil privezan na vejo nad prepadom. Na koncu železne vrvi smo znova pritrdili debel kolec za sedež. Za vse možnosti smo prvi kolec še posebej navezali na dolge planinske vrvi.

Prvi je bil zopet Brinšek. Znova smo se natančno domenili, kakšna naj bodo nosamezna znamenja s niščalko. Še čez prsi se je privezal k vrvi, da bi imel roke proste za svetilko in piščalko. Vrv se je napela in Brinšku so pošla tla pod nogami. Pogrezati se je začel v temino. Tiho smo zrlili za njim, dokler ni izginil v globini. Zavoj za zavojem je brzel z valja. Nestrono smo čakali znamenja "stoj". Že se je bližala zavarovalna vrv koncu in začeli smo se bati, da se nam tudi to pot ne posreči, premagati Marjanščice. Pri štirih in osemdesetem metru je končno vendarle zazvenel iz globine nejasen pisk in vrv je postala ohlapna.

Za Brinškom smo se spustili v prepad še štirje. Nekateri domačini, ki so trumoma oblegali prepad, so menili, da nas ne bo več nazaj. Prerokovanje pa se ni izpolnilo. Prišli smo v čudovito jamo.

Na dnu stoječi smo lahko lepo občudovali našo vožnjo. Zgoraj je Marjanščica v smeri severozapadno-jugovzhodno 7 m dolga, v smeri severovzhodno-jugozapadno pa 2,5 m široka. V tej smeri drži iz jame ozka zareza polagoma navzgor.

Vhod je podoben strmemu lijaku. Skalovje je tu prenerelo, a na srečo preraslo z mahom. Nato smo prešli precej oster rob. Sedaj se je pričela vožnja po najlenšem in najzanimivejšem delu prepada. Skoraj 40 m je ta kos globok in se polagoma širi. Lepo je tu opazovati delo vode, ki je prevrtala in ogladila skalnate plasti. Stene so gladke; le majhni vodni žlebički jih preprezajo. Nikjer ni varnega oprimka. Izgubljen bi bil vsakdo, ki bi se mu sredi silnega prepada utrgala vrv. Pa, to bi bil le nesrečen slučaj. Brez skrbi smo drug za drugim presedeli nekoliko minut na malem kolcu na vrvi, dasi ni bilo pod nogami drugega nego zrak in tema. Z vsakim metrom navzdol je bilo temneje. Kakor struna je bila napeta vrv in ob zaževanju ob zgornji rob je zamolklo brnela.

V globini 50 m se je rov še enkrat nekoliko zožil, nato pa so se stene razmeknile in splaval sem v velik, temen prostor. Vrv se je začela vrteti. Pošastno se je iz teme posvetil tu in tam moker rob. Le tam visoko nad menoj se je svetilo nebo kot žareča pika. Tako sem se vozil še 30 m in končno zagledal mokro kamenje pod seboj. Bil sem na tleh, 84 m pod površjem zemlje. Z ostrim piskom sem to naznanil gori ostalim tovarišem.

Vesel sem pozdravil tovariše, ki so zlezli iz jamskih kotov, kamor so se skrili pred kamenjem, ki bi ga bil ~~č~~utegnila sprožiti drseča vrv.

Takoj smo šli na delo. Tla padajo proti jugozahadu. Deloma jih pokriva dračje, ki je padlo z vrha. Tudi nekaj kosti je ležalo med kamenjem in nekaj cunj na dračju.

Toda nas je zanimalo, ali je jama še daljša. Preteknili smo zato vse kote. Na najnižjem kraju smo našli nekoliko ilovice, ki jo prinaša od vrha curljajoča voda. A odteka se še niže, zakaj mi v jami nismo našli znakov, da bi se tu nabirala.

Zanimivo je, da je vhod v jamo skoraj natančno 400 m nad morjem in da je dno 84 m niže; ker pa je glavni požiralnik Šice na Račenskem polju 321 m nad morjem in dno Marjanščice 316 m, torej za okroglo 5 m pod najnižjo točko večkrat globoko poplavljenega polja, je čudno, da ni v tem prenađu ob povodnjih vode. Gotovo ni v nikaki zvezi z bližnjimi zatočnimi jamami ali vsaj ne z njim višjim delom.

Našega dela pa tu ni še konec. Na severni strani smo zagledali nad 7 m visoko steno velik črn rov, ki se je vzpenjal v višino. Le s težavo smo preplezali prvo steno, zakaj pokriva jo skoraj čisto gladka sika, oprimkov pa nismo našli skoraj nikakih. Ali najtežje nas je še čakalo.

Nad steno smo prišli najprej na zložno teraso, s katere smo visoko gori videli lepo oblasto odprtino jame. Tu in tam je zazvenel od zgoraj zategel krik, a razumeli nismo ničesar. Naši tovariši so bili najbrž precej radovedni, kaj smo našli tu doli. A čakati so morali še dokaj časa.

Tu na stonji je bilo videti mnogo udarcev. Najbrž prileté kameni najprej semkaj in nato šele odskočijo doli na dno jame.

Umeknili smo se vsem takim pozdravom z višine in plezali dalje navzgor. Pa hitro je bilo konec naše hoje. Popolnoma navzpičan stena nas je ustavila. Res smo videli v njej precej globoke žlebiče, a bili so umazani in gladki od ilovice. Zato so se izjalovili vsi poizkusi, da bi jo bili premagali. Poleg tega nam roke niso bile popolnoma proste, ker smo nosili težke acetilenke. Končno so nam iz višine poslali na pomoč še eno vrv, kladivo in dleto. Brinšek si je s tem orodjem in z našo pomočjo polagoma priboril meter za metrom navzgor. Ko pa je izginil za robom v temi in prižgal svetilko, je vzkliknil ves presenečen. To naj je navdušilo in po vrvi, ki nam jo je vrget z viška, smo splezali gori. Prez nezgode vendar ni šlo. Tovariša Weniga smo bili navezali na vrv in ga potegnili navzgor. Pri tem na mu je prišla roka med skalo in vrv in bolesten vzklik se mu je izvil iz ust: kožo s prstov mu je posnelo.

Ves trud nam je povrnila jama z bogatim prizorom. Ko smo stopili v majhno, a čudovito lepo jamo, smo se nemalo začudili. Ta mali prostor je bil preobložen z blestečim nakitjem. Viseči in stoječi kapniki (stalaktiti in stalagmiti), zastori in lične kapelice, vsega je bilo v izobilju. Polagoma smo šli navzgor in kapniki so bili čimdalje lepši.

Bajni svet je bil okoli nas. Nikdar ga ni še do tega dne prestonila človeška noga. Svetu je bila skrita vsa ta čarobna lepota, a danes je žarela v luči naših svetilk.

Cerk in Brinšek sta na takoj mislila tudi na one ljudi, ki jim nikdar ne bo mogoče v to podzemlje. Hitela sta sporočiti, naj jima pošljejo doli fotografske potrebščine. To je seveda ob težavnih razmerah trajalo dolgo. Zato nam je preostajalo časa in ni bilo kota, ki bi si ga ne bili natančno ogledali.

Ko smo končno dobili zahtevane potrebščine, smo pripravili vse, česar je bilo treba za fotografiranje. Pa ni šlo tako enostavno kakor gori pod svetlim soncem!

Končno je zažarela magnezijeva luč. Okoli kladiva smo namreč navili 15 m magnezijevega traku. O to je bilo krasno! Ves podzemski čar je bil ožarjen in kaplice in kristalne ploskve so se svetile kakor demanti! Ozadje tega čudesa je tvorila temnovijočasta globina prepada. Mnogo lenega sem videl v gorah, a tu je bilo nekaj povsem novega, čarobnega, nekaj, o čemer pripovedujejo le pravljice.

Še enkrat je zažarela jama v jasni luči in začeli smo se spuščati navzdol do dna, odkoder so nas zopet potegnili na svetli dan.

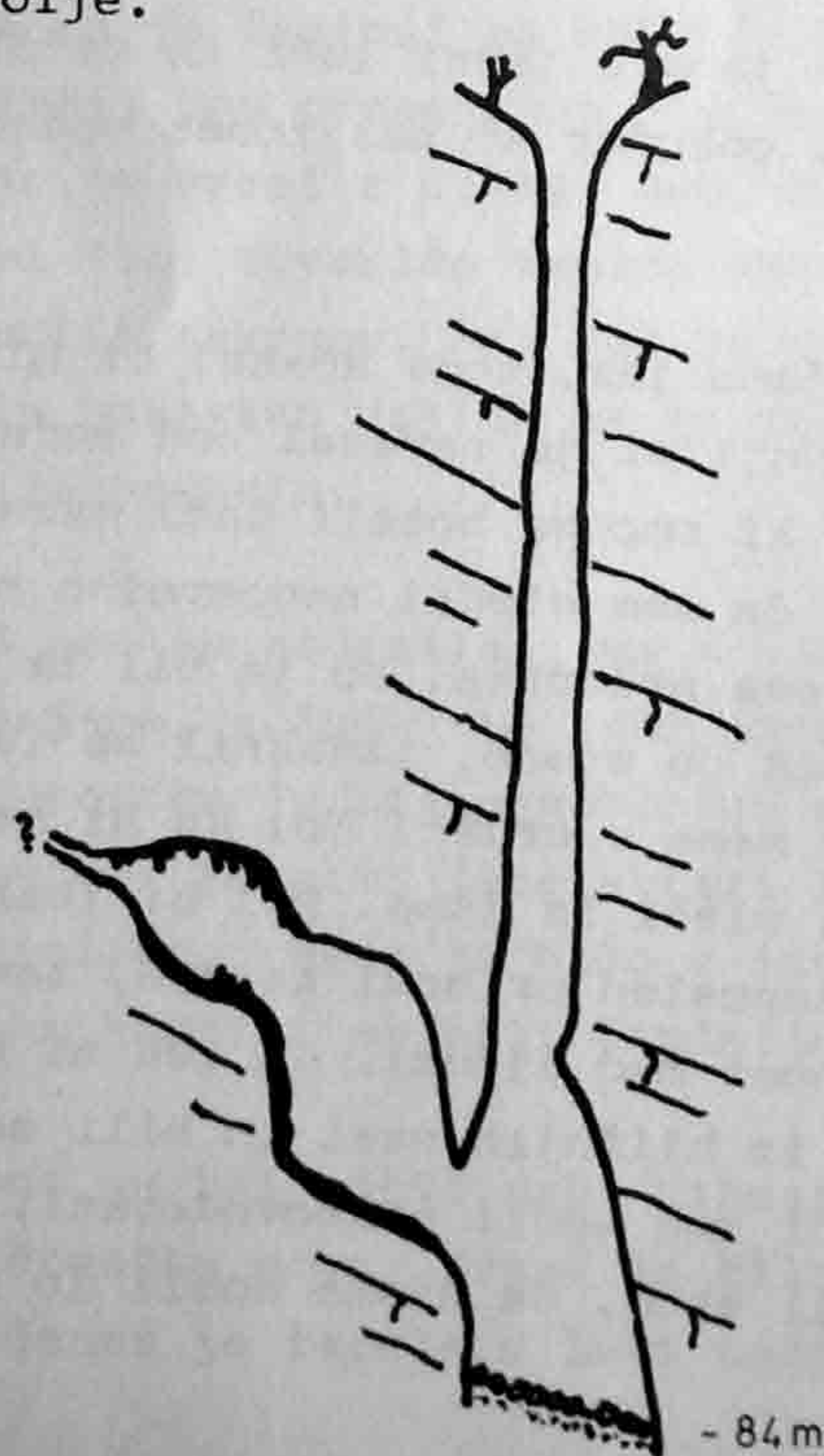
Zadnji sem zapustil jamo jaz, toda čakal bi bil skoraj žalosten konec. Predzadnji si je navezal pod sedež precej velik in debel kapnik, ki smo ga hoteli dati muzeju. Bil pa sem tako brezskrben, da sem gledal neposredno pod vhomom zanimivo dviganje svojega prednika. Ko je bil ta že visoko gor, se je zadel kapnik ob steno, izmaknil se iz omota in sikajoče treščil poleg mene v grušč! No, ko bi me bil zadel, bi me ne bilo več treba vleči iz jame. Bil bi itak zadosti globoko pokopan. Ko sem naposled prispel na vrh, sem bil resnično vesel, da sem bil zopet med ljudmi. In teh ni bilo premalo. Mnogo jih je prišlo iz bližnjih vasi in bili so - razočarani, zakaj vse mogoče reči smo mogli pripovedovati, le o vrahu ničesar. Je pač zamašil vhod, da nismo mogli do njega!

Dobro bi bilo, da bi natančno izmerili višino vhoda v jamo, da bi mogli z gotovostjo sklepati o podzemskem toku tu ponikujoče vode, da bi se vedelo, kam odteka podzemski voda.

Da ponikuje tukaj precej vode, smo videli ob drugi priliki, ko smo spustili v to jamo ob dolgotrajnem deževju tovariša Michlerja. Zavrt v številne nepremočljive kože se je spustil v prepad, iz katerega smo čuli šumenje.

Ko se je vrnil, nam je povedal, da je tam, kjer so stene razmaknjene, prišel pod precejšnji slap, ki mu je grmel na glavo, dokler ni došel do tal. Tam se voda odteka med gruščem v neznano globino. Kam?

Istega dne sta Cerk in Brinšek pregledala tudi nad 40 m globoko Pirnaščico, ki pa je le ozek in zelo umazan prepad brez posebnosti. Tudi nekaj manjših jam smo preiskali, a bile so vse brez zanimivosti, zato smo za nekaj časa zapustili Kopaško polje.

Valter Bohinec:

ŽUPANOVA JAMA

(ponatis prvega dela članka iz Geografskega vestnika, 1926)

Šele z 2. polovico 19. stoletja je prišla klasična doba raziskovanja naših jam; imena A. Schmidla, F. Hochstetterja, F. Krausa, W. Puticka, J. Cvijića, F. A. Marfela, W. Knebla so za vedno zvezana z njo. Večinoma so raziskovalci bili tujci; vodili so jih na seveda izključno le slovenski domačini, ki so dobro poznali dohode do jam in zlasti hidrografijo dotične okolice. Slovenci smo se za znanstveno delo v podzemskem svetu odločili šele pozno. Kakor ob drugih prilikah, se je izkazalo tudi tu, da posameznik ne more doseči ničesar in tako je prišlo v maju l. 1910 do ustanovitve "Društva za raziskovanje podzemskih jam" v Ljubljani. Tajnik in duša temu društvu je bil prof. J. Cerk (1881-1912), ki si je kot znanstveno izobražen morfolog - bil je Penckov učenec - zastavil s svojimi "Drenovci" lepo nalogo, da preskusi Grundovo teorijo o talni vodi v Krasu na naših jamah in da določi hidrografsko razmerje med Krko in Ljubljano. Njegova prerana, tragična smrt je naglo prekinila vse te načrte. Poleg dobrepoljske (pozneje dolenjske) skupine društva, ki ji je načeloval, - njeno vodstvo je prevzel za njim učitelj P. Kunaver - , je uspešno delovala tudi kočevska, ki je posvetila posebno pažnjo številnim jamam kroga Kočevja. V vrhniški okolici se je kot drzen raziskovalec udeleževal zlasti učitelj I. Michler, Cerkovo delo pa je v gotovem smislu nadaljevala hidrografična skupina pod vodstvom inženirja K. Picka. Skušala je z barvanjem in raznimi merjenji razčleniti porečja Ljubljanice, Krke in Kolpe.

Vsa ta mnogoobetajoča dela, ki so se izvajala kljub predvojnemu času s prav pičlimi omotnimi sredstvi, je vojna popolnoma

prekinila. Šele 1. 1925 je društvo znova oživel pod imenom "Društva za raziskovanje jam", ki je doseglo v zvezi z ljubljansko univerzo, zlasti pa z vodilno dejavnostjo svojega tajnika, univ.docenta dr. R. Kenka, ki mu stojita poleg drugih ob strani kot biolog in preiskovalec kemijskih in bakterioloških svojstev kraških voda univ.docent dr. A. Seliškar, kot tehnični organizator ekspedicij pa učitelj I. Michler, že v prvem poslovnem letu neoporečne uspehe. Medtem ko so se vršila preiskavanja v prejšnjih desetletjih večinoma le z enega znanstvenega stališča (morfološkega, hidrografskega, biološkega itd.), se sedaj prvič pri nas obrača pozornost v enaki meri vsem speleološkim problemom. Speleološki delovni načrti pri tujih avtorjih, ki so, kakor avstrijski Nemci, vodilni v praktični in teoretični speleologiji, so nudili tudi nam podlago za "Program za raziskovanje jam". Sestavili so ga še 1. 1925. odborovi člani R. Kenk, J. Žurqa in V. Bohinec, sledeč pri tem v splošnem geografski metodi. Ker se je ta načrt obnesel tekom približno 80 obiskov raznih jam v Sloveniji in se je po njem vršilo tudi raziskovanje Županove jame pri Grosupljem, o kateri je govor pozneje, navajam v naslednjem njegove glavne točke.

Po vsaki ekspediciji se sestavi zapisnik, če možno še isti ali vsaj naslednji dan, ko so posameznosti še sveže v spominu. Navede se najprej ime jame in morebitni sinonimi, nakar se na kratko opiše njena topografija: lega po politični razdelitvi pokrajine (politični okraj, politična in katastralna občina, parcela v katastru, ime posestnika), lega po orohidrografski razdelitvi pokrajine, dostop in višina vhoda jame. Pri opisu dostopa se omeni tudi za obisk jame potrebna oprema (lestve, vrvi itd.). Določi se geološka formacija, v kateri se jama nahaja, in doda opazovanja o petrografskem in tektonskem značaju hribin kakor tudi o destrukciji v jami; slednje je seveda zopet v zvezi z morfološkimi in hidrografskimi opazovanji. Poleg kratkega morfološkega opisa bližnje okolice obsega morfolologija jame predvsem njeno geodetsko izmero (tloris,

dolžinske in prečne profile), opis tal, sten, stropa in posebnih tvorb (sipe, kanikov, starih strug in teras, ilovice itd.), ter ugotovitev morebitnih zvez jame z drugimi jamskimi sistemi. Nato sledi hidrografski opis, ki se ozira

1. na tekoče in stoječe vode (potoke, reke, jezera, tolmane) ter ugotovi pri njih dimenzije (površino, globino), gibanje vode (smer, padec, hitrost, strujo, množino vode), temperaturo (na raznih mestih in v raznih globinah), kemijsko sestavo (zlasti z ozirom na CO_2 , O, CaCO_3 , koncentracijo H-ionov (določitev P_H), kakovost dna in zvezo z drugimi vodnimi sistemi (odtoke, pritoke itd.);
2. na "talno" vodo;
3. na moč ob stenah in na tleh (kananje s stropa, vlažnost jamske ilovice itd., kar je važno zlasti za jamsko biologijo);
4. na tvorbo ledu.

Jamski meteorolog meri temperaturo zraka v jami, če treba na različnih mestih in v različnih višinah, vlažnost zraka, množino CO_2 v zraku, gibanje zraka (prepih itd., smer in jakost zračnih struj) ter določi končno tudi mejo med svetlim in temnim delom jame (prodiranje dnevne svetlobe v jamo, važno za biologijo!).

Iz vseh doslej navedenih opazovanj bo mogel speleolog sklepati na genezo jame in morda tudi na vzroke njenega bodočega propada.

Drugi del opazovanj je posvečen biologiji ter poglavju o jami in človeku. Določijo se morebitni fosilni ostanki v jami (paleobiologija), posebno pažnjo pa zasluži zlasti v novoodkritih, po nepoklicanih nabiralcih še ne izropanih jamah njihova

sedanja favna in flora (biologija). Speleobiolog posveča svojo pozornost živalim in rastlinam na tleh, po stenah, na stropu, pod kamni, v ilovici, pesku in vodi, pri čemer zapisuje natančno nahajališča, ekološke pogoje itd. Zadnje poglavje programa se bavi z odnosom človeka do jame in sicer vprašuje po prazgovodini jame, po tradicijah in pravljicah, ki so o njej razširjene med ljudstvom, in po izrabi jame po človeku: a) ali se jama sedaj kako uporablja? b) ali bi se dala jama narodnogospodarsko izrabit (ima n.pr. ilovica kako vrednost kot gnojilo, obiskujejo jamo turisti?). Dodatno se še ugotovi, da-li je jama sama ali kak njen del oziroma kaka biološka vrsta v njej potrebna zaščite v smislu varstva prirode.

Samo po sebi se razume, da se v slučaju potrebe objekti skicirajo in fotografirajo. Svetloba najboljših jamskih svetilk je še vedno tako šibka, da se v večjih podzemskih prostorih kar porazgubi; zato odgrne večkrat le fotografska plošča pravilno sliko in omogoča speleologu šele doma ob pozitivu podroben opis tega ali onega jamskega pojava.

Navedeni načrt je mišljen seveda kot maksimalen program. V tej ali oni jami marsikatera njegovih točk sploh ne bo prišla do razprave, v drugi pa se bo zopet izkazala potreba, da se kako točko bolj razčleni oziroma da se doda celo kaka nova, ki v načrtu sploh ni bila predvidena. Na drugi strani pa društvo danes niti še ne more izvajati vseh merjenj in opazovanj svojega programa, ker mu njegova majhna omotna sredstva še ne dovoljujejo nabave nekaterih dragih aparatov, čolnov in drugih priprav.

Ivan Michler:

KRIŽNA JAMA

(ponatis: Proteus, 1934, št.4)

Jugovzhodno od Cerkniške kotline z njenim znamenitim jezerom in podzemnimi jamami se razprostira dokaj manjša Loška dolina. Na njenem vzhodnem robu leži, potisnjeno ob obrobno pogorje, starodavno mestece Lož, nad njim pa kraljuje na 100 m više vspenjajočim se griču razvalina starega gradu. Med razvalinami so si Ložanke uredile svoje gredice za vzgojo sadik razne povrtnine. Nad vsemi obrobnimi vršaci pa kraljuje Križna gora z znano božjepotno cerknico in še bolj znanim razgledom, ki se nudi izletniku ob javnih poletnih dnevih. Svobodno splava pogled proti zapadu preko obširne planjave Cerkniškega jezera do mogočnega masiva Javornika. Na jugu vzdiguje iznad obširnih temnih gozdov svojo skalnato glavo kralj Notranjske - mogočni Snežnik. Pod nogami pa leži relief obširnega Loškega polja. Med travniki in obdelanimi njivami se vije struga Obrha, ki ima svoj izvir v mogočnem vrelcu pri vasi Stara Vrhnika. Kakor je videti njegova voda pokojna in nedolžna, tako ob času dolgotrajnejših nallivov poplavi celotno polje ter povzroči kmetovalcu ogromno škodo.

Na severozapadnem pobočju Križne gore leži vhod v znamenito Križno jamo; znamenito po nekdanji lepoti in veličini, še bolj pa po ogromnih množicah kosti jamskega medveda (*Ursus spelaeus*), ki so jih izkopali v njeni notranjosti.

Najhitreje dospemo do Križne jame, ako se odpeljemo od postaje Rakek s poštnim avtobusom Rakek.Lož, ki vozi preko Cerknice, Grahovega in Bloške police. Onkraj Bloške police izstopimo pri znamenju, kjer se tudi odcepi gozdna pot do jame. Sledeč poti na-

vzgor, dospemo do razpotja. Tu krenemo na levo, in pot kmalu preide v stezo. Pri drugem razpotju se obrnemo na desno. Steza se prične nato vspenjati in že nas zajame hladen jamski zrak.

Jama je že od nekdaj poznana in njen sprednji del tudi večkrat preiskan in popisan. Prvi popis je izdal Jožef Zörrer (Cerer) l. 1838. obenem s tlorisom in situacijskim načrtom. Delo je izšlo v "Beiträge zur Naturgeschichte, Landwirtschaft und Topographie des Herzogthums Krain", zv. I., Ljubljana 1838, str. 76-88. Drugi popis najdemo v "Illyrisches Blatt", št. 51 pod naslovom "Reisebilder eines Touristen, zwei wenig besuchte Grotten in Krain von Alex. Škofiz". Tudi Schmiedl je v svojem poznanem delu "Die Grotten und Höhlen von Adelsberg, Burg und Laas" posvetil poseben članek Križni jami (l. 1854). Končno je Ferdinand von Hochstetter v "Denkschrift der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaft, Mathematisch-Naturwissenschaftliche Klasse", zv. 43., l. 1882, str. 293-310, oskrbel točen popis jame, tloris, profile in situacijski načrt.

Hochstetter je jamo obiskal dvakrat. Prvikrat l. 1878. v spremstvu preparatorja ljubljanskega muzeja Ferdinanda Schulza, drugič pa l. 1879. Prvi obisk je bil povsem praktičnega značaja. Opozorjen po Schulzu in Škofizu na izrednemnožine kosti jamskega medveda, je odšel v jamo z nalogom, da zbere zadostno množino kosti medveda, da bi sestavil kompletno ogrodje tega nekdanjega jamskega prebivalca. Hochstettler je v štirih dneh s šestimi možmi izkopal okrog 2000 kosti, poleg več kompletnih glav, ki so izvirale po njegovi navedi od preko 100 eksemplarjev. Iz nabranega materiala je sestavil dve popolni okostji jamskega medveda, ki sta najpopolnejša in najlepša skeleta dvornega muzeja na Dunaju.

Navdušen po lepoti in veličini jame, je že naslednje leto 1879. ponovno v njej in to pot z namenom, da jo topografsko in geo-

loško razišče. Rezultat drugega obiska tvori že preje omenjeno Hochstetterjevo delo, ki je odslej najnatančnejši popis sprednjega dela jame z vsemi stranskimi rovi do I. jezera.

Pozneje so jamo obiskovali le posamezni turisti, odnosno iskanci kosti jamskega medveda, pa tudi lomilci kapnikov tako, da je drugače lepo zakapana jama v dostopnih predelih danes močno devastirana. Leta 1909. sta jamo obiskala tudi člana znamenitega jamskega kluba "Dren", Brinšek in Badjura. Poslednji je ta obisk tudi opisal v "Domu in Svetu" l. 1909. Omeniti je še, da so jamo raziskovali po vojni tudi dijaki pod vodstvom prof. Presla in l. 1926. prodrli po potoku navzgor v precejšnjo daljavo. (Glej "Mentor", dijaški list, 15 let. 1927/28).

Vhod v jamo je razširjena razpoka, ki vodi po strmeh nasipu kamenja in blata navzdol do prve večje dvorane - "Zörrerjev dom". Na vzhodni strani 70 m dolge, 20-25 m široke in ravnotoliko visoke dvorane se odcepi rov "B", na zapadni strani pa vodi ozka razpoka v rov "C". Pri vhodu v ta rov je globoka luknja, ki komunicira s spodnjo etažo jame. Sledeč zapadni steni, dospemo do druge luknje, ki istotako vodi v spodnjo etažo. Polagoma se spenjamo navzgor preko ogromnih skalnih balvanov, ki so se nekoč odluščili od stropa. Rov je tu 20-22 m širok. Na višini podornega griča so na levi strani 3 vdolbine, zvezane med seboj s hodniki. Onstran podora, blizu vhoda v drugo dvorano, vzbuja posebno pozornost 3 m dolga, 2 m široka in 1 m visoka skalna miza.

Druga dvorana je podobna kraški dolini. Nad njo je v desni steni visok kamin, okrašen z lepimi kapniki. Ob levi steni je pa manjša dvorana "D", ki komunicira s stranskim rovom "F". Pot iz druge v tretjo dvorano vodi preko novega podora, ki je v zvezi s prvim. Na točki, kjer zapusti glavni rov smer SO in preide v smer O, je še vedno opaziti dnevno svetlobo, obenem pa je že slišati šum potoka v notranjosti jame. Na prelomu obeh smeri je ogromni balvan "Lasulja".

Tretja dvorana je že izven obsega dnevne svetlobe. Ob levi steni opazimo večjo suho globel, ob desni pa dve skalni niši. Skedi tretji podor z nekaterimi lepimi in značilnimi kapniki. Nenadoma se znajdemo v "Veliki dvorani", nekakem središču sprednjega dela jame, ki je obenem tudi križišče štirih ro-
vov. Proti vzhodu se nadaljuje glavni rov, ki je po zadnjih raziskavanjih dolg nekaj kilometrov; proti jugu je kratek stranski rov "E", proti severu pa rov "F", z več stranskimi odcepi. Skoro v sredini "Velike dvorane" se vzdiguje ogromen stalagmitni stožec "Čimborsaso". Vzdiguje se 8-10 m visoko, na podlagi ima 15-20 m v premeru. Na stropu nad njim pa visi mogočen stalagmit. Ob severni steni dvorane vzbujata pozornost dva lepa gotska portala, okrašena z lepimi kapniki, ki vodita v stranski vdolbini. Pred vhodom v prvo vdolbino stoji 3 m visok stalagmit. Vdolbina se konča v ozkem kanalu, ki mu lahko sledimo 15 m daleč. Tudi pred vhodom v drugo vdolbino stoji lep stalagmit.

V glavnem rovu, ki ima smer proti vzhodu, opazimo takoj ob desni 4 m visok kapniški steber s premerom pol metra. Nedaleč od njega je kapniška niša s plitvimi sigastimi ponvicami. Pred ru-
go, naslednjo nišo, stojita dva stalagmita. Glavni rov se od tu dalje tunelasto oži do širine 8 m in višine 6 m. Šum tekoče vode je že čisto blizu. Plitvi vodni tolmunčki na sigastih tleh in horizontalno ležeče skalne plasti sten kažejo značilne erozijske forme, ki so delo tekoče vode.

Končno dospemo do potoka, kojega šum se čuje že v tretjo dvorano. Kristalno čista voda s temperaturo 8-9°C prihaja iz zadnjega dela jame in izginja z močnim šumom v ozek kanal. Ob času suše, ko dotok po strugi usahne, je mogoče prodreti po kanaku ca 50 m daleč, kjer se potem razcepi v dva dela, ki pa se takoj zožita v toliki meri, da je vsako nadaljnje prodiranje nemogoče. Ob času deževja mora ta kanal požirati ogromne količine vode, ki se najbrže prikaže zopet na dan v severnem rovu, v Dežmanovi dvorani. Jakost delovanja vode kažejo silno izprane stene in skal-

nato dno, ki so polni školjkam podobnih vdolbinic brez vsakih usedlin. Sledeč strugi navzgor, prvotno ob potoku, nato pa po levem pobočju obrežja, dospemo do prvega jezera. Še pred njim se odcepi na desno Medvideji rov "G". Pred nami pa leži mirna površina kristalno čiste vode 120 m dolgega in 20 m širokega jezera. Šumu potoka, ki ga čujemo sedaj zopet v daljavi, se pridruži šum kapajoče vode, ki tam nekje nad sredo jezera kaplja raz visoki strop. Edinstven je užitek vožnje po tej mirni površini kristalno čiste vode, kjer v soju acetilenke opazimo celo posamezne kamenčke na dnu 4 m globokega jezera. Od njegovega obrežja se odcepita dva stranska rova "H" in "J". Poslednji je ozek vodni tunel.

Medvideji rov, ki se odcepi ob začetku jezera, vodi prvotno proti jugozapadu, nato se obrne proti zapadu in končno proti severu, kjer se konča. Ta predel jame je v toliko najzanimivejši del podzemlja, ker vsebuje tamošnja ilovica ogromne množine kosti jamskega medveda in ker je na gotovih predelih bajno zakaпан. Takoj pri vhodu nas pozdravi stalagmitni steber - paznik. Pot nas vodi preko sigastega stožca, prevlečenega z mastno ilovico, ki prehaja nato v 8 m visok podorni kup. Onstran so ravna ilovnata tla z več požiralniki. Jama je tu široka 20 m in ravnoliki visoka. Pred nami stoji zopet ilovnat grič z lepo skupino stalagmitov. Hochstetter je to partijo nazval "Oljska gora" in tudi posameznim kapniškim skupinam je nadel svoja imena, kakor: apostol, profet, Mati božja z detetom itd. Po njegovem mnenju vsebuje ta grič še mnogo kosti jamskega medveda. Onstran Oljske gore dospemo do kotanje, napolnjene z vodo - Tiberijsko jezero. Nadaljnji prehod zapira ilovnati nasip. Plazeč se po trebuhu med stropom in nasipom, dospemo v najzanimivejši del jame, ki ga je Dežman nazval "Hochstetterjeva zakladnica". Tu je bilo glavno najdišče kosti jamskega medveda. Hochstetter sam omenja v svojem popisu, da z resničnim zadovoljstvom gleda na one dneve nazaj, ko je vsak dvig lopate prinesel na dan nove kosti. Čim dalje prodiramo, tem lepša postaja jama. Že v naslednji dvorani vzbujata pozornost dva ogromna stalagmitna stožca.

obdana z mnogimi kapniškimi stebrički. Jama zavije proti severu. Pred nami se razprostirajo najlepše kapniške partije vse jame (v mislih imamo samo prednji del jame do prvega jezera, ker so nadaljnja prodiranja odkrila še neprimerno boljše zakapane predele) - paša v Serajlu, Trostebrovje in divna Tetarata z mogočnimi sigastimi ponvami (slika 1). Dno se v sigastih terasah vzdiguje in končno združi s stropom. Nadaljnje prodiranje je onemogočeno, vendar kaže načrt in tudi struktura jame, da se rov po nekaj metrih onstran zapore nadaljuje in preide v rov "E", ki se odcepi od Velikega doma proti jugu. Rov "E" ima iste značilne sigaste ponve, kakor jih opazimo v Tetarati.

Ker je nadaljnja pot vsled omenjene zapore onemogočena, se moramo po Medvedjem rovu vrniti do jezera in nato ob potoku do Velikega doma. Za tamošnjim značilnim kapnikom, "Čimborasom" opazimo vhod v severni rokav jame. Pot nas prvotno vodi preko ploskih sigastih teras z značilnimi vodnimi tolmoni. Nenadoma se znajdemo med ogromnimi skalnimi kladami, med katerimi se rov večkrat cepi v stranske rokave. Sledeč glavni smeri proti severu, dospemo v širši, 8-10 m širok in 7-8 m visok prostor z ogromnimi inkrustiranimi balvani, ki jih je Hochstetter nazval "Runo". Rov tu zavije proti severozapadu mimo globokih lukenj, iz katerih je čutiti šumenje vode, ki nalikuje vrenju kroga v loncu, zato je Hochstetter nazval te luknje "Lonci". Stene rova kažejo iste erozijske forme, kakor smo jih opazili že v vodnem tunelu, kamor izginja podzemni potok. Onstran Loncev se jama kmalu razširi v veliko Dežmanovo dvorano, kjer zopet naletimo na podzemni potok, ki pa kmalu izgine v nepristopne predele, tvoreč malo preje majhen vodopad, kojega šum se sliši daleč navzgor (slika 2).

Povrnimo se nazaj do točke, kjer se severni rov cepi v več oddelkov. Pred nami zijajo trije rovi, ki se v kratjem združijo v en sam hodnik, ki nas po več zavojih in končno skozi la-

birint nagrmađenih skal pripelje nazaj v glavni rov jame. Značilno je, da v tem predelu jame ni v ilovici najti ostankov kosti jamskega medveda.

Kmalu za glavnim vhodom v jamo se na desno odcepi rov "A". Tu je Kittl prvi našel ostanke jamskega medveda, zato je Hochstett ta del jame nazval "Kittlova jama". V splošnem je to najtemačnejši del vse jame, zato so se ga običajni obiskovalci tudi najbolj izogibali. Dno 8-10 m širokega in ravnolotoliko visokega rova je v celoti pokrito z ostrorobimi skalnimi balvani. Nedaleč od vhoda se na levo odcepi "Šulceva razpoka", ki veže stranski rov "G". Tam, kjer rov zavije v pravem kotu proti jugu, opazimo globok prepad, ki je deloma napolnjen z vodo. Prepad je še nepreiskan. Dno se sedaj polagoma dviga in je pokrito z debel sigo. V nadaljnjem širšem prostoru se odcepi Kittlova medvidja jama, ki se tudi konča z vodnim, še ne preiskanim rovom, odnosno prepadom.

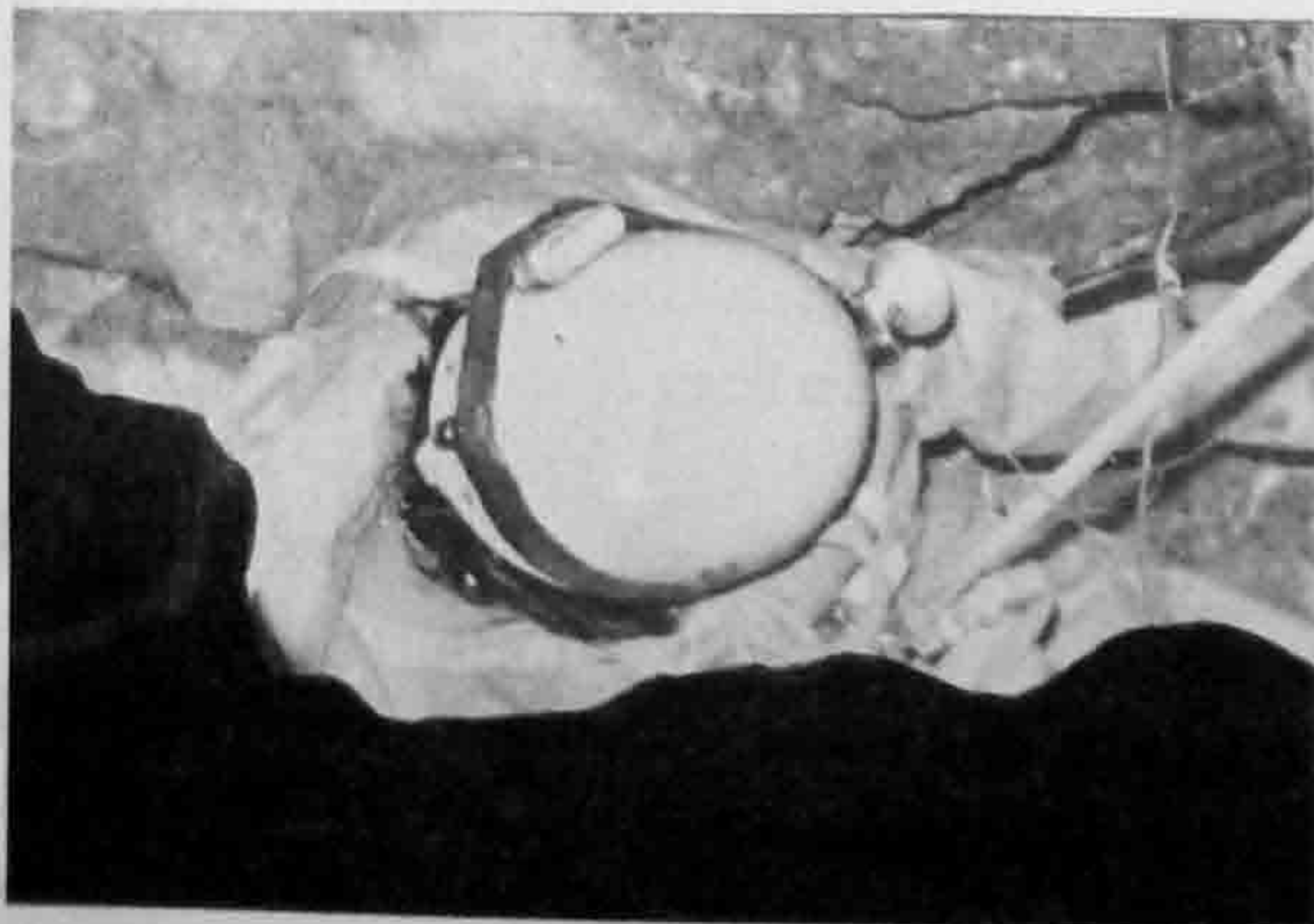
Glavni rov vodi še vedno v južni smeri, vendar postaja prodiranje težavneje vsled novih podorov stropa, ki končno pot popolnoma zapro. Strop se polagoma lušči in velike težke skalne plasti, napol odlomljene od stropa, prete pokopati pod seboj obiskovalca. Dno samo pa je polno lukenj in razpok, ki vodijo s spodnjo etažo, v dosedaj še nepreiskani vodni rezervar. Če vržemo kamen v eno izmed teh lukenj, začujemo šele po preteku nekaj sekund pluskanje vode ob stene. Zanimiva je tudi ugotovitev, da so našli v Kittlovem rovu v plasteh sige tanke plasti oglja in zogljenela zrna pšenice, ni pa bilo ugotovljeno, ali so to slučajne naplavine ali pa morda kulturne plasti nekdanjih jamskih prebivalcev.

Križna jama se sicerpo svoji razsežnosti in lepoti kapnikov v prednjem delu ne da primerjati s svetovnoznano Postojnsko jamo, vendar spada k večjim in v našem Krasu najlepše zakapanim jamam. Dolžina glavnega rova od vhoda do prvega jezera znaša 462 m, dolžina vseh rogov pa 1650 m. Znaki na stenah kažejo,

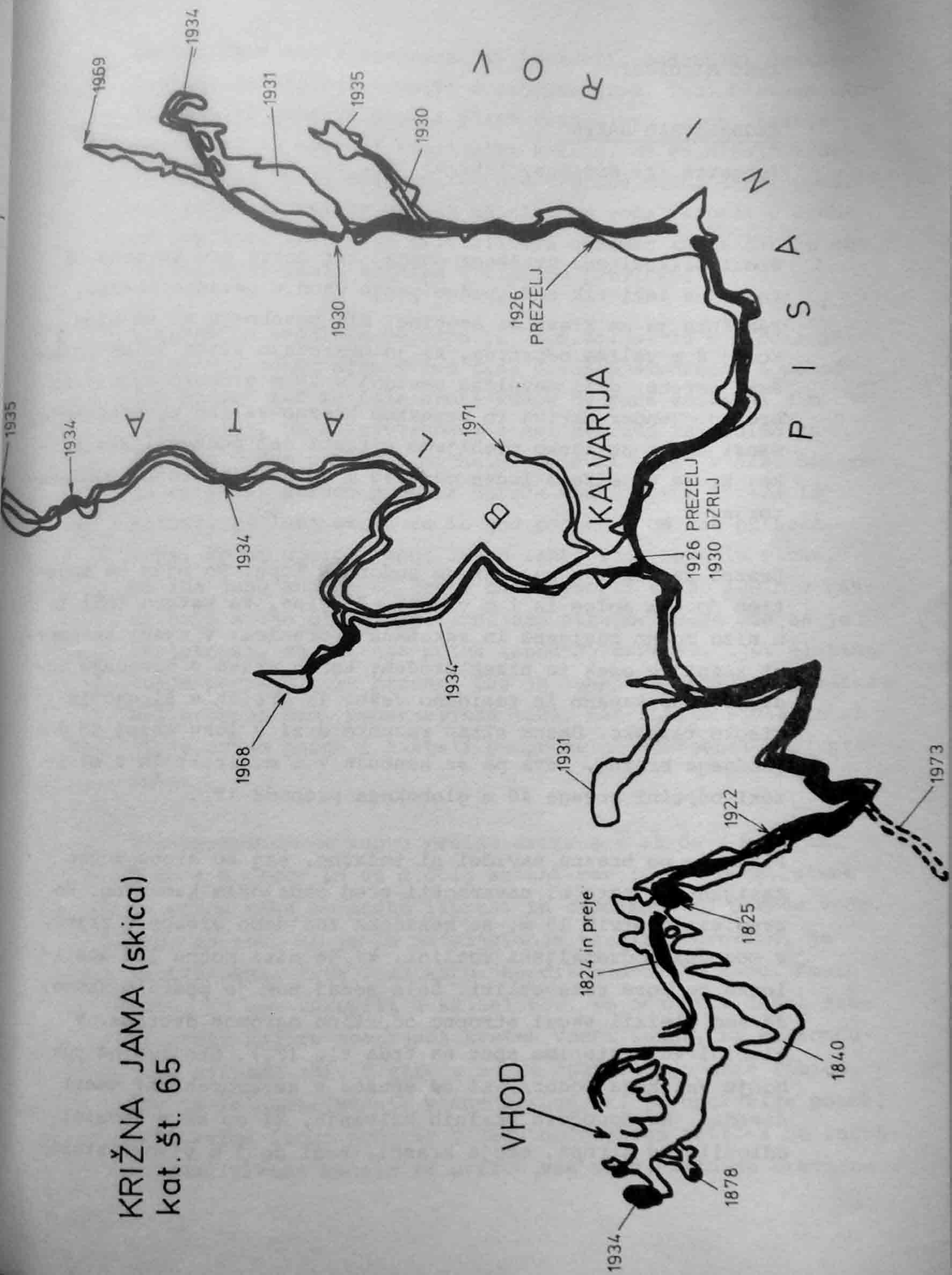
da v deževni periodi voda stopi tako visoko, da so sicer suhi predeli pod vodo. Dotok vodovja iz notranjosti gorskega masiva nad Ložom je v primeru z odtokom neprimerno jačji, zato začne voda v spodnjem delu jame zastajati in povzroči poplavo. Tako je opaziti visoko, v stropu nad že preje omenjenim slapom ostanke splava, odnosno čolna. Tja jih je dvignila poplava in tamkaj zagvoznila.

V jami sta dva vodna sistema. Prvi vodni sistem v Kittlovi jami leži 35-40 m (po Hochstettlerju) pod vhodom, drugi, jezero s potokom, pa 20 m. Medtem, ko je prvi vodni sistem še popolnoma nepreiskan, so v zadnjih letih sledili potoku nekaj kilometrov navzgor v notranjost masiva. Oba, za 15-20 m različno visoko ležeča vodostaja imata svoje lastne pritoke in odtoke, ni pa izključeno, da se kje ne združita.

Kakor že omenjeno, se Križna jama od prvega jezera, do kamor jo je raziskal Hochstetter, nadaljuje v notranjost masiva v neznane daljeve. Društvo za raziskavanje jam je dosedaj prodrlo že preko dva kilometra daleč po potoku navzgor. O odkritjih, ki so jih pri tem napravili in o bajnih lepotah prelestno zakapane Križne jame, kakor tudi o težavah, ki so jih morali premagati raziskovalci, pa hočemo poročati v posebnem članku.

KRIŽNA JAMA (skica) kat. št. 65

Ivan Michler:

MAGDALENSKO BREZNO

(ponatis iz: Proteus, 1952/53, št. 9)

Sredi slikovitega kraškega gozda, tri četrt ure severno od Postojne leži tik pod gozdno potjo vhod v navadno brezno, kakršnih je na Krasu na stotine. Nič posebnega ni na njem. Komaj 8 m velika odprtina, ki jo obkrožajo vitke jelke in košate smreke, drži navpično navzdol v 20 m globoko erozijsko brezno. Vendar skriva to neznatno brezno veliko presenečenje. Skozi njega se lahko prebijemo v tisti del podzemeljske Pivke, ki je po sifonu ločen od 2540 m dolgega postojnskega sektorja.

Brezno se končuje na majhnem podornem kupu. Po njem se spustimo do 4 m dolge in 1 m visoke odprtine, za katero leži 7 m niže močno zasigana in zakapana dvoranica. V njeni nasproti steni je ozek in nizek preduh: to so vrata v sosednjo tudi močno zakapano in zasigano vežo. Ta preide v široko in visoko razpoko. Desna stran razpoke drži v loku nazaj do dna vhodnega brezna, leva pa se končuje v 6 m široki in 8 m visoki odprtini novega 40 m globokega prepada (F).

Plezanje po breznu navzdol ni težavno, saj so stene močno zasigane in zato ni nevarnosti pred padajočim kamenjem. Ko preplezamo prvih 15 m, se nenadoma znajdemo viseče v zraku, v mogočni podzemeljski votlini, ki je niti močna luč acetalenke ne more razsvetliti. Šele sedaj nam je postalo jasno, da smo plezali skozi stropno odprtino ogromne dvorane. V globini 40 m stopimo spet na trda tla (F_I). Stojimo na pobočju velikega podora, ki se spušča v severozahodni smeri navzdol. Na mogočnih skalnih balvanih, ki so se v davnini odločili od stropa, stoje krasni, tudi do 3 m visoki stala-

gmiti. Okrašeni z apennčastimi izrastki, podobnimi cvetnim listom, nalikujejo kapniki cvetočemu grmu. Tudi balvane okoli kapnika pokriva debela plast raznobarvne sige. Zasiganost skal in mogočni staligmiti kažejo, da pronicaajo v deževni dobi skozi stropne razpoke dvorane močni curki vode. Pri padcu iz velike višine na tla, se voda razprši v drobne kaplice, iz teh se kristalizira apnenec in na široko obda skalovje okoli kapnika z biserno prevleko.

Veličastna kapniška dvorana je 70 m dolga, 30 m široka in do 25 m visoka. Njen strop pada prvotno vzporedno s pobočjem podora ter se šele proti koncu dvorane zniža na 3 m višine (G). Ob severovzhodni steni dvorane zasledimo za podorom vodno strugo z majhnimi tolmunimi vode. V času deževja se skozi strugo pretaka deroča voda. Potok izvira iz sifona, ki leži skrit za in pod podorom. Od kod priteka voda, še ni ugotovljeno. Je to lahko voda narasle Pivke, ki ima jugozahodno od tod v oddaljenosti 90 do 100 m v ravni črti svojo glavno podzemeljsko strugo. Mnogo manjša je verjetnost, da priteka potok izpod Javornikov, kjer slutimo večje podzemeljske bazene. Saj je lahko ustvarila ta velikanški prostor samo podzemeljska reka, kakršna je Pivka in ki ji je mnogo pozneje nastali podor delno spremenil smer pretoka.

V severovzhodnem koncu preide dvorana v 15 do 2 m širok, 2 do 4 m visok in 60 m dolg sklani rov (G-K). Dnos, stene in strop rova so močno izprani in erodirani od deroče vode. Tudi ta rov, ki je le nadaljevanje kapniške dvorane, je izoblikovala ista voda kakor kapniško dvorano samo. Kmalu nato, ko smo vstopili v sklani rov, se odcepi v desni steni proti severu usmerjeni kratek vodni kanal, ki se končuje s sifonom (H). V sifonu so se opazile človeške ribice. Rov je le nadaljevanje vodne struge, ki jo uporablja potok, pritekajoč izpod podora. V času močnejšega pritoka ne zadošča zmogljivost kanala za pretok vse vode, zato se previšna

voda od tu dalje preliva po strugi, ki se vleče vzdolž desne stene skalnega rova in konča pri podzemeljski Pivki. Nasproti kanala leži v desni steni vhod v Zvezni rov (L-U). Ta veže Magdalensko brezno z glavnim koritom podzemeljske Pivke v postojnskem sektorju. Rov si bomo ogledali na povratku.

Kakor hitro vstopimo iz kapniške dvorane v sklani rov, že začujemo v daljavi šum tekoče vode. Rov postaja višji, se širi ter se po 60 m konča pri podzemeljski reki, ki teče 1 m nižje pod našimi nogami proti severovzhodu (K). Stojimo na obrežju podzemeljske Pivke, ki se v postojnskem sektorju skrije v nedostopni sifon.

Leta 1893 je s tega mesta motril tajinstveno reko prvi raziskovalec magdalenskega sektorja francoski speleolog E. A. MARTEL, ki je plul po vodi navzgor do pritočnega sifona ter prodrl tudi skozi Zvezni rov v postojnski sektor in tako dokazal, da je to ena in ista voda. Nato je nastopil premor do leta 1909. Takrat je prodrl tedanji ravnatelj Postojnske jame A. PERKO skozi Zvezni rov do Pivke in po njej navzgor do razvodja ter raziskoval vzhodni, proti Črni jami usmerjeni rokav. Dve leti pozneje se je spustil s tega mesta s čolnom po vodi navzdol F. MCHLHOFER, dokler mu ni odtočni sifon zaprl nadaljnje poti (K-a).

Ker je dosedanji načrt magdalenskega sektorja podzemeljske Pivke samo približen, zato se je Društvo za raziskovanje jam odločilo jamo podrobno raziskati, izmeriti in oskrbeti točnejši načrt.

Ko se s čolnom spustimo po vodi navzdol, se struga kmalu zoži, postane plitva, rov sam pa se razširi. Na tem mestu opazimo v levi steni širok vhod v suh stranski rov (XIII.)

Ne dolgo zatem plovemo po vodnem kanalu, kjer stene strmo padajo v vodo. Strop se polagoma niža od 10 m na 4 m. Voda v kanalu je kalna, mirna, po njej plavajo vodne pene, stene in strop so pa obložene s tanko plastjo ilovice. Kanal je temačen, brez kapniških okraskov, zato ni pravega odboja svetlobe. Z napeto pozornostjo plujemo skozi tihi temačni prostor. Nenadoma se kanal cepi v dva rokava (r). Ker se desni kmalu konča s sifonom, se vrnemo nazaj, da zaplujemo v levi rokav, ki ima še vedno severovzhodno smer. Že po nadaljnjih 30 m se kanal ponovno razdeli v dva rokava (o). Sedaj se odločimo za desni rokav, ki je usmerjen proti jugovzhodu (o-o₃). Tudi tu je voda mirna, kanal pa tih in mrk. Tiho drsimo s čolnom po vodi naprej do 10 m širokega in prav toliko dolgega jezera (o-o₃). Nič posebnega ni na njem, le velikost prostora, v katerem leži, ga dela še bolj mrkega in temačnega. Spet smo v kanalu, ki polagoma zavije proti severozahodu (o₃-o₅). Strop se dviga in ko doseže višino 10 m, opazimo pred seboj tretjo cepitev kanala v dva rokava (m). To pot se odločimo za levi jugozahodno usmerjeni rokav. Voda je še vedno mirna, zato toka ne opazimo. Strop hitro pade na 2 1/2 m višine, kar predstavlja nevarnost, da se bližamo sifonu; ta pa je kratkotrajna. Že po nekaj metrih se strop ponovno dvigne na 5 m višine. Tedaj presenečeni opazimo, da smo na že znanem drugem razvodju (o). Neprostopljivo smo zaključili prvi krog v jami in tako spopolnili dosedANJI načrt jame z doslej neznanim predelom podzemeljske Pivke. Obrnemo se nazaj, se vozimo mimo tretjega razvodja (m) in dosežemo mesto, kjer se kanal v pravem kotu obrne proti vzhodu (I). Širina kanala niha med 3-5 m, strop pa polagoma pade na 5 m višine (g). Kanal, ki je pred kratkim zavil proti jugojugovzhodu, se v ostrem kotu obrne spet proti severovzhodu, strop pa se zniža na 2 m (f). Nova nevarnost, da pridemo v sifon, hitro mine, strop skoči v višino 8 m, kanal pa se razširi v 30 x 25 m veliko jezero

(a-e). Njegove temačne stene strmo padajo v vodo, zato se ne moremo nikjer izkrcati. Brez uspeha iščemo nadaljevanje kanala oziroma vodnega rova iz tega mrkega prostora. Le v severni steni je ozek, nizek in kratek vodni jezik (a). Sifon! Nadaljnja pot je zaprta. Tudi v stenah, ki obkrožajo jezero, ni nikjer večje razpoke ali kake luknje. Prisiljeni smo se obrniti. Na povratku jamo merimo in rišemo. Ko dosežemo suhi stranski rov (XIII), ki smo ga opazili na naši levici pri vožnji navzdol, izstopimo, da si ga ogledamo. Nič posebnega. Povsod mokra mastna ilovica, kjer se noge globoko vdirajo, da težko hodimo. V kratkem dosežemo vodno kotanjo-sifon, ki nam zapre nadaljnjo pot in nas prisili na povratek (XI₁). Takrat pač nihče izmed nas ni računal, da nam bo ravno ta rov prinesel še isti dan prijetno presenečenje.

Ko dosežemo izhodno točko naše podzemeljske vožnje (K), izstopimo na kratek oddih in potrebno okrepčilo, nato se spet vkrcamo v čolne in odplujemo po vodi navzgor. Iz že obstoječega načrta nam je znano, da izvirni sifon ni posebno daleč, zato takoj pričnemo z merjenjem in risanjem. Nismo več v vodnem kanalu, temveč v vodnem rovu, ki ga ob desni strani spremlja sklano obrežje. Rov je širok od 5 do 10 m. Njegov strop se hitro zniža od 10 m na 6 m in nato na 2 m (Ž), kar predstavlja nevarnost, da smo pred sifonom, in ta nas spremlja vse do konca rova. Ozko obrežje na desni strani reke se prične polagoma širiti in izginja v neprodirni temi (I). Ker slutim za to temino nov jamski prostor, ustavim vožnjo, izstopim, tovariše pa pustim, da sami nadaljujejo z merjenjem. Ko se razgledam okoli sebe, vidim, da stojim v neznanem predelu podzemeljske Pivke, ki ni vrisan v načrtu. Pred menoj se dviga v 8-15 m širokem rovu strm podoben grič (I-VII), katerega skalovje je kakor polito z mlečnobelo sigo, ki se lesketa v biserni svetlobi. Ves mogočen prostor oživljajo lepo oblikovani, na redko postavljeni

kapniki-stalagmiti. V tišem občudovanju skrite lepote in premišljevanju, ali je že hodila po teh prostorih človeška noga, dosežen vrh podornega griča (VII). Mirijarde in mirijarde belih kristalov odbija in prši svetlobo, da je vsa okolica praznično razsvetljena. Po kratkem odmoru se spustim po drugi strani podora navzdol do 3x3 m velike odprtine v vznožju skalne stene, ki sem jo že s temena sumljivo opazoval (VIII). Kakor da bi odrezal, prestane čar jame. Pred menoj je ozek ilovnat rov, v katerem se strop hitro poniža na 1 m od tal (IX). Po trebuhu se plazeč zaslišim povsem nepričakovano šumenje tekoče Pivke, pred seboj pa opazim na tleh odtise človeških stopinj. Torej je vendar že nekdo pred menoj hodil po teh prostorih. Zagonetko hitro reši podpis "Vilhar" na ilovnati steni rova. VILHAR, znani jamski vodnik in navdušen jamar, ki je leta 1893 odkril po njem imenovani Vilharjev rov v Črni jami, je odkril tudi te prostore. Čas je potisnil odkritje v pozabljenje, le stopinje na ilovnatih tleh in njegov podpis pričajo o njegovem obisku jame. Kmalu stojim na obrežju Pivke (XIII), ki šumljaje odteka v severovzhodno smer. Vsa okolica mi je nekam znana, celo posamezne skale v strugi mi niso tuje, saj sem jih že danes uporabljal za prehod preko vode. Tedaj zapazim v daljavi gorečo svetilko in človeško senco. Na klic se mi odzove tovariš, ki je zaradi nenadne obolevnosti ostal na naši bazi (K) in ki ni pričakoval naše vrnitve s te strani. Zagonetka je bila rešena. Zaključil sem skoraj 20 m dol krožni rov v jami. V daljnji preteklosti se je prelivala in oblikovala te prostore Pivka, dokler ji ni mogočen podor zatrpal struge in jo vso usmeril na sedanjo pot.

V skalnem rovu (K-G) zasledimo v jugozahodni steni nizko odprtino, ki je vhod v Zvezni rov (L). Skozi rov je prvi prodiral MARTEL in dosegel glavno strugo Pivke v postojnskem

sektorju. Zvezni rov je labirint dostopnih in nedostopnih rovov, lukenj, razpok ter manjših in večjih, vodnjakom podobnih globeli, ki so nekatere od njih napolnjene z vodo. Od deroče vode oglašene mokre skalne ploskve dna, sten in stropa so glade kot zrcalo, robovi pa zašiljeni in izbrušeni kot noži ali bodala. Zdaj po trebuhu, zdaj čepe ali po kolenih, pa spet v sključeni ali pokončni drži, kakor se pač strop dviga ali pada, se mukoma prebijamo skozi ta labirint votlin v napeti pozornosti, da ne zaidemo v slepo ulico. Temeljito premočeni od potu in neprostovoljnih nožnih kopeli v vodnih bazenih, katerih premostitev zahteva včasih že naravnost akrobatske sposobnosti, dosežemo 2 m globoko stopnjo. Dosegli smo konec Zveznega rova. Pred nami je znan svet, zaključna dvorana 25.408 m dolgega postojnskega sektorja podzemeljske Pivke. Od pritočnega sifona v magdalenskem sektorju smo oddaljeni le kakih 100 m v ravni črti. Malo je verjetno, da bo kdaj stopila človeška noga v te skrite in nepoznane prostore, ker sta ob sifona neprehodna. Nekaj upanja daje le Zvezni rov, katerega labirint še nepreiskanih votlin drži v smeri proti sifonu. Tudi ni še povsem dokončno pojasnjena hidrografska funkcija Zveznega rova, ki je sekundarni pojav v jami. Na posameznih mestih opažene vodne pene visoko na stropu rova in po tleh ležeče vrbove vejice sicer kažejo, da se skozi te mnogoštevne prostore pretaka visoka Pivka. Ker pa rov pada v smeri proti postojnskemu sektorju, mora v tem primeru voda teči pod pritiskom navzgor. Nasprotno pa kažejo sklane osti in noži, ki so obrnjeni v smeri proti Magdalenskemu breznu in vertikalne, vodnjakom podobne votline, da se pretaka voda ravno obratno, t.j. iz višje ležečega sklanega rova Magdalenskega brezna v postojnski sektor. Vsekakor bi v tem primeru tekla Pivka, ojačena s pritokom v kapniški dvorani Magdalenskega brezna, nazaj v svojo lastno strugo. Da se pretaka skozi Zvezni rov tudi prava jamska voda, kar Pivka ni, nam kaže proteus, ki smo ga opazili v eni izmed vodnih kotanj.

Ako bi imeli s seboj čoln, bi se lahko vkrcali in odpeljali po Pivki navzgor in po 2540 m dolgi vožnji izstopili v Veliki dvorani Postojnske jame. Ker pa je ta pot napornejša kot plezanje po lestvicah, zato se zadovoljni z uspehom pretelovadimo nazaj v Magdalensko brezno in od tod na površje.

Magdalenski sektor podzemeljske Pivke je izdatno krajši od 2540 m dolgega postojnskega sektorja. Vsi vodni in suhi predeli merijo skupno 1132 m, všteti doslej raziskane votline Zveznega rova.

Raziskovanje Magdalenskega brezna še ni zaključeno, ker je še nerešen hidrografski problem Zveznega rova in pritoka v kapniški dvorani. Tudi je v Zveznem rovu še mnogo votlin, ki še niso vse preiskane.

Jože Štirn, Tomaž Planina:

SLOVENSKO JAMARSTVO PO OSVOBODITVI

(ponatis dopisa, poslanega ob društveni petdesetletnici štiriindvajsetim družbenim organizacijam)

Društvo za raziskavanje jam je bilo ustanovljeno že 1.1910. Po svojem programu je bilo poluradno strokovno društvo v smislu teženj avstro-ogrske monarhije in kot takšno ni imelo nacionalno-progresivnih namenov. Že pred prvo svetovno vojno pa je tajnik društva prof. Cerk prižegnil k sodelovanju tudi člane alpinističnega kluba Dren, s čimer se je delo društva močno poživilo in dobilo bolj slovensko obeležje.

Prva svetovna vojna je društveno delo popolnoma prekinila in šele 1. 1924 se je društvo na pobudo ljubljanske univerze reorganiziralo. V času med obema vojnama je društvo kljub majhni državni podpori dosegalo lepe uspehe, saj izkazuje društveni arhiv do izbruha druge svetovne voje 1272 ekskurzij in 772 preiskanih jam. Med temi so tudi največji jamski objekti našega krasa: Vjetrenica pri Zavalu v Hercegovini (dolga 9 km), Križna jama pri Ložu (dolga 7 km) in druge. Že v obdobju med obema vojnama je društvo pri svojem delu na terenu nujno naletelo na problem vodnega gospodarstva na krasu in je začelo spontano sodelovati pri melioraciji Cerknškega polja, pri projektiranju vodovoda v Loški dolini itd. Člani društva, ki so preživeli drugo svetovno vojno, so te ambicije prenesli tudi v povojno društveno delovanje, ko je dobilo šele svoj pravi smisel in pomen pri obnovi in graditvi našega socialističnega gospodarstva.

Izbruh druge svetovne vojne je ponovno prekinil delo. Moral je začeti popolnoma znova. Komaj pa so se začeli kazati uspehi, je tragično preminil tajnik in iniciator društvenega

dela dr. Alfred Šerko. Zaradi tega delo ni smelo prenehati in je bil 1.1949 izvoljen novi upravni odbor, čigar predsednik Ivan Michler je prevzel glavno iniciativo. Od osvoboditve do 1.1949 je bilo društvo sestavljeno samo od jamarjev izpred druge svetovne vojne in je delovalo predvsem na primorskem krasu, ki je bil prej slovenskim jamarjem nedostopen zaradi italijanske okupacije. Prav v letih 1949/50 pa se je največ po zaslugi prof. Pavla Kunaverja začelo baviti z jamarstvom mnogo dijakov, ki so se včlanili v društvo, da je naraslo članstvo za 200%. Mladina je bila povezana v posebni mladinski sekciji, ki jo je vodil asistent Janez Kuščer. Na rednih 14 dnevnih sestankih in na še številnejših ekskurzijah so se pod vodstvom imenovanega asistenta, dr. Albina Seliškarja in prof. Pavla Kunaverja usposabljali za jamarje in so tako prav ti mladi jamarji pomenili mlado moč, ki je poživila in povečala dejavnost društva. Predsednik društva Ivan Michler je v tem času z zaključenim krogom jamarških veteranov raziskoval primorski kras in ni imel zadostnega stika z mladino tako, da je bila ta, potem ko sta Janez Kuščer in dr. Albin Seliškar predvsem zaradi preobremenitve v službi prenehala sodelovati z mladino, prepuščena sama sebi, oziroma bi morala delovati po neelastičnem delovnem načrtu, ki ga je zanjo izdelal predsednik Ivan Michler in ni dopuščal samoiniciative razboritim mladim članom. Rezultat tega je bilo zmanjšanje števila mladega članstva v letu in pol na četrtino in vzporedno upad aktivnosti. Študent Dušan Novak, ki je zastopal skupino mladih v upravnem odboru, je te nepravilnosti uvidel in objavil v študentskem listu Tribuni dne 30.11.1952 članek o nepravilnostih v društvu. V svoji eksplozivnosti in nerazsodnosti pa je šel predaleč tako, da je imel članek zaradi nekaterih neosnovanih trditev negativen učinek. Mladi jamarji so obsodili Novakov postopek, ker so ga smatrali za individualnega. Novak je članek podpisal "Mladi jamarji", ne da bi se prej z njimi posvetoval; prav zato je bil način nepravilen in nekatere trditve neosnovane. Prav tako so obstojali

enostransko delovanje predsednika in odbora, zahtevali enakopravnost in kooptiranje mladih članov v odbor. Predsednik Ivan Michler ni imel dovolj razumevanja za gibanje mladih v društvu, poleg tega je bil zaradi Novakovega napada osebno užaljen in je zato kmalu odstopil, kar pomeni znatno prelomnico v društvenem življenju. Kooptiranje mladih članov v odbor je kmalu izgladilo vsa nasprotstva, Dušan Novak pa je bil opozorjen, naj ne nastopa individualistično, temveč vedno le kot predstavnik kolektiva. Ker se tega ni držal in še naprej društvo javno napadal, je bil izločen iz delovanja društva.

Občni zbor 1954 je izvolil nov upravni odbor, v katerem so imeli mladi odobrniki že enakopravno stališče. Novi predsednik dr. Valter Bohinec je z razumevanjem izgladil vsa trenja v društvu, zato se je tudi sestava odbora od takrat stalno pomlajala in zavzema mladina v odboru veliko večino. Razlike med staro in mlado generacijo ni več, vsi smo enakopravni raziskovalci krasa.

Preden bomo obravnavali splošno organizacijsko problematiko slovenskih speleoloških organizacij, bomo v kratkem popisali konkretno delo društva po osvoboditvi. Kot že omenjeno je društvo v prvi fazi nekako 1951 raziskovalo kraške objekte na področju predvojno nam nedostopnega primorskega krasa. To delo sta potem prevzela Institut za raziskovanja krasa SAZU in pa Postojnska jamarska organizacija. Ostali kraški predeli Slovenije pa so bili zapostavljeni in se je prav po zaslugi mladih po letu 1951 razširila društvena dejavnost po vsej Sloveniji. Terensko delo, opravljeno po osvoboditvi, je ogromno, kar izkazuje naš arhiv, saj je število zapisnikov in elaboratov v novo odkritih jamah in drugih kraških objektih naraslo od predvojnih 772 na sedanjih 2000. Ker pa so člani proučevali tudi že prej poznane jame, znaša število po vojni opravljenih terenskih ekskurzij preko 3000. V nadaljnjih točkah navajamo večje zaključene probleme, ki se jih je društvo lotilo v povojnem obdobju in jih regionalno obdelovalo.

1. Ledene jame v Trnovskem gozdu
2. Obširna speleološka in hidrološka raziskovanja podzemeljskega toka Pivke, Unice in Ljubljaniice
 - a) Postojnski jamski sistem
 - b) Planinska jama
 - c) Logarček
 - d) Iskanje dostopa do podzemeljskega toka Ljubljaniice med Planino in Vrhniko

Omenimo naj, da obdelujemo z navedenim delom klasični problem slovenske speleologije, ki po sto letih napornih raziskovanj še ni dokončno rešen. Prav v to problematiko je in še bo vložilo naše društvo največ svojih naporov, ker se moramo zavedati, da je poznavanje podzemskega toka sistema Ljubljaniice osnova za vsa predvidena melioracijska in hidroenergetska dela na Cerkniškem in Planinskem polju kakor tudi na Ljubljanskem barju. Za rešitev te naloge, ki jo postavlja pred nas naše socialistično gospodarstvo, bodo morali z znatno podporo naše družbe združiti sile prav vsi slovenski jamarji.

3. Raziskovanje Križne jame, ki se indirektno navezuje na problematiko omenjeno po dtočko št. 2. Pri tem delu smo posvečali veliko pažnjo tudi možnosti turistične ureditve te naše druge največje jame, ki zaradi svoje izredne naravne lepote tekmujejo celo Postojnsko jamo in s tem opravičuje tudi primerne investicije za turistično ureditev, kar bi pomenilo zelo velik ljudski dohodek za sicer pasivne notranjske kraje. Svojo končno vlogo v slovenskem turizmu pa bo Križna jama imela šele v sklopu turistične žile Postojna-Rakov Škocjan-Cerkniško jezero-Križna jama-Senžnik. Pri teh težnjah in načrtih je bilo in bo naše društvo vedno eno izmed prvih pobudnikov, saj se zavedamo, da bi bila omenjena turistična enota eden izmed najbolj privlačnih in zanimivih objektov

evropskega turizma in kot taka tudi trden vir ljudskega dohodka.

4. Dolenjski kras je bil pogosto močno zapostavljen, čeprav ima mnogo zelo zanimivih jam in še več hidroloških in vodenogospodarskih problemov.
 - a) Sistematična raziskovanja vseh kraških objektov na Radenskem polju in v Dobropolju, kar navezujemo že na Ribniško-kočevsko polje. Študije na tem področju smo še posebej poglobili z organizacijo speleološkega laboratorija v Podpeči, kjer je bilo v treh letih opravljenih preko 8000 meteoroloških in kemičnih meritev, v kar je osvetlilo proces zakraševanja in propadanja kulturnih tal na Dolenjskem krasu.
 - b) Iskanje razvodja v obrobju Bele krajine. Pri tem naj omenimo, da smo odkrili in raziskali najgloblje brezno na Dolenjskem, to je Pugljevo brezno na Rogu in iskali pitno vodo za naselja ob Kolpi, ki so bila do sedaj navezana le na nezdravo kapnico.
5. Z raziskovanjem našega visokogorskega krasa smo načeli doslej pri nas še nedotaknjeno, specifično problematiko, ki je zelo aktualna, saj so vse naše Alpe apneniške in močno zakrašene. Glavne akcije so bile usmerjene na večletna raziskovanja Malih in Velikih podov v Kamniških Alpah in v slovito Triglavsko brezno, za katerega je dokaj verjetno, da je najgloblje brezno sploh.

Opravljenih je bilo še mnogo najrazličnejših raziskovalnih akcij širom Jugoslavije, ki smo jih izvedli na pozive ali želje raznih gospodarskih ustanov, organov družbe ali družbenih organizacij. Tako smo vršili speleološka raziskavanja za hidrocentralno Gornja Zeta-Nikšič, za kotorski vodovod, za trboveljski vodovod, zakoprsko cesto, za pripravljalni odbor proslave v Jelenovem žlebu in za različne turistične cilje.

poleg omenjenega izrazito raziskovalnega dela je društvo uspešno opravilo mnogo posebnih nalog in internega organizacijskega dela:

1. organiziranje prvega jugoslovanskega speleološkega kongresa od 21. - 4. januarja 1954 v Postojni, ki je dal osnovo za ustanovitev Speleološke zveze Jugoslavije;
2. prireditev speleološke razstave v okviru Ljubljanskega festivala 1957;
3. predavanja o Slovenskem krasu pri nas in v inozemstvu (doslej blizu 100 predavanj);
4. več tehničnih tečajev za vzgojo mladih članov našega društva;
5. izdajanje mesečnega informativnega biltena o delu društva;
6. izdajanje polletnega glasila slovenskih jamarjev "Naše jame";
7. organizacija jamske reševalne službe, ki šteje 15 članov;
8. organizacija jamske potapljaške skupine;
9. vzdrževanje katastra jam Slovenije, fototeke in knjižnice;
10. delo s podružnicami, kar bomo obravnavali v zadnjem delu tega elaborata.

Dejavnost našega društva so omogočili organi državne uprave ter družbene organizacije in ustanove, ki so zainteresirane na našem delu. Vendar smo mnenja, da dotacije, ki jih prejemo, nikakor ne ustrezajo sedanjemu stanju našega društva, ki je v zadnjih petih letih svojo aktivnost nesluteno razširilo, pa se s tem višina vseh dotacij na žalost ni povečala. Smatramo, da bi bilo upravičeno, da se finančne potrebe slovenskih jamarjev uvrstijo v redni proračun LR Slovenije, saj pomeni speleološko raziskovanje pri nas obenem tudi spoznavanje glavnih elementov naše prirode z vsemi daljnosežnimi osnovami in posledicami za naše gospodarstvo.

Zaključimo kratki pregled elovanja našega društva po osvoboditvi, v nadaljnjem pa bomo prikazali organizacijski razvoj slovenskega jamarstva in odnose med različnimi organizacijskimi enotami v povojnem razdobju. Kljub temu, da je prvi speleološki kongres Jugoslavije 21.-24. januarja 1957 v Postojni imenoval Društvo za raziskavanje jam Slovenije za centralno republiško društvo v Sloveniji, kar je razvidno iz uradno potrjenega statuta Speleološke zveze Jugoslavije, si društvo nikdar ni lastilo superiornega stališča v negativnem pomenu. Zato, da smo se odločili prikazati objektivno razvoj odnosov med slovenskimi jamarji, nas je privedlo dvoje drugih nagibov:

1. razvoj slovenskega jamarstva je dosegel že tako stopnjo, da zahteva koordinacijo in sistematizacijo dela posameznih enot v Sloveniji, da bi se s tem doseglo smiselno in kvalitetno raziskovalno delo brez nepotrebnih podvojitvev, iz česar sledi tudi štednja z družbenimi sredstvi.
2. Prav v času, ko ob petdesetletnici obstoja našega društva raziskujemo dvatisočo slovensko jamo, so bile težnje in načrti našega društva oblatene in oklevetane v taki meri, da je škodljivo za skladni razvoj in delo celotne slovenske speleologije. Te intrige izhajajo iz individualističnega in ozko-lokalnega gledišča nekaterih posameznikov, ki so zaradi njihovih slabih moralno-političnih nazorov najmanj kompetentni za tako rovarjenje, s katerim povzročajo med vsemi naprednimi slovenskimi jamarji najostrejši protest.

V prvih letih po osvoboditvi so bili vsi aktivni jamarji vključeni v tedaj edinem našem speleološkem društvu Društvu za raziskavanje jam z uradnim sedežem v Ljubljani. Delo tega društva, usmerjeno predvsem v postojnski sektor in ustanovitve Inštituta za raziskovanje krasa SAZU s svojo poklicno speleološko skupino je ustvarilo l. 1951 pogoje za ustanovitve postojnske sekcije našega društva, ki se je preko podružnice osamosvojila v samostojno društvo l. 1957. Društvo

za raziskavanje jam "Luka Čeč" v Postojni. Iz sejnih zapisnikov UO našega društva je razvidno, da nikdar nismo ovirali osamosvojitve postojnskega društva.

Postojnska jamarska skupina, najprej sekcija in podružnica Društva za raziskavanje jam Slovenije iz iz nje nastalo samostojno društvo, je bila v svoji prvi fazi polna delovnega poleta in uspehov tako, da je obvladovala ves primorski kras in si pridobila sekcije v Divači, Sežani in Kopru; tudi logaški jamarji so se hoteli priključiti k temu društvu. Delovanje obeh jamarskih društev je bilo vsklajeno in naravno razdeljeno na primorski in ostali slovenski kras. Koordinacijsko vlogo med obema društvoma je vršil Inštitut za raziskovanje krasa SAZU v Postojni, tako, da v tej dobi lahko govorimo o res uspešnem delovanju obeh društev.

Ko se je tedanji predsednik postojnskega društva prof. France Habe zapletel v znano afero s človeškimi ribicami, se je začel v njihovem upravnem odboru in seveda tudi v celotnem društvu razdor. Obenem so se zelo poslabšali odnosi med našim in postojnskim društvom, ker smo ostro obsodili tako postopek prof. Habeta kakor tudi vodenje članov UO postojnskega društva, ki so bili z njim solidarni kljub temu, da ta postopek niso obsojali interno le vsi napredni slovenski jamarji, temveč tudi vsa slovenska javnost. Vsa ta trenja so zmanjšala sloves in tudi aktivnost jamarskega društva "Luka Čeč" v Postojni, kar je povzročilo, da so se delaželjne podružnice Sežana, Koper in Logatec spontano priključile našemu društvu. Nekoliko prej pa sta bili ustanovljeni samostojni podružnici v Idriji in Ribnici, ki sta se tudi priključili našemu društvu. Stvar je šla celo tako daleč, da postojnsko društvo predlaga ponovno ustanovitev postojnske podružnice. Sedanje stanje kaže, da se bodo razmere popravile in da bo morda novi občni zbor oživil delo.

Po drugi strani pa je tov. Dušan Novak potem, ko je bil izključen iz društva za raziskavanje jam, pričel zbirati okrog sebe novo jamarsko skupino, ki se je formirala kot speleološka sekcija planinskega društva Železničar. Ta skupina je opravila precej važnega raziskovalnega dela v visokogorskem krasu in tudi drugod. Kljub velikemu trudu našega društva, da bi z imenovano sekcijo našlo strokovni in tovariški kontakt, ni prišlo do zbližanja. Vzrok za to je jasen, saj je bila omenjena sekcija ustanovljena pravzaprav le iz osebne užaljenosti tov. Novaka, čeprav je bil še pred ustanovitvijo sekcije večkrat vabljen s strani novih odbornikov nazaj v naše društvo (glej stran 2). Prav tako smo imenovani sekciji večkrat predlagali, da se združimo, če ne že formalno pa vsaj pri delu. Mnenja smo, da bi bilo to najbolj ekonomično tudi s strani naše družbe, saj poseduje naše društvo največ strokovnega gradiva in drage terenske opreme, ki bi bila na razpolago vsem slovenskim jamarjem. Te naše težnje pa so bile izrabljene za prikazovanje našega društva v centralistično-konservativni luči.

Če zberemo vse navedene organizacijske podatke, lahko beležimo nalsednje speleološke organizacije v Sloveniji:

1. Društvo za raziskavanje jam Slovenije s sedežem v Ljubljani in podružnicami v Idriji, Ribnici, Kopru, Sežani in Logatcu
2. Društvo za raziskavanje jam "Luka Čeč" s sedežem v Postojni in sekcijo v Divači
3. Speleološka sekcija planinskega društva Železničar v Ljubljani
4. Speleološka sekcija turističnega društva Cerknica s sedežem na Rakeku
5. Speleološka sekcija planinskega društva Kranj s sedežem v Kranju.

Iz navedenega se naše društvo že od 1. 1957 ukvarja z mislijo o ustanovitvi Slovenske speleološke zveze. Tako bi vse navedene skupine imele enakopraven položaj tudi v Slovenski speleološki zvezi in v Speleološke zveze Jugoslavije, v kateri je sedaj samo Društvo za raziskavanje jam Slovenije. V okviru Društva za raziskavanje jam Slovenije pa bi bila ustanovitev Slovenske zveze še posebej zaželeno, ker bi s tem naše društvo bilo razrešeno dolžnosti republiškega društva kot to določajo pravila Speleološke zveze Jugoslavije. Za tako funkcijo ne dobiva naše društvo posebne dotacije, poleg tega pa vzdržuje raziskovalno dejavnost dvesto svojih članov z isto ali celo manjšo dotacijo kot jo je imelo pred leti za dejavnost približno štirideset članov. V smislu ustanovitve Speleološke zveze Slovenije je sklicalo naše društvo že spomladi 1958 leta Koordinacijski odbor, sestavljen iz zastopnikov vseh slovenskih jamarjev, ki pa v tej obliki ni imel zaželenega uspeha. Jeseni 1959 smo se na več sestankih z vsemi omenjenimi skupinami sporazumeli o potrebi izvolitve pripravljalnega odbora za ustanovitev Speleološke zveze Slovenije. Na zadnjem koordinacijskem sestanku, ki ga je sklicala Speleološka sekcija planinskega društva Železničar, je bila poverjena našemu društvu naloga, da nadaljuje s pripravljalnimi deli za formiranje omenjenega pripravljalnega odbora. V tem smislu predlaga UO našega društva, da se v najkrajšem času skliče zbor delegatov vseh speleoloških organizacij v Sloveniji (po en delegat na pet članov), ki bo izvolil pripravljalni odbor za ustanovitev Speleološke zveze Slovenije, ki se naj ustanovi čimprej. Z ustanovitvijo Speleološke zveze Slovenije bodo podane vse možnosti za razvoj slovenske speleologije, ki z združenimi močmi lahko še mnogo več pripomore k rasti našega socialističnega gospodarstva na Krasu.

France Šušteršič:

ŽANKANA JAMA - AKCIJA 361 JE USPELA

(monatis iz: TT, 8.5.1969)

Sredi голе Čičarije je majhna zelena oaza. Kjer je najnižja, zija nekaj deset kvadratnih metrov velik vhod v jamo, kakršnih je po krasu na tisoče. Toda ta je drugačna. V njej je najgloblja točka, ki smo jo doma dosegli jugoslovanski jamarji. Tu je kraj, kjer drzni postanejo še drznejši, vztrajni, še vztrajnejši, jamarska ekipa pa dela, kot bi bila en sam mož.

Jama je znana že dolgo. Že pred vojno, ko je bila Istra pod Italijo, so se vanjo spustili tržaški jamarji. Ko so se vrnili, so objavili, da je jama globoka 450 m. Tedaj je to pomenilo svetovni rekord. Raziskava jame je terjala dve človeški življenji, kar je temeljito ostrašilo jamarsko javnost v tedanji Italiji. Pozneje so se jamarji italijanskih klubov še spuščali v razne dele jame, toda le redki do konca. Prišla je osvoboditev, za jamo pa se nihče ni zmenil, razen sestavljalcev tabel najglobljih jam v Jugoslaviji. Lansko jesen pa smo se v jamo le odpravili člani jamarskega kluba Ljubljana-Matica. Ugotovili smo, da je jama do tja, do koder so prišli Italijani, globoka le 345 m - toda našli smo nadaljevanje, ki je obetalo nove globine. Spoznali smo tudi, da bi bili pred vojno lep čas svetovni rekord držali Francozi, ko bi Italijani ne bili navedli netočnih podatkov.

SREDA, PRVI DAN AKCIJE

V našporju se zbirajo jamarji, pred jamo pa se koničijo kosi jamarske opreme. Vrvi, lestve, vitel, karbid, zaboji s hrano.

Tu poteka živahen promet, ko prenašamo opremo do vrha dvestometerskega brezna, kjer se šele začne prava jamarija. Tam bomo namestili vitel, da si olajšamo spust in pozneje dvig iz jame. Metod sestavlja iz hlobov ogrodje, ki naj drži škrip na pravem mestu. Pri tem se obnaša tako naravno, kot da bi pod njim ne bilo dvesto metrov, temveč dvesto centimetrov. Ile, Jure, Janez in jaz s težavo tovorimo vitel prek ogromnih skalnih blokov in gladko spranih kamnitih plošč. Dvesto dvajset metrov žice in gonilni mehanizem tehtajo kakih sto petdeset kilogramov, ki jih temeljito čutimo. Pred glavnim breznom je še dvanajstmetrska stopnja, preko katere moramo spustiti vitel. Navežemo ga na vrvi in ga spuščamo Metodu, ki usmerja transport, spodrsne na sluzasti skali. Če bi ga Sulc ne bil varoval, bi bil pristal deset metrov nižje na skalah, zelo verjetno krepko polomljen.

Vitel je pripravljen. Treba je napeljati telefon v glavno brezno, da bo jutri transport nemoteno potekal in da bodo jamarji v jami pravočasno obveščeni o morebitnem poslabšanju vremena. Če nas v jami preseneti nenadna poplava, potem adijo cvet slovenske jamarije! Manč, telefonist (med brati "vodja tranzistopatske sekcije"), se že komata s padalskim sedenjem, ob njem pa je zajeten kolut žice in kup telefonskega materiala. Med tem napeljemo čez rob glavnega brezna še deset metrov lestvic, da olajšamo dostop nad navpičnico. Manč je pripravljen. Hitro tone v globino. Ko pogledam za njim, vidim le svetlo točko in moten odsev od mokrih sten. Drug za drugim se vrstimo pri vitlu. Nenadoma se nekje odkruši k men in zaropota v dolino. Mare prestrašen zatuli v telefon: "Pazi, kamen". Čez nekaj časa pride od spodaj glas: "Aha, ga že slišim". Potem zaslišimo iz slušalke zlovešče sikanje in naslednji hip je nevarnost mimo. Kmalu se Manč spet oglasi. Pristal je sto trideset metrov pod vitlom. Glavno brezno se nadaljuje navpično navzdol, za Mančevim hrbtom pa se odpira dvorana, ki nas bo še prijetno presenetila. Vitel poje dalje. Manč je dosegel točko 200 m pod vitlom, 260 m pod vhodom, kjer se začne pošev-

ni meander. Telefon je takoj nared in Manča spet dvignemo. Odhajamo v Rašpor, da si nabereмо novih moči za jutri, ko gre v jamo konica.

ČETRTEK, DRUGI DAN AKCIJE

Metod, Manč, Ile in jaz smo zbrani ob vitlu. Medtem ko Ileta požira orjaški jašek, lezem v padalski sedež. Kar nekam prehitro sem nared, raje bi še malo počakal v družbi tovarišev. Toda že je tu sponka, konec vitlove žice. Vzdihujoč (to spada zraven!) se pripnem na "nit življenja", si oprtam nahrbtnik in se skobacam čez rob v (ali bolje nad) temo. Še kratek preizkus sponk, iskren "Srečno!" in lučke izginejo nad menoj. Ozrem se okrog. Gladke, sluzaste stene se navpično spuščajo v temo. Okrasta barva jih ne dela nič kaj priljudne. Ko pogledam navzgor, vidim pravokotno svetlo liso. Na njenih robovih gore lučke. Nehote pomislim, da je nekako takole, ko spuščajo v grobnico. Vidim pa tudi, da polica, na kateri stoji vitel, ni iz žive skale, temveč da je sestavljena iz zagozdenih skal, med katerimi je mnogokje videti svetlobo. Kaj bi se zgodilo, če bi se to podrlo, raje ne mislim. Ko pogledam navzdol, vidim le temo. Šele kakih sto metrov globoko se spodaj zasvetlika. To sta Manč in Ile. Teda pri sto tridesetih je polica, sredi katere je vodna kotanja. Mislim, da me bodo spuščali brez prestanka, in zato se odbijem od stene. Toda zgoraj menijo, da mi jepotreben počitek, in nehajo spuščati. Naslednji hip pristanem v vodi prav s tistim delom hrbta, kjer le-ta izgubi spodobno ime. Kratko tuljenje, in že me spuščajo dalje. Srečno me spuste še 70 m niže in že sem rešen sedeža. Žica izgine navzgor, Manč se spet ukvarja s telefonom, jaz pa pripravljam fotoaparata za "zgodovinski" posnetek.

NA VALVASORJEV NAČIN

Ko priplava z neba še Metod, krenemo. Ile in Metod gresta naprej, oborožena s koluti žičnih lestvic, Manč in jaz pa vlečeva telefonsko žico in jo napeljujema okrog skalnih rogljev. Jama postaja sitno ozka. Nahrbtnikov ne moremo več nositi na hrbtu. Treba ji jih je podajati iz roke v roko, ko se zagostiš v meandru, pod tabo pa nohlečno zija špranja, ki komaj čaka, da kaj pade vanjo. Na najožjem mestu zija brezno, komaj komaj dovolj široko, da gredo vanj lestvice in jamar hkrati. Tu šele vidiš, kako prilagodljiv je človek, če je treba. Skoraj bi dejal, da se je razvil iz kače. Spodaj je več vodnih kotanj, ki se spuščajo v stopnjah. V njih kar mrgoli nijavk, ki gredo najbolj na živce Iletu. Zelo uspešno jih prežene na - no, ja - Valvasorjev način. Sledi nekaj zaporednih brezen. Plezanje bi bilo prav prijetno, če ti ne bi za rokave in za vrat lila voda, ki pri vходу v jamo snira poginulo ovco.

Končno pridemo v dvoranico, ki je tako rekoč brez stropa. Tu odložimo odvečno opremo, saj nameravamo pozneje tu prenočevati. Manč preizkusi telefonsko zvezo in z grozo ugotovi, da je nekje v glavnem breznu kratek stik. Nazaj seveda ne moremo, ker so vitlovo žico že davno potegnili gor, zveze pa ni mogoče vzpostaviti. Ker pa je jasno, da so napako opazili tudi zgoraj, sklenemo, da se kljub temu odpravimo dalje. Vemo, da nas tovariši zunaj ne bodo pozabili in da bodo sami popravili zvezo. Razdelimo si kose čokolade in krenemo dalje.

Še 10 m brezna, nato pa sledi ozek meander. Tla so bolj ali manj ravna, vegaste stene so kvečjemu 40 cm narazen, stropa pa sploh ni videti. Po stenah je množica zajrbtnih izrastkov, ki nam trčajo pajace in nahrbtnike. Po kakih 200 m torture se rov razširi v okroglo dvoranico. Kratek počitek, nato pa spet dalje. Meander je še nepripravnejši. Ponekod stoji po dnu globoka voda, zato se moramo pehati više, drugod pa je snodaj

sploh preozek za človeka. Dospemo do podora, ki je zadelal rov. Le tik pri dnu se lahko splazimo dalje pod grozečimi skalnimi bloki. Sledita še dva podora, ki na ju prekoračimo prek teme-na. Že precej utrujeni končno "primeandriramo" v večjo kotlino. Tu sta Metod in Primož lansko jesen našla nadaljevanje jame. Trije prijatelji počivajo, meni pa žilica ne da, da se ne bi splazil v špranjo na levi, kjer že po nekaj desetih metrih na-letim na istalijski sifon. Tu je kota - 345 m, dosedANJI re-kord. Le še nekaj ur, na ga bomo potolkli. Želim si, da čimbolj uspešno.

KONEC ROVA

Ko se vrnem, opazim Metoda, ki spretno pleza po steni navzgor proti na videz prav nepomembni luknji. Še nekaj spretnih ma-nevrov z vsemi štirimi, in Metod je zgoraj. Naslednji hin se spuste lestvice. Pograbil sem še Metodov nahrbtnik in se povzponem po lestvah. Verjetno zelo spominjam na dvogrbo kamelo, toda v bližini ni biologa, ki bi proučil pojav plezajoče kamele. Zgo-raj potegnem iz nahrbtnika morilni komplet (beri "merilni"! Mer-jenje je na žalost nujno zlo, ki vedno spravi člane v slabo voljo.) Merili bomo sproti, saj na povratku le malokdo zbere dovolj moči za tako opravilo. Ker moram skrbeti za dokumenta-cijo, še nekajkrat blisknem s flešem in že se pomikamo dalje. Rok se razceni. Metod izgine navzdol. Ile na hiti navzgor. Na žalost pa se kmalu vrne, ker je rova konec. Zato sklenemo, da bomo merili najprej ta rov. Ko se ozrem po steni, mi nepriča-kovano veselje napolni geološko dušo. Vsepovsod vidim sadrene tvorbe, ponekod prave "puščavske cvetove", ki jih poznam le s slik iz ameriških jam in afriških držav. Fleš seveda ne počiva, v žep na roba nekaj primerkov, da bomo z analizo pozneje potrdili to odkritje.

Plazimo se skozi nasaže, rijemo skozi suhe sifone. Ne vemo več točno, kako daleč smo. Vedno ista pesem: dolžina, azimut,

naklon. Ti pa še riši, nabiraj vzorce, fotografiraj in sproti ocenjuj, kje si. Že smo na mestu, kjer je bila jeseni voda. Danes je tu le suha struga, polna povsem okroglih prodnikov. Z novo silo se noženemo v meander. Ta je prav struben. Šele nekaj metrov od tal je dovolj širok, da se spravimo dalje. Pa še tu moram dati čelado z glave, saj je njen rob preširok za ožino. Rov se na brečo kmalu poveča. Od nekoč zaveje mrzel viš. Hura, prenih! To vedno pomeni še dolgo nadaljevanje. Plezamo čez skale, čofotamo po vodi, hitimo prek bolj ravnih delov rova. Toda nenadoma zmanjka preniha. Veter ponikuje v ozko špranjo, nogo preozko za nas. Razočarani nadaljujemo not po rovu, ki se polagoma širi in niža. Po tleh se vleče širok prodnat nasip. Kmalu pridemo do vode. Poženemo se vanjo. Toda takoj za ovinkom se strop spusti do gladine. Obupani zremo v zeleno vodo. Z zadnjim upanjem vržem vanjo kamen. Valovi se odbijejo od vseh sten. Konec.

REKORD: 361 METROV

Potem se nekdo oglasi: "Fantje, ne lomite ga, saj je le rekord!" Vzdušje se v hipu spremeni. Navdušeno zavriskamo, dvigamo desnice ter s kazalcem in sredincem kažemo znamenje V - zmaga. Izvlečemo fotoaparate in fleš pa tudi vrečo s hrano. Na steno vklešemo kratico kluba JKLM in datum I.V.1969. Naužijemo se zmage in sardin, nato pa krenemo nazaj. Polagoma začitimo posledice garanja v jami. Roke ne ubogajo več, sohamo se že ob plezanju skozi kratka brezna. Že smo zunaj dosega svežega zraka. Suha vročina nas duši. Na srečo kmalu dosežemo stari del jame. Voda, ki teče po dnu, nam že s svojo navzočnostjo vliva novih moči. Spet lezemo čez nodore, bingljamo v meandrih. Pajaci se zatikajo ob razne roglje in se trgajo. Sedaj ne pazimo več nanje tako kot prej. Nič kaj nismo podobni rekorderjem. Verjetno bolj spominjamo na umikajočo se armado.

Končno pridemo do spodnjega dela poševnega meandra, kjer homo prespali. Od nekje se sliši "Poljubi me in pojdi!" Takoj vemo, da je tam Jozl, ko so mu Ladi levi očitno zelo pri srcu. Na bivaku se sreča naša skupina z drugo, ki bo dokončala merjenje stranskih rovov v novem delu in poskusila še kje prodreti dalje. Fantje z zanimanjem poslušajo naše pripovedovanje. Po popravljeni telefonski zvezi pa že sporočamo na površje, da smo dosegli nov rekord. Od zgoraj se zasliši krepak "Hura". Vprašamo jih, kako je z vremenom. Odgovor je dober, čeprav ne najboljši. Manjši dežek zgoraj je malo premočil zunanjo skupino, sicer pa ni nevarnosti za nevihto.

Brž zlezemo v spalne vreče in prosimo pravkar prispele tovariše, naj čimprej odpeketajo dalje. Vendar zaspimo, še preden utihne njihov zadnji glas iz meandra. Manč se od časa do časa zbudi in se pogovarja s Tomažem na površju, nato pa tudi njegova zmanjka. Potem se nenadoma zbudim. Popolna tema je. Slišim le kapljanje vode v meandru in dihanje tovarišev. Ne vem niti, koliko je ura. Stisnem se nazaj v vrečo in spet zaspim. Sanjam o ogromnih brezni, v katerih visi na kilometre lestvic. Potem se le predramim. Metod mi pravi, da se mu zdi, da se druga ekipa že vrača. Res slišim od daleč Primožev in Matjažev glav. Kmalu zagledamo svetlobo, ki zasveti iz špranje. Prijatelji so tu.

Povedo nam, da niso prodrli globlje, pač pa so našli še nekaj novih rovov v starem delu jame. Jozl se je tudi zbasal v špranjo, kamor piha veter, toda prišel je le 15 m daleč. Dalje bi prišel prej z dinamitom kot z dobro voljo. Telefon spet poje. Sporoče nam, da se v jamo odpravlja fotografska ekipa, ki bo še enkrat prefotografirala zanimivejše dele jame. René medtem na plinskem kuhalniku kuha vampov golaž in soglasno ga proglašimo za vodjo vampirske sekcije. V našem klubu radi govorimo o sekcijah, čeprav vedno delamo kot eden. Je že tako. Boljši je separatizem v teoriji kot v praksi.

Lblečemo nedeljske obleke (beri: "najace", ker jih oblačimo ob nedeljah, ko gremo v jame) in damo v spalnih vrečah prostor drugi ekipi. Potem se vržemo nad živilske izdelke in se nalivamo z vročim mlekom, ki ga sproti varimo iz koncentrata in kapnice. Končno smo naređ za odhod. Vračamo se pod vitel. Plezamo po lestvah, se kobacamo skozi špranje in se zvijamo skozi meandre. Ile je neuničljiv. Od časa do časa me spodbuja: "Franci, tudi to bomo preživeli!"

Končno smo pod vitlom. Tu nas pričaka Tomaž, sicer vodja ekipe, ta hin pa vodja fotografske ekipe. Že se zasveti nad nami. Spušča se Toto, drugi fotograf. Tudi on je ovešen z vsemi mogočimi in nemogočimi pripomočki. Ile že leze v sedež, še nekaj trenutkov, in odplava kot angelček. Svetloba polagoma ugaša. Že spet je zgoraj tema. Iz telefona se oglasi Uroš, "vice boss" in sporoči, da je Ile zgoraj. Kmalu se znova oglasi. Pa ne Uroš iz telefona, temveč Sulc iz teme nad nami. Gromko preneva vse mogoče pesmi in končno srečno pristane na tleh. Potem se okomatam jaz. Pripnem se na žico. Tomaž ukaže dvig, in že se peljem.

Dvig je počasnejši od spusta. Zato imam več časa, da opazujem stene okrog sebe. Res, nekaj grozljivega je v tej žankani jami. Pa preživim tudi to. Že sem na vrhu. Uroš mi pomoli vrv, na katero pripnem nahrbtnik. Kratek manever z lestvami, in že stojim med prijatelji na trdnih tleh. Počakam, da dvignejo še Metoda, nato pa gremo skupaj v Rašnor, kjer nas gostoljubno sprejme Andreja, ki je vodja kuhinje. Šele sedaj začnemo polagoma uživati veličino trenutka.

OSTANE ŠE DINAMIT

Zvečer smo iz jame izvlekli še drugo ekipo in fotografe. Tudi ti so delali na moč uspešno in do kraja izpraznili akumulatorje. V soboto je odšla v jamo še tretja raziskovalna ekipa. Ta je pregledala veliko dvorano, ki se odpira 130 m pod vitlom.

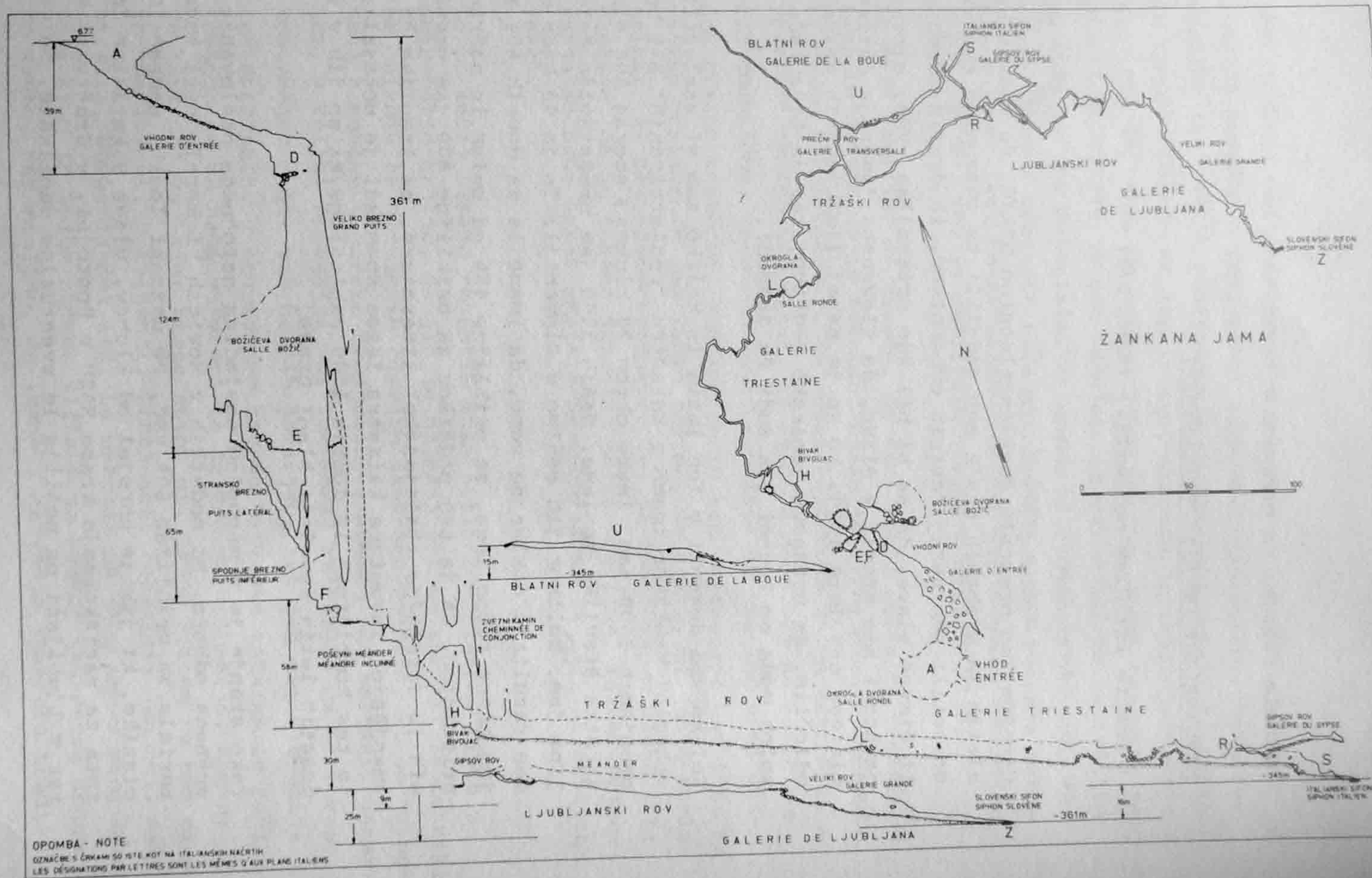
Našla je nova brezna, ki prav tako vodijo navzdol, a se prej ali slej pridružijo poševnemu meandru. Res, jamo smo tako prebrskali, da se z dobro voljo ne da več mnogo storiti. Sedaj pride na vrsto dinamit. Nedelja je potekla v znamenju zmage in povratka v Ljubljano.

Če pa nas kdo vpraša, zakaj rinemo v jame, se trudimo in izpostavljamo nevarnostim, ne vemo odgovora. To je tista sla, ki ljudi priganja na Luno, čeprav vemo, da bo to čista izguba.

94

Wilhelm Putick, no prerokih:

MARGINALIJE OB ŠESTDESETLETNICI

(ponatis iz: Glas podzemlja, 1970, 2/2)

Uspešno smo prestali šestdesetletnico DZRJS. Še redkim brez zlatih in srebrnih značk smo podelili te znamenite okraske, posvetili smo nekaj častnih odbornikov, in drug drugemu nape-
li čimveč slave, da ne bi bil kdo prikrajšan. Vsej slovenski javnosti smo vtepli v glavo, da slovenska jamarija datira od tistega dne leta 1910, ko se je nekaj ljubljanskih gospodov odločilo, da ustanove jamarsko društvo, kar je bila tedaj sploh moda po Evropi (in tudi že drugod).

Koliko smo dosegli v teh letih in koliko smo si zaslužili pohvalo? Vsekakor imamo v katastru "registriranih" ali bolje, omenjanih 3500 jam, imamo okrog 20 klubov s skoraj 500 člani skratka številke so lepe. Naših 3500 jam predstavlja šele tretjino jam, kolikor jih cenimo v Sloveniji. To je še kadr ugoden rezultat, dokler ne vemo, da imamo le za dobrih 60% teh jam znane točne lege, za približno 45% na opise in načrte. Če pripomnimo, da je teh podatkov za približno 800 jam prepisanih iz (pretežno italijanske) literature, se številke še zmanjšajo. Inventura katastra letos spomladi je pokazala, da je res kompletnih le dobrih 1000 zapisnikov, ki so jih v teh šestdesetih letih izdelali člani DZRJS.

Tako stanje je v mnogočem posledica netočnega poslovanja izvršnega odbora. Po podatkih v Novicah bi moralo biti tega materiala za približno 60% več. Po neznani logiki namreč 10 zapisnike, ki jih je sprejel od klubov, vlogo v kataster Instituta za raziskovanje krasa SAZU v Postojni, v društveni kataster v Ljubljani pa pošilja le eventuelne duplikate. Še pred

leti je bila med predstavniki instituta in DZRJS sklenjena ustmena pogodba o recipročni izmenjavi zapisnikov. Tako zapisniki last DZRJS ponikujejo v institutski arhiv. Institut te pogodbe očitno ne izpolnjuje, oziroma jo izpolnjuje zadnja leta le tako, da pošlje DZRJS manj od enega procenta zapisnikov, ki jih je sam izdelal. Pravtako ostane na inštitutu tudi večina materiala, zbranega na večjih društvenih akcijah. Skupna vrednost tako ali drugače noneverjenega materiala je velika, če računamo vrednost povprečnega zapisnika okrog 300 ND, kot je ustaljena navada v ostalih klubih.

Le malo jamarjev se zaveda, da jama lahko velja za registrirano in preiskano le takrat, kadar je takoj mogoče ugotoviti njeno identiteto. Tu je seveda potreben točen zapisnik. Prav nič namreč ne pomeni, če gremo v jamo, se na petih koncih podpišemo, polomimo nekaj kamnikov in nustimo pred vhom prazne konzerve, steklenice in kup stresenega karbida. Za večino preiskanih jam lahko trdimo, da tisti, ki jo je registriral, ni bil prvopristopnik. Žal na imamo mnogo klubov, ki mislijo, da je takšna jamarija edino pravilna. Takemu pojmovanju se bodo kmalu smejali še zamorci na zadnjih bušmanskih vaseh.

Če se sedaj ozremo na naših znamenitih 500 članih, lahko z gotovostjo trdimo, da jih je najmanj 80% po zavesti in tehniki na nivoju že omenjenih "divjih" jamarjev. Belgija, ki se ne po- naša z nobeno jamarsko tradicijo, imamo več solidnih jamarjev, v Veliki Britaniji, ki ima komaj kaj krasa na je v vsakem večjem mestu več dobrih jamarjev, kot jih ima Slovenija registriranih. V povprečnem nivoju jamarske tehnike in raziskovanja so za nami v Evropi le še Grčija, Albanija, Romunija in kaka država, kjer krasa sploh ni. Izven Evrope pa nas prekašajo Amerikanci, Meksikanci, Libanonci, Izraelci, Japonci, Avstralci, Novozelandci itd. Le preradi se zapiamo v svoj preozki krog in sploh nečemo slišati za razvoj jamarstva drugod po svetu, ker mislimo, da imamo z največjo jamarsko tradicijo

na svetu, s posestjo klasičnega kvasa in z uspešno organizacijo speleološkega kongresa že vse.

Naša standardna oprema je prav smešna. Še vedno ima lik jamarja v roki ročno karbidko, obut je v stare močne čevlje, oblečen je v ponošeno "površinsko" obleko, na glavi pa ima kapico s cofkom ali močan klobuk. Priporoča se tudi gasilski pas s karabinerjem ... Vsi kolikor toliko napredni jamarji po svetu so danes oblečeni v posebne za jame krojene pajace, za katere ponekod izdelujejo tudi blago. Za vodne jame se zlasti v angleško govorečih deželah čedalje bolj uveljavljajo tesno prilagajoči se neoprenski kompleti, v katerih se nihče ne boji vodnih pasaž, čolna pa sploh ne potrebuje, ker lahko vso jamo preplava. Vsekakor je tudi ročnim karbidkam že povsod odzvonilo. Tudi električne akumulatorske svetilke niso dobre, ker so pretežke, prekratkotrajne in prešibke. Zlasti Francozi so se preorientirali na čelne karbidne svetilke na pritisk, ki jih pri nas množično uporabljamo le v JKLM, v drugih klubih pa redki posamezniki. Za prižiganje se seveda ne uporablja več vžigalic, temveč le vžigalni mehanizem navadnega vžigalnika, pritrjen na čelado tik gorilca na svetilki. Za primer, da tudi to odpove, ima jamar še električno čelno svetilko tipa "Pile-Wonder". Danes se povsod uporabljajo le lahke čelade iz steklenih vlaken, ki jih pri nas izdeluje Libis. Iz plastike so preveč krhke in mnogokrat vnetljive, iz prešanega usnja ali kartona pa se v vlagi zmehčajo, kovinske čelade pa so pretežke, čeprav so varne. Kot obutev v jamah so najboljši gojzerji (toda brez kaveljčkov za vezalko), v naših jamah pa se dobro obnesejo tudi škornji s profilom. Tudi gasilski pasovi so samo še za v muzej. Sodoben jamar ima okrog 10 m dolgo prussigovo vrvico, iz katere si napravi vrvni sedež, s katerim se lahko vsak trenutek s pomočjo karabine vpne na lestvice ali klin. Seveda pa je sedež nujno potreben za vrvni spust, ko se v znana brezna spuščamo kar po vrvi, brez lestvic. Za jame prideta v poštev "Dulferjev" način spusta za manjše globine in francoski preko treh karabinov, ki je najvarnejši. Varovanje preko hrbta ali celo le z rokami, je danes že (posebno

pri večjih brezni) nadomeščeno z mnogo varnejšim varovanjem čez žimar (jummar). Ta se uporablja tudi za samovarovanje, v sili pa za plezanje iz jame brez lestvic, le po vrvi.

Pri nas še vedno radi uporabljamo težke lestvice z lesenimi ali železnimi klini, šele v zadnjem času pa tudi z aluminijastimi klini. Pri razvoju le teh je naša tehnična komisija dosegla uspehe, ki nimajo le lokalne veljave, klubi pa žal večinoma še naprej izdelujejo lestvice po "augenmasu". Tudi testiranje lestvic in ostalega materiala bi moralo biti samoumevno, pri nas pa se dogaja, da klubi material skrivajo pred tehnično komisijo, ker se boje, da jim materiala ne bo odobrila kot neuporabnega! Seveda velja isto za pritrdilne žice in vrvi. Te imajo povsod primerne dimenzije in težo, le mi še veselo prenašamo petkratno predebele kose. Vsepovsod so v uporabi vrvi iz umetnih vlaken, ki mnogo elastičneje zastavijo padec in počasneje propadajo od konopljenih. Le pri velikih vertikalah te vrvi niso dobre, ker so preveč raztegljive. Tu pridejo v poštev sizalove vrvi. Vse pomožne vrvice pa so seveda iz umetnih vlaken.

Naša standardna tehnika premagovanja kaminov in drugih navpičnih stopenj je tudi na višku. Večina klubov se zanje sploh ne zmeni, včasih jih premaguje z lesenimi lestvami, ki jih prineso od zunaj. Le redki plezalni drogovi po naših skladiščih pa so tako težki, da so samo za parado. Večino kamninov pa je mogoče preplezati brez teh pripomočkov, z uporabo klinov, redkokdaj svedrovcev, in stopnih zank (če ne bi uporabljali v jamah alpinistične tehnike, bi bila najdena jama še danes dolga le 300 m).

Podobne težave nam postavljajo ožine v jamah. Najmanj dvesto jam se konča z manjšimi prehodi, skozi katere občutno piha. Večinoma se tu obrnemo in to pozabimo ali pa počakamo na drugega, ki bo prekopal naprej. V skrajnem primeru kvečjemu mi-

niramo tako inteligentno, da rov brezupno zasujemo. Od naših najglobljih in najdaljših jam je le polovica takih, ki se brezupno končajo. Vse druge pa čakajo da se jih usmilijo, naprimer angleški jamarji. Kar priznajmo si: pri naših tradicionalnih metodah bi bila Pološka jama še vedno globoka samo 300 m.

Ker imamo na srečo še mnogo neraziskanih odprtih jam, za nas razne zapletene metode iskanja jam še ne pridejo v poštev. Čeprav ne potrebujemo elektrolokatorjev pa potrebujemo malo več sistematike. Področje Lanskega vrha, severno od Planinskega polja, je dolgo veljalo za najbolj preiskano področje v predvojnem društvu. Ko pa je bilo področje leta 1968 res sistematično prečesano, je gostota jam na km² narasla z 10 na 35 jam. Še vedno pa je ta gostota, ki je dosežena na majhnem področju, splošno povprečje gostote jam na tistem delu tržaškega krasa, ki je ostal po vojni v Italiji. Kakšna pa je danes tam lokalna gostota, pa raje ne sprašujmo!

Še ena stvar je, ki me muči, in to je naša znamenita tradicija. Res, vsaka čast Valvazorju, ki je izdelal prvi jamski načrt na svetu, nikakor pa ne tistemu, ki danes ne izdelaja kaj boljšega. Samo občudujemo lahko tiste, ki so raziskovali Škocjanske jame, tiste, ki so zadnjih 60 m brezna v Kačni jami premagali samo z vrvjo, pa tiste Nabrežinske pobalilne, ki so se po vrvi spuščali in tudi vračali iz jame v Rubijah (Grotta Noe) pri Nabrežini. Le težko pa oprostimo tistemu, ki je leta 1938 zapisal, da kljub vitlu ni kazalo nadaljnje prodiranje v Brezno na Golteh, ko so se ustavili na globini 60 m in metali kamenje v globino (Jamo so šele letos raziskali člani SSPDŽ in JK Prebold in dosegli globino 135 m). Samo primerjajmo svetovno globinsko lestvico iz leta 1910, ko je bilo ustanovljeno DZRJS (A), z današnjo globinsko lestvico slovenskih jam (D), pa je neverjetna stagnacija očitna:

A

Globina:	Ime jame:	Kraj:	Gl.dosegel	Leto:
329 m	Labodnica	Trebče	Lindner,	
			Kralj L.	1841
304 m	Kačja jama	Divača	Hanke, Ma-	
			rinič, Müller	1896
270m(226)	Pečina na Hudem			
	letu	Padriče	Svetina	
			(Maucci)	1839
266m	Divja jama	Podgrad	Putick	po 1886
264m(218)	Jama v Griži	Vrdela-	Kralj L.,	
		Trst	A.M. in	
			Fernetič	
			(GGCD)	1866
253m	Škocjanske jame	Divača	Hanke,	
			Marinič,	
			Müller,	1890
229 m	Gradišnica	Logatec	Putick	1886
227 m	Mejamah	Divača	Moser, Perko	1909
227m(223)	Brezno nad			
	Ključem	Bazovica	Perko (Maucci)	1904
214 m	Jenčerska jama	Materija	Perko	1894
212 m	Gouffre Rabanel	Herault	Martel	1889
210 m	Gouffre Armand	Lozero	Martel	1897
204 m	V ponikvi	Hotičina	Perko	1904
200,5 m	Grotta dei			
	Remeron	Lombardia	Bertarelli	1900
200 m	Grotte du Para-			
	dis	Doubs	Fournier	1898
200 m	Jama dol	Bazovica	Boegan	1996

Opomba: V oklepaju so popravljene podatki ter njihov avtor in letnica!

Na današnjo svetovno lestvico ne pride več nobena slovenska jama, ker je spodnja meja še 500 m. Sledeča slovenska glo-

binska lestvica je sestavljena podobno kot prejšnja, le da so v oklepaqu prvotni podatki. Jame z možnostjo nadaljevanja so značene z zvezdico. Namesto avtorja večinoma navajam organizacijo, ki je globino dosegla. V seznam sta vključeni tudi Žankana jama in Gotovž, ki ležita na Hrvaškem in so ju ponovili naši jamarji.

461 m	Pološka jama*	Tolmin	Inst., JKLM, JKI, JKL	1970
361m(450m)	Žankana jama*	Rašpor	JKLM(SAG)	1968(1926)
336m(480m)	Habočkov brezen	Črni vrh	Čeč, GGCD(AXXXO)	1954(1927)
334m(518m)	Jazben	Kanalski vrh	JKLM, Čeč(SAG)	1968, 1958(1928)
320m(420m)	Gotovž*	Klana	JKLM(AXXO)	1969(1928)
304m	Kačna jama*	Divača	Hanke, Marinič, Müller	1896 ^x
285m	Brezno na Leupah	Lokovec	CGST	1938
280m(260)	Triglavsko br.*	Triglav	CSG, JKLM(DZRJS)	1964(1961)
310m	Ljubljanska jama*	Kogel	JKLM	1970
266m	Divja jama	Podgrad	AXXO(Putick)	1933(po 1886)
245m	Bratinov brezen*	Predmeja	AXXXO	1927
227m	Mejamah*	Divača	JKD(Hades)	1968(1909)
225m(253m)	Škocjanske jame	Divača	DZRJS(Hanke, Marinič, Müller)	1947(1890)
220m	Br.IV Ob Ledeniški poti	Hrušica	AXXXO	1927
220m	Javorniško br. III	Debeli kamen	SAG	1934
215m	Strmadna*	Nanos	Instr., DZRJS	1963
215m	Rupa II	Podlešče	SAG	1934
214m(229m)	Gradišnica*	Logatec	JKLM, JKL(Putick)	1957(1886)
214m	Jenčerska jama	Materija	Perko	1904
210m(207m)	Lipiško brezno	Lipica	JKLM, Swcc(SAG)	1968(1919)
204m	V ponikvah	Hotičina	Perko	1904
200m	Br. pri totalizatorju	Triglav	JKLM	1963

^x Kačno jamo so ponovili še JKLM, JKS, JKD, JKDi, Čeč ter Inšt., nihče pa je ni ponovno meril.

AXXXO	Associazione della XXX Ottobre - Trst
CGST	Comissione Grotte della Sezione di Trieste del CAI-Trst
CSG	Chelsea Speleo Group-London
Čeč	Jamarski klub Luka Čeč - Postojna
DZRJS	Društvo za raziskovanje jam Slovenije - Postojna
Inšt.	Inštitut za raziskovanje krasa SAZU - Postojna
GGCD	Gruppo Grotte Carlo Debeljak - Trst
JKD	Jamarski klub Divača
JKDi	Jamarski klub Dimnice - Kozina
JKI	Jamarski klub Idrija
JKL	Jamarski klub Logatec
JKLM	Jamarski klub Ljubljana - matica
JKS	Jamarski klub Sežana
SAG	Societa Alpina delle Giulie - Trst
SWCC	South Wales Caving Club - Shropshire

Danes je torej na ozemlju DZRJS 22 jam, ki bi ob njegovi ustanovitvi prišle na svetovno lestvico. Le tri od njih (Strmadno, Brezno pri totalizatorju in Ljubljansko jamo), smo sami odkrili in raziskali. Dve smo odkrili sami, a do najgloblje točke prišli bolj po zaslugi Angležev. Deset smo jih ponovili po predhodnikih in za sedmorico tudi popravili meritve, za sedem jam pa smo podatke gladko prepisali, ne da bi jame sploh obiskali. Med te jame spadajo tudi brezna z nekaterimi našimi največjimi vertikalami (Brezno na Leupah - 285 m, Br. IV ob Ledeniški poti - 220 m ter Javorniško brezno III - 180 m. Največje vertikale, ki so jih premagali člani DZRJS so Lipiško brezno - 210 m, Brezno pri totalizatorju - 200 m, Žankana jama - 190 m in Kačna jama - 180 m.

Kot že rečeno, nobeno slovensko brezno ne pride na svetovno globinsko lestvico. Pač pa sta tam dve brezni z italijanske

strani Kanina, Abisso Gortari 912 in Abisso Boegan 627, od katerih prvo pride v sam svetovni vrh. Seveda pa ne smemo pozabiti množice dvestometrskih brezen - ki so jih Tržačani odkrili tik ob naši meji v okolici Opčin in Ferneč. Prav tako smo na šestdesetletnico DZRJS izpadli in svetovne dolžinske lestvice, saj je novi dolžinski minimum 20 km, Postojnska jama pa se kar ne zgane s svojih dobrih 16 km, da o drugih sploh ne govorimo.

Mislím, da je vsak nadaljnji komentar odveč. Vem pa, da bi Župančič ob teh podatkih napisal: Veš, o član, svoj dolg itd., v kolikor ga ne bi že zadela prej kap.

Kaj se je zgodilo z našo znamenito tradicijo? Pravzaprav nič, saj je nikoli nismo imeli. Vedno je ostala v Trstu, ki je še danes eden svetovnih centrov jamarije, DZRJS pa jo je bilo prvič deležno šele ko je JK Sežana "uvozil" nekaj velikopoteznejših prijemov prav od tam. Saj je naravnost smešno, da imamo raziskavo sto metrskega brezna že za veleuspeh, medtem ko tržaški pripravniki za šport plezajo sto metrske vertikale, Poljaki pa svojo 770 m globoko Jaskinio Sniezno zdelujejo le z vrvmi in žimarji - za vikend.

Kje so vzroki za tako stanje se raje ne sprašujem. Prav gotovo pa je zaverovanost v preteklost (in to kakšno!) in zaprtost vase eden glavnih vzrokov. Tudi to, da je jamarki priročnik pisan tako učeno, da potrebujemo za razumevanje še en priročnik, ni posebno spodbudno. Poleg tega pa v celi knjižici med množico znanstvenih podatkov ne najdemo niti namiga, kako plezati po lestvicah, vezati vozle in kako je zgrajena karbidka.

Pomedimo torej najprej prah pred lastnim pragom in pogledjmo resnici v oči. Morda nam bo to pomagalo, da bomo čez kakih deset let kje više na svetovni lestvici.

Jože Pirnat:

KAJ JE JAMARSTVO

(nonatis iz Jamarske tehnike, 1972)

Kaj ja jamarstvo? Zakaj raziskujemo jame? Kaj iščemo v tem-
nih globinah, sto in sto, celo tisoč metrov pod zemljo? Ta
in še mnoga druga vprašanja si zastavlja marsikdo, ki prvič
sliši o raziskovanju podzemeljskih jam ali prvič stona po
podzemeljskem rovu. Težko je nisati o jamarstvu in o motivih,
ki nas vodijo v globine. Morebiti je še najbolj trezno oce-
nil jamarstvo francoski jamar Jean Cadoux, eden prvih razis-
kovalcev več kot tisoč metrov globokega brezna Gouffre Ber-
gera. Tako razmišlja:

"Zakaj? Natančno povedano zato, ker je tuje. Pričel sem z
jamarstvom kot mladenič. To so nora, divja in velikodušna
leta. To je čas, ko čutimo vreti v nas življenje in ne vemo,
kaj bi počeli z njim. Brali smo Julesa Verna, velika razis-
kovanja, povesti z Divjega zahoda. Zavidamo jim. Kot oni,
tako hočemo tudi mi sodelovati pri zavzemanju zemlje. Radi
bi ušli domačim sponam. Kako bi bilo dobro otresti se za
vselej vezi otroškosti, ki nas oklepajo. Hočemo se hojevati
in iščemo težave, da bi jih premagovali. Kaj je bolj čudovi-
tega kot podzemeljsko raziskovanje, eno zadnjih področij za
prigode?

Potem pa minejo nora leta in mi še vedno hodimo po jamah.
Zakaj? O, veliki raziskovalci! O, veliki jamarji? Ali se ne
bi skrili za zaveso znanosti? Smejati se moram, ko se trudi-
te, da bi mi dokazali tisoč "resnih vzrokov", da se gremo ja-
marje. Zdi se mi tako, kakor če zalotimo otroka pri prestopku.
Ko je bil alpinizem še v povojih, so prvi planinci nosili s
seboj stekleničke, cevke, mreže za metulje, kuhalnike, razku-

ževalnike, termometre, barometre! Tudi oni so se izdajali za znanstvenike; tudi oni niso hoteli pokazati svoje strasti. Za nas velja isto. Čez dvajset, trideset let bo jamar odkril svojo igro in se bo smejal pretvezam, na katere se sklicujemo v naših časih.

Glavni vzrok, da ljubimo ta šport, je privlačnost odkrivanja. Kakšen povzdigujoč občutek, čuten, skoraj erotičen, pomeni odkritje nove jame! Kako privlačno je zapustiti običajno, urejeno življenje. Kakšno veselje je, udeležiti se prigode, pozabiti na ure, dneve, noči, se zanašati samo na samega sebe, na svoje mišice, srce, možgane, pred vso to leno, a obenem sovražno naravo, ki skriva ob vsakem koraku nasti in čuda. Kakšen užitek je priti s tako prijateljico v najožji stik. Jama ni mrtva stvar, temveč živo bitje, kateremu se moramo predati; bitje, nežno in grozovito obenem in njegove muhe lahko postanejo nevarne. Čimbolj hudobno je, tem bolj srečni smo, če ga premagamo, osvojimo. Potrebujemo naravo, ki je lepa, sovražna, nečloveška. Človek je bil ustvarjen za močna dejanja. Bog mu je dal mišice, nagone, reflekse, razsodnost, ravno za boj. Ustvarjen je za boj z naravo, naravno je, da išče nasprotja teh čudnih krajev, da lahko uporablja vse zmožnosti svojega telesa. Nekateri so postali jamarji zaradi lenot podzemeljskega sveta, gotovo so razočarani. Res je, da je podzemeljski svet lep zaradi svoje divjosti, zaradi barv, zaradi razkošja svoje arhitekture. Užitek je obiskati jame Marzal, Orgnac, Betharram; drugačen, veliko močnejši užitek je odkrivati apnenčeve palače, majhno vdolbino, kjer svetloba svetilk užiga v kristalih zaspane zvezdice. Toda lepota je pod zemljo, ampak ne iščite je tam, ker boste zagotovo razočarani.

Rajši se bojujem proti valovom podzemeljske reke, rajši se bojujem proti ledeno mrzli vodi, plezam čez steno, kjer preži nevarnost name, kjer mi strah leze v drobovje; potrebno

mi je, da se zbiram, da trpim. Rad zmrzujem v umazanih kanalih, kjer me ilovica leni k tlom. Potrebujem vse to, da lahko uživam ta leni kapnik, tisti leni kristal; temvolj bom cenil sonce, veselje do življenja, ki ga bom našel zunaj. Prijatelji jamarji, pobrskajte po svoji vesti. Premišljuje in povejte mi, ali niso to razlogi, da raziskujete podzemlje!

Trdim kakor vi, da bo vedno razloček med goro in našimi jamami. Alpinistu, ki hoče opraviti orvenstven vzpon, ni treba poznati sestave skalovja, smeri plastí, medtem ko mora jamar, če pripravlja raziskovalno ekspedicijo, poznati teren, njegovo strukturo, sestavo, vodni sistem itd. Kakor vi, sem se moral učiti geologije, hidrologije, kakor vas me zanima prazgodovina in rastlinstvo podzemlja. Toda ta študij je nujna posledica mojih jamarskih pohodov, ni vzrok, ki me je vodil: le športnik sem in ne znanstvenik.

Jamar je predvsem športnik, ki ga potrebe pripeljejo k študiju nekaterih znanosti, k reševanju nekaterih problemov. Nekoliko sodeluje z znanstveniki in jim daje svoja odkritja; hidrologu pove smeri podzemeljskih rek, kadar je treba zaje-
ti kak izvir. Ne baha pa s tem, da je strokovnjak. Zakaj bi moral biti znanstvenik?"

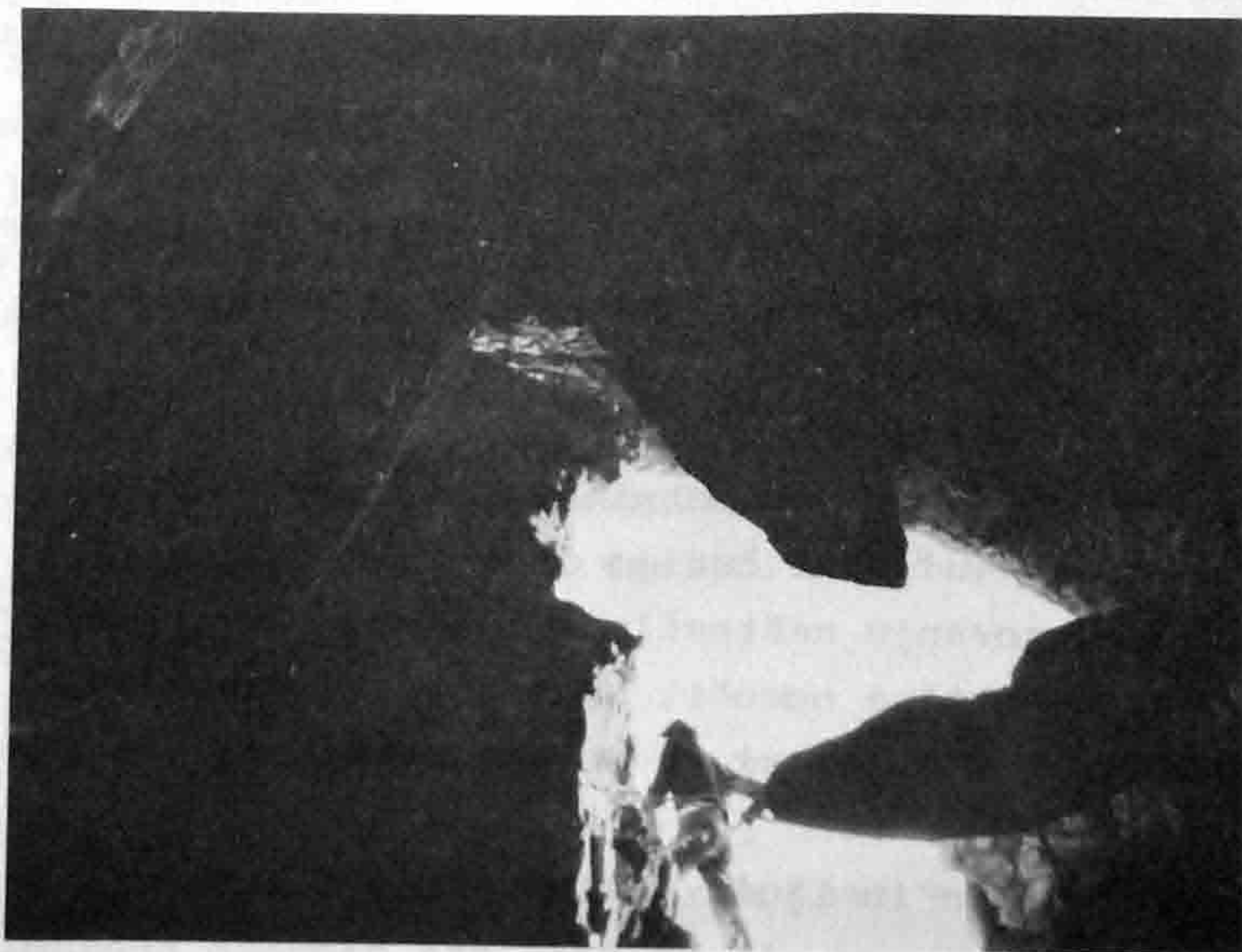
To pa je le eden izmed številnih odgovorov na vprašanje, zakaj raziskujemo jame. Najbrž pa jih je prav toliko kot je jamarjev.

Jamarstvo pa ni šport nosameznikov. Pod zemljo živi in dela ekipa, skupina ljudi, ki čutijo drug z drugim in ki si pomagajo pri premagovanju neštevilnih težav pri raziskovanju. Brez tovarištva, nesebične pomoči, medsebojnega zaupanja in požrtvovalnosti vseh v ekipi si ne moremo predstavljati jamarstva.

Jamar je radoveden in ljudi raziskovanje neznanega; srečen je, ko odkrije nov rov ali ko prepleza globoko brezno, a naj-

več mu pomenijo doživetja in trenutki sreče, ki jih doživlja s prijatelji. Jamar je človek, strah ga je nevarnosti, pozna obup in utrujenost dolgih noči pod zemljo in po nanorih raziskovanja; sam, brez prijateljev in medsebojne pomoči vsega tega ne bi prenesel.

Najbrž to ni dober odgovor na vprašanje, kaj iščemo v jamah. Morebiti se še vedno sprašujete: ... že, že res, da človek ljudi odkrivanje, pa vendar mora biti še kakšen bolj logičen vzrok, da raziskujemo jame, da tvegamo na nevarnih prehodih, da premagujemo nečloveške napore ... Na to ne vem odgovora. In sploh, zakaj bi morali vedno opravičevati svoja dejanja, svoje strasti in radosti samo z razumom. Kaj pa srce? Nas ono ne vleče v podzemeljske jame? Ali se ne vračamo prav zaradi tega znova in znova v svet tišine, v svet podzemeljskih labirintov, kjer pozabimo na vse probleme in težave vsakdanjega življenja? Poslušajmo ga, poskušajmo bitje srca, ko počivamo pod lestvicami in se vrašajmo: Le kaj me žene v ta teman, neprijazen in tudi lep svet? Prepričan sem, da bomo našli odgovor.

Rado Smerdu:

V SVETU BREZ SONCA

(ponatis iz: Pionir, 1971/72, št. 5)

Skoraj vsakdo pozna alpiniste, ki plezajo v stenah gora, ali pa potapljače, ki se v morju potapljajo v "svet tišine". Danes poznajo ljudje tudi lepote in karniško okrasje Postojnske jame in edinstveni podzemski kanjon reke Reke v škocjanskih jamah. A ko zagledajo jamarje, ki se, oblečeni v umazane najace s čeladami ter opremljeni s karbidovkami, vrvmi in lestvicami, odpravljajo v temno podzemlje, se sprašujejo, kdo so ti fantje in zakaj odhajajo v "svet brez sonca".

Ne smemo pozabiti, da Postojnska jama ni že od nekdaj taka, kot je danes: z utrjenimi potmi, mostovi, razsvetljavo in z vlakom. Tudi njene rove je bilo treba odkriti in raziskati. Prvi raziskovalci so tvegali življenje, ko so s čolni prodirali po podzemski Pivki v notranjost jame. Naša domovina ima obilo jam in kraških pojavov kot nobena druga dežela na svetu.

Na našem klasičnem Krasu imamo vrsto jam, ki se po karniškem okrasju lahko merijo s Postojnsko jamo. Tam so tudi zelo globoke jame ali brezna z globinami nad 200 m. Zelo veliko jam pa še ni raziskanih, in prav tja, kamor še ni stonila človeška noga, kjer vlada večna tema, se odpravljajo jamarji. Odrivajo neznani svet podzemlja, rišejo načrte, raziskujejo geološko preteklost jame in edinstveno živalstvo, ki živi le pri nas in nikjer drugje na svetu.

Toda vse jame nimajo karnikov. Take so predvsem tiste v gorah. Triglavsko brezno je vse obdano le z ledom. Ploška jama pri Tolminu pa je velikanski labirint rovov čudnih oblik in dvoran

s skalami in balvani, ki so se zrušili s strona. Rove je izdolbila tekoča voda, ki danes teče le še v nekaterih izmed njih. Tudi jame brez kapnikov je zanimivo raziskovati, saj človek v njih vedno naleti na nova presenečenja. Težko je povedati, zakaj so lahko take jame prav tako lepe kot tiste s kapniki. Marsikaj mora človek doživeti sam, da se prepriča o tem, kar trdijo drugi.

Ploška jama je že vrsto let v središču pozornosti slovenskih jamarjev, ki vsako leto odkrijejo v njej nove rove in nova presenečenja. Tako je danes Ploška jama dolga več kot 10 km (Postojnska jih ima 12), obenem pa je naša najgloblja jama s 674 m višinske razlike med najvišjo in najnižjo točko v jami. Edinstvena je tudi po tem, ker se od vhoda naprej dviguje in je s 530 m vzpona na drugem mestu na svetu. O Ploški jami bi lahko napisali zajetno knjigo, a prepustimo to drugim. Raje si ogledjmo dogodek iz življenja jamarjev, ki odkrivajo ta podzemski svet, mnogim ljudem tako neznan in odmaknjen.

PLOŠKA JAMA OD 9. DO 13.VIII.1971

Vračamo se na površje. Pred nami je le še nekaj sto mestrov nam dobro znanih rovov, ki smo jih prehodili ne vem kolikokrat na prejšnjih odpravah. Premišljujem, kaj vse smo doživeli na tej akciji, ki se počasi izteka po 85 urah, kolikor smo jih prebili v podzemlju.

Prva etapa je pot do bivaka. To se bere zelo preprosto, vendar je to najmučnejši del akcije. Skozi ozke in dolge prehode, kjer te skalne stene z vseh strani pritiskajo k tlom, je treba spraviti težke in zajetne nahrbtnike, ki se zelo radi kam zataknejo, medtem ko jih pred seboj porivaš naprej. Bivak je v eni največjih dvoran v Ploški jami. Tu je majhno jezerce s pitno vodo, tu si pripravimo kuhalnike in viseče mreže ...

Kako prijetno je zlesti v toplo spalno vrečo po napornem šesturnem transportiranju! Soj karbidovk počasi ugaša, tudi veselje smeh in pogovor tovarišev zamre, močocene skalne stene ujamajo še zadnjo kletvico nekoča, ki se mu je malo prej strgala viseča mreža. Vse je tiho. Tu in tam pada kakšna kaplja. Sedaj smo v "nopolni temi".

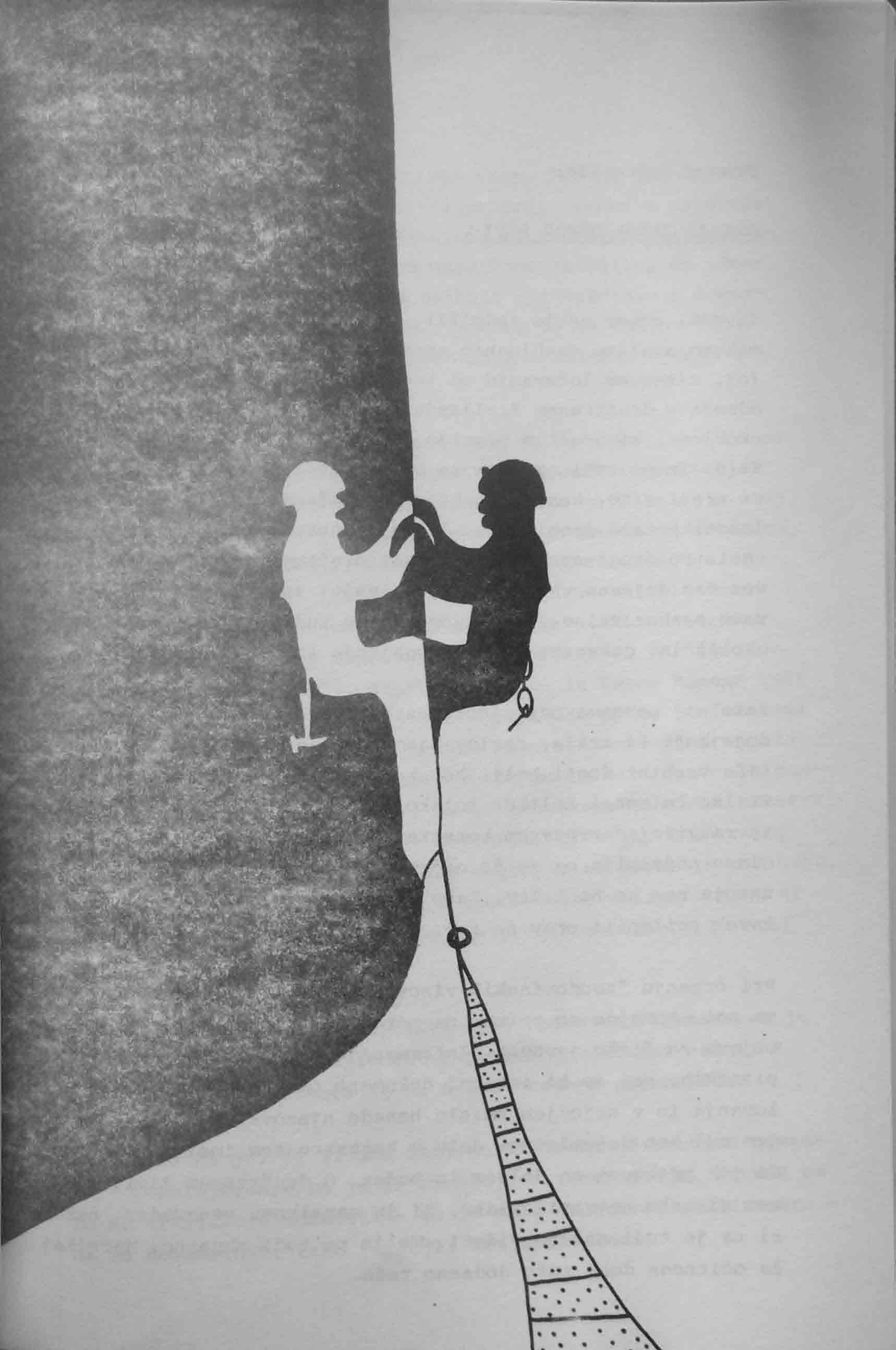
Po uri se orientiramo, kdaj je zunaj dan, in pričnemo z akcijo. Razdelimo si material - lestvice, vrvi, kline, kompas, meter itd. Nato odhitimo po meandru navzgor. Smo pred najtežjim delom jame - skoraj navpično se moramo dvigniti 250 m, to je malo manj kot globina Triglavskega brezna. Začetni del se imenuje "Nebotičnik". Pred njim je treba izprazniti žepe, nato izdihniti zrak, se zriniti v ozko navpično razpoko in se po njej povzneti 75 m. Lestvice, vrvi in drugo šaro si nato podajamo skozi. Od nekoč prav neprijetno prši voda. Na vrhu se odpre rov, ki preide v navpičen kamin. Tu je potrebna zahtevna plezalna tehnika. Ko pride vrvi na vrh, lahko ostali plezamo do njega po lestvicah. Sledi meander. Pod to besedo si predstavljajte ozke, visok in vijugast rov, v sredi pa jamarja, ki se opira na obe steni in tako pleza naprej. Zopet kamin. Tokrat še višji in težji od prvega, za njim pa s pomočjo vrvi in drugih pripomočkov spet poševno navzgor. Neverjetno, včasih zaleže dovtin, kletvica ali tovariška beseda mnogo več, kakor ne vem koliko vrvi in klinov.

Kmalu smo na doslej najvišji točki v jami. Rov se nadaljuje. Med velikimi podornimi bloki se plazimo naprej. Po načrtu smo le 30 m oddaljeni od površja. Tu je tudi topleje kot v spodnjih delih jame, kjer je povsod močan prepih. Ali nam bo uspelo priti na površje? Ne! Rov se zoži in v njem je zagazdena skala, ki jo je nemogoče premakniti. Poskušamo drugje. Med skalami, ki so naložene kot domine, je ozek prehod. Bo šlo? Zrinem se v špranjo. Kolikokrat smo tako zaman poskušali prodreti naprej. Želja po odkrivanju neznanega nas vedno znova zmami v še tako brezupne predele v jami.

Nenadoma se stene razmaknejo. Stojim v rovu, ki ga je voda pred davnimi leti izjedla v živo skalo. Povsod so ostri robovi in drugi znaki erozije. Rov nas pripelje še bliže k novršju, a je na koncu zasut s neskom in skalami. Ko se vračamo, merimo - smer, naklon, dolžino; nekdo skicira profil in tloris rova. Po 20 urah smo zopet na bivaku. Kuhalnik zadovoljno brni, mi pa se stiskamo ob loncu, od koder se širijo vabljlive vonjave. Sedaj ne mislimo na to, da bo treba jutri še enkrat gor, ker moramo raziskati in izmeriti nekaj stranskih rogov.

Že zopet meander in ožina! Ali jih ne bo nikoli konec? Nenadoma postane tako svetlo, da komaj gledamo.... Prišli smo iz jame. Sprejme nas vroč, sončen dan. Tolminski hribi in vmes dolina Tolminke leže pred nami kot na dlani. Kako leno je tu zunaj, mi pa prihajajo umazani, mokri, raztrgani in utrujeni iz jame, kamor nikoli ne posije sončni žarek. Za nami je utrujajoča in nevarna pot, ki postavlja pred človeka vedno nove in nove uganke. Želja po odkrivanju neznane sili človeka vedno znova na njo. Težko se je upreti klicu podzemlja, predvsem v Ploški jami, kjer čakajo na odkritja še celi labirinti nenavadno izoblikovanih rogov, ki jih je v davni izjedla voda, ko si je pod zemljo iskala pot k Tolminki. Le dobro izurjena in uigrana ekipa lahko uspešno raziskuje v Ploški jami.

Proti planini na Ploču sestopamo po gozdu. Sem med zanjimi in kar nič se mi ne mudi v civilizacijo.

France Šušteršič:

RAZMIŠLJANJA SREDI POTI

Izvršni odbor me je zadolžil, naj k zgodovini društva pri-
maknem analizo vsebinskih sprememb o pojmovanju jamarstva
(oz. njegovem ločevanju od speleologije), kar se še kako
odraža v društvenem življenju. Posebej naj bi še razgrnil
probleme, ki društvo pestijo danes. Kaj kmalu pa se je poka-
zalo, da po taki zasnovi ne bom napisal nič užitnega. V pr-
vi vrsti zato, ker so vsebinska vprašanja in aktualna prob-
lematika tako prepleteni, da ji ne moremo in ne smemo loče-
vati. Po drugi strani pa sem kot društveni odbornik, ki je
ves čas dejavno vključen v dogajanje, sposoben napisati pred-
vsem osebne vtise. Brez dvoma pa so tudi ti, ob upoštevanju
okolščin, dokument nekega dogajanja in svojega časa.

Zato naj povzema pričujoči sestavek zgolj moja stališča. Ker
dogajanje še traja, naslov Razmišljanja sredi poti najbrž pri-
tiče vsebini dosti bolj, kot kaj bolj "objektivističnega".
Bralec bo moral kolikor toliko pozmati zgodovino društva, ker
tu razgrinjam predvsem komentarje k njej. Pričujoča številka
Glasu podzemlja pa je že načrtno naravnava tako in za pred-
znanje res ne bo težav. Zato je razumljivo, da smo ji ta ses-
tavek prilepili prav na rep.

Pri črpanju "zgodovinskih virov" sem ubral nekoliko neobičaj-
no pot. Komajda se opiram na poročila z občnih zborov ali na
objave za širšo javnost. Informacije sem iskal v terenskih za-
pisnikih, saj so ti izvirni dokument osnovnega društvenega de-
lovanja in v najožjem smislu besede njegova zgodovina. Ob svo-
jem več kot desetletnem delu v katastru sem imel nač možnost,
da jih preberem po dolgem in počez. O društvenem življenju pa
sem si tako ustvaril sliko, ki je marsikomu nenavadna, nekate-
ri pa je tudi nočejo videti. Velja pa tudi obratno. Marsikaj
že očitnega dobi tako dodatno težo.

Ob pisanju se opiram na objektivne vire. Pač pa sem dejstva razporejal in obteževal po lastni presoji. Posebno pozornost sem posvetil prav tistim dogajanjem, ki so odločilno vplivala na nadaljnji razvoj. Zato bo marsikoga začudilo, da name- njam sorazmerno malo prostora najbolj spektakularnim dogod- kom in res pomembnim odkritjem. Vendar, to je naloga zgodo- vine, moj sestavek pa je le komentar k nekaterim njenim iz- sekom.

Manj poučenega bralca moram opozoriti še na nekaj. Kot le na pol "ljubljska srajca" sem marsikaj razumel in doživljal drugače, kot moji društveni tovariši. Zato je bilo moje sta- lišče do provincialnih društev nekoliko drugačno od uradnega, oz. čisto ljubljanskega. Predvsem pa sem prepričan, da ni "dobrih" in "slabih" fantov, razporejenih na eni ali drugi strani, temveč, da največji del sporov in razhajanj izvira predvsem iz popolnega nepoznavanja sogovornika. Ker sem po- strokovni kvalifikaciji, službenem mestu in konec koncev tudi po osebnih prizadevanjih, najbrž upravičen, da se štejem tudi za speleologa, lahko dovolj tehtno razpravljam tudi o vpraša- njih jamarstva in speleologije. Običajno se take razprave kon- čajo s trditvijo speleologov, da je jamarstvo tehnični element speleologije. Če se jamarji - amaterji tej trditvi upirajo, jih je prav lahko zabiti: "Kislo grozdje, to govorite pač zato, ker se niste uspeli prikopati v speleološke višave". Mene ni mogoče utišati tako poceni (in v bistvu samohvalno) in bolj prepričljivo zapišem:

Jamarstvo ni speleologija, niti njej podrejeno. Jamarstvo je samostojna človeška dejavnost s povsem drugačnimi cilji. S speleologijo se stikata le na delno skupnem prizorišču.

Posledica pa je, da si obe aktivnosti lahko učinkovito pomaqa- ta - dopolnjevanje pa je že vprašljiva formulacija. Seveda pa to ne izključuje možnosti - ta je celo mnogokrat realizirana - da so posamezniki tako jamarji, kot speleologi.

Nasilno tlačenje jamarstva in speleologije v isti koš, je imelo v petdesetih letih neugodne učinke tako na slovensko jamarstvo, kot na Inštitut za raziskovanje krasa SAZU. Prav tako pa je narobe enačiti jamarstvo v velikih urbanih središčih in v provinci. O tem več v nadalnjem besedilu. Tam sem kratko, in morda preveč enostavno, formuliral tudi druge ugotovitve, ki se mi zdi, da so ležale neizoblikovane v moji podzavesti, pa tudi podzavesti mojih tovarišev. Meglene misli so sedaj dobile ostrino. Naj bo to rokavica, vržena vsem, ki mislijo drugače. Dobrodošel bo vsak komentar, vsaka pripomba, načelno pa samo v pisni obliki. Tako homo zbrali dragoceno gradivo za kako naslednih števil Glasu podzemlja in worda nekoliko razjasnili najosnovnejša vprašanja, ki danes pestijo slovensko jamarstvo. Naj bodo moja Razmišljanja samo prvi korak.

Zgodovino društva lahko motrim na dva načina. Lahko mi pomeni sklenjen tok zaporednih dogodkov, usmerjen k istemu cilju, in kjer so posamezni odkloni samo malo pomembni. Lahko pa tudi trdim, da sta uradna društvena struktura in zahajanje v podzemlje samo skupna streha različnim težnjam, ki sledijo komajda podobnim ciljem.

Rdeča nit v razvoju je tedaj opazna samo tistemu, ki jo hoče videti. Prvo pot je ves čas ubiralo društveno zgodovinopisje, ki doseže svoj vrh konec petdesetih let, potem pa polagoma utihne. O drugače pojmovani zgodovini se mnogo govori, piše pa nič. Morda, ker nam je bolje, da vidi javnost vse utečeno in urejeno. Morda, ker nam je bolje, da vidi javnost vse utečeno in urejeno. Morda, ker se komu ni koristno zameriti. Ali pa preprosto zato, ker je na posamezne dogodke treba gledati iz take daljave, da spoznamo, kaj je celota in kaj slabo izdelana razpoka.

Odločil sem se za drugo pot. Za to imam dva razloga. Prvič, pregleda, ki bi vnaprej ne zahteval uravnilovke še nimamo. Drugič pa zato, ker se mi dozdeva, da včasih ne ločimo dobro med tistim, kar je bilo in tistim, kar bi želeli, da bi bilo.

Društvena zgodovina mi samodejno razpada v tri obdobja. Prvo je čas Drenovcev. Njihova prva resnejša odprava v Marjanščico je bila komaj kaj manj učinkovita od naših pohodov v jame v začetku šestdesetih let. Ko so 31.8.1917 dosegli v Rovpi na Banjšcah globino 146 m, so tudi dokazali, da so na svetovnem nivoju, celo blizu vrha. Zaradi smrti obeh duhovnih vodij, Cerka in Brinška, je bilo društva po končani prvi svetovni vojni pravzaprav konec.

Drenovcem gotovo nihče ni posebej pravil, kaj je jamarstvo. V Putiku in najbrž tudi Perku, so imeli žive vzglede za to. Pick pa je bil zgrešen, da speleologija ni ravno isto kot jamarstvo. Formalno nerazčiščena miselna izhodišča pa so težko vplivala vnaprej. Če bi društvo delovalo neprekinjeno, bi se tradicija naravno prenesla dalje. Šestletna (ali celo desetletna) zarez pa se ne da preskočiti kar tako.

Ko so se ljubitelji podzemlja ponovno zbrali okrog starih pravil (saj tega niso mogli storiti okrog "peščice preživelih"), so morali ponovno odkriti njihovo vsebino. Našli so jo ob prebivanju svetovne (pravzaprav nemškoavstrijske) literature o jamah. To pa so pisali predvsem speleološko (znanstveno) usmerjeni učenci velikih pionirjev, speleološko-jamarskih polihistorjev. Seveda se tudi pisci sami niso še zavedli, da gre razvoj vse bolj po dveh tirih. Norbert Casteret je n.pr. zapisal: "Zahajanje v jame me je nujno privedlo k študiju paleontologije in pračloveka." Enako (ne) resna bi se nam danes zdela izjava: "Zahajanje v jame me je nujno privedlo k študiju tržišča kalcijevega karbida."

Novopečeni jamarji torej čutijo veselje do zahajanja v podzemlje. Kot kažejo dokumenti, se tudi še kako zavedajo potrebe po raziskovanju našega podzemlja. Ko na je to treba izvesti, skušajo oponašati bilj pismene (in zato poznane) jamohodce za mejo, ne da bi se zavedali, da obstojajo tudi drugi. Kakšno je torej lice društva leta 1924?

Od Drenovcev je ostal le Michler, pogrešamo celo enega glavnih stebrov predvojnega društva, Putika. Cilj društva ni več odkrivanje neznane podzemlja temveč proučevanje jam. Društvo dajejo lice akademsko izobraženi znanstveniki, ki jih vleče v jame bolj sla po odkrivanju novih znanstvenih resnic, kot želja po odkrivanju neznane sveta. Iz terenskih zapisnikov je jasno razvidno, kateri cilji so bili v odločilnih trenutkih pomembnejši in kateri žrtvovani.

Tako gledanje bi bilo nespametno pripisovati vsem članom društva. Iz Kunavrove knjižice V prepadih je jasno razvidno, da Michler ni bil le jamar v današnjem smislu, temveč celo pravi "špičak". Da je tako mislil tudi pozneje, je najlepše razvidno iz načina, kam in kako je usmerjal ekskurzije in kakšne podatke je beležil v svojih zapisnikih. Škoda le, da ni nikakršnega dokumenta o tem, ali je razmišljal, kako prodreti čim dlje v podzemlje - skratka, ali se je zavedal pomena jamarske tehnike.

Michlerjeva drenovska izročila so očitno utonila v poplavi drugačnih informacij. Kljub verjetnim manjšim odklonom, ostaja osnovna smer društva jasna. Razlogi niso posebno skrivnostni. Tedanja slovenska družba ni dojela, da moramo kras znanstveno proučevati, če hočemo na njem sploh preživeti. To vlogo je sprejelo naše društvo in njegova zgodovina je določen čas bolj predzgodovina sedanjega Inštituta za raziskovanje krasa SAZU (v nadalnjem IZRK), kot predzgodovina našega društva v sedanji obliki. Za pravo jamarstvo, ki se je pone-

koč že začelo ločevati od speleologije, pač ni bilo prostora. Obdobje, ki se začne po reorganizaciji, lahko upravičeno imenujemo speleološka.

Prvo izdajo svoje knjižice Kras in kraški pojavi je P. Kurnaver izdal že leta 1922. Kljub temu, da hoče na poljudnem nivoju predvsem zadostiti svojemu naslovu, je to en sam, vroč poziv mladini, naj se loti jamarstva. Zanj ne manjka čisto konkretnih, praktičnih navodil. Toda odmev je skorajda zanemarljiv. Dosegla ga je šele druga izdaja leta 1957.

Prvi del knjige Duemila grotte, ki je izšla leta 1926 in so jo v glavnem pripravili tržaški jamarji, ima podobno vsebino, morda je pisan celo manj poljudno. Vendar, knjiga je odmevala po Italiji in celo drugod po Zahodu vse drugače.

Mislím, da so vzroki za tako razliko v glavnem trije. Predvsem je drugi, obsežnejši del Duemila grotte velika izložba že opravljenega raziskovanja in najboljši vzgled za naprej. Drugi razlog je najbrž družbeno vzdušje, ki pri nas jamarstva enostavno ni dopuščalo. Tretji, banalen, a morda celo odločilen so finance. Tržaško jamarstvo je bilo deležno vse mogoče materialne in moralne podpore s strani fašističnih oblasti, vojaške pa so že tedaj skrbele za brezplačen transport in topografsko gradivo. O tem lahko mi tudi danes samo sanjamo.

Hitre posledice niso izostale. Od začetkov jamarstva do leta 1916 so bili vsi svetovni rekordi doseženi na našem ozemlju, opravili pa so jih, čeprav v pretežno nemški režiji, naši jamarji. Šele sredi prve svetovne vojne so Avstrijci prenesli rekord v Črno goro, kjer so v Dubokem dolu dosegli globino 350 m in tako za 21 m prekosili Labodnico. Leta 1927 so Italijani v Preti prodrli 388 m globoko in odtlej se Jugoslovani o svetovnih rekordih samo še pogovarjamo.

Po shemi, ki jo je društvo usvojilo, bi v prihodnjih sto letih verjetno ne poznali niti približne slike našega podzemlja. Toga organizacija in zaključen speleološki krognista upoštevala nuje po razširitvi jamarstva po vsej Sloveniji. Ustanavljanje redkih podružnic je pač dosti premalo. Na področju jamarske tehnike pa lahko v najboljšem primeru govorimo o zastoju, če že ne o nazadovanju. Ne morem se znebiti vtisa, da bi Brezno na Golteh, kjer so se naši predniki 15.8.1938 previdno obrnili nad glavno navpičnico, Drenovci petindvajset let prej gladko raziskali do dna.

Čisti društveni rekord iz Rovpe med speleološkim obdobjem ni bil presežen nikjer. Ponavljanje Gradišnice 40 let za Putikom pa ni poseben uspeh, četudi so odkrili manjši stranski rov. Nobena povsem novoobdelana jama tega obdobja ni globlja od 100 m.

Z vzponom A. Šerka ml. začne pihati v društvu popolnoma nov veter. Kataster je nenadoma urejen, število raziskanih jam hitro narašča, zapisniki o čisto speleoloških obiskih jam pa se redčijo.

Očitno je začel Šerko podrobneje proučevati tedanjo tržaško jamarsko literaturo. Ob listanju po Duemila grotte, Il Timavo ali posameznih številkah Grotte d'Italia se neubranljivo vsiljuje eno samo vprašanje, ki prerašča v moro: Kdaj bo tako preiskano tudi naše podzemlje? Najbrž si je odgovarjal tako, kot mi precej pozneje: Ko bomo TO zares hoteli. Ko bomo jasno povedali:

Naloga slovenskih jamarjev je odkrivati in spoznavati podzemski svet naše domovine, naloga slovenskih speleologov pa, da ga znanstveno razložijo in potegnejo družbeno uporabne zaključke.

To je čutil Michler in isto je čutil Kunaver, ko je zapisal: "Orjaško delo še čaka na mladi rod Jugoslavije in posebej Slovenije!"

Šerko bi lahko ohranil dotedanjo društveno smer v speleologijo in vzporedno gradil jamarsko organizacijo. Vendar je on videl dlje. Vedel je, da bo speleologija v amaterskem društvu vedno ostala na nivoju poljudne znanosti, tudi če bodo včlanjeni vrhunski strokovnjaki. Če bo nastalo kaj res vrhunskega, bo to v formalnih okvirjih njihovih rednih (akademskih) služb. Zato je načrtoval ustanovitev Inštituta za raziskovanje krasa, kjer bi bilo tem zahtevam najlepše zadoščeno.

Obratno pa je ocenil, da je jamarsko lahko predvsem društvo in ga je krmaril v to smer. Zanimivo je, da je iskal podobnih praktičnih rešitev, kot Tržačani. Uspel je navezati stike z vojsko in ta je zadolžila aktivnega oficirja Podpaca za nadalnje sodelovanje. Šerko in Podpac, pa tudi drugi člani društva so nato v kratkem času preiskali več sto jam. Kako bi društvo razvijalo, če bi Šerka enkrat grobo ne prekinila vojna, drugič pa smrt, lahko samo ugibam. Brez dvoma je njegova izjemna osebnost precej pripomogla, da je iz navedenih okoliščin potegnil zaključke in jih skušal realizirati. Šerkova (potencialna) vloga pri nadaljnem razvoju slovenskega jamarstva je gotovo hvaležna tema nadaljnjim zgodovinarjem.

K bolj podjetnemu odkrivanju neznanega podzemlja je pripomogla še skupina športno usmerjenih jamarjev, ki so se društvu pridružili tik pred vojno. Značilno je, da so v začetku delovali na lastno pest in (citat) "brez privoljenja društva", kar moramo razumeti, da si je društvo (pravno neupravičeno) lastilo monopol nad kakršnokoli obliko jamarstva. Kot člani društva so pozneje raziskovali kočevsko natanko tako, kot si jamarstvo predstavljamo danes. Njihovi poskusi z vrvno tehniko so bili, zaradi neustreznih materialov, žal jalovi. Tudi to iskro je pogasila vojna.

Oživiljeno društvo po drugi svetovni vojni skuša ubirati poti izpred Šerkovih časov. Le on je bil verjetno tako zavzet z drugimi, pomembnejšimi nalogami, da na društveno politiko ni mogel posebno vplivati. Njegovi tovariši na vsekakor niso dojeli njegovih idej. Vendar pa je nova doba prinesla prvi hip neopazno, a globoko spremembo. Po srednjih šolah se je razvilo krožkarstvo, kjer so svoj piskrček pristavili tudi jamarji in družba se je zavedla, da speleologija ne more biti stvar amaterskega društva.

Kot je bilo edino pravilno, je društvo pričelo raziskovati primorski kras, ki je bil slovenskim jamarjem zaprt skoraj trideset let. V Postojnski in Planinski jami so odkrili nove rove, kar je brez dvoma eden trajnejših društvenih uspehov. Nekaj zaslug za to imajo tudi predvojni italijanski jamarji. Najbrž je bila Postojna Tržačanom že toliko od rok, da niso nadaljevali tam, kjer je vojna ustavila Perka in Putika, oz. je omagal Antron. Vsa medvojna odkritja v Postojnskih jamah so namreč opravili slovenski vodniki, ki pa niso imeli posebnega interesa, da bi odkrivali okupatorju na čast. Želim povedati, da nova odkritja niso bila toliko stvar znanja, kot stvar volje, ki je našim vsekakor ni manjkalo.

Formalno že ustanovljeni Zavod za raziskovanje krasa SAZU v Postojni (danes IZRK), je bil vse bližje svojemu dejanskemu rojstvu in kmalu se je pričelo kazati, da za dve vsebinsko tako podobni družbeni organizaciji pri nas ni prostora. Šerkovi nasledniki niso pravilno dojeli njegovih dalekosežnih zamisli. Ob svojem nastanku je bil sedanji IZRK preveč jamarški, društvo pa istočasno, preveč speleološko.

Rastli pa so tudi krožkarji in vstopali v društvo. Prinašali so nove poglede, ki so si jih izoblikovali ob lastnem raziskovalnem delu, bili pa so tudi vešči različnih tujih jezikov, ne samo nemškega. Zato so postale vse pogostejše informacije z jamarsko res pomembnih območij in marsikomu so zbujele kritične misli.

In kar je moralo priti je prišlo. Ker se Slovenci raje ne-
pričujemo s koli, kot z besedami, je počilo. Odmevalo je v
dobrem, pa tudi, česar se morda premalo zavedamo, v slabem.

Na videz je zadeva enostavna. Razboriti mladenič vroče gla-
ve objavi kritičen članek tam, kjer mu objave tisti, ki mu
je vsebina namenjena, tega ne more preprečiti. Sledi osebna
zamera, ki zaradi previdnosti "zgroženih neprizadetih" enako
udari tudi avtorja že zloglasnega besedila (Osebnostno močno dvo-
mim, da je bil "duhovni avtor" samo eden). Po krajšem preri-
vanju in iskanju krivcev sta antagonista odstranjena, osti
polomljene, zadeve urejene in "vsi smo enakopravni razisko-
valci krasa".

O tem Novakovem članku še danes marsikaj govorimo, le malo-
kdo pa ga je tudi prebral. Kaj je tam tako strašnega, ali pa
morda naprednega? pred vsem je to vsebinsko ne ravno urejen,
ogorčen izliv nad dohajanjem v društvu. Če to kratko povzamem,
in spravim misli bolj v red, lahko zapišem sledeče:

Leta 1950 je imelo društvo z mladimi vred 60 članov, dve leti
pozneje pa komaj petino tega. "Stari" in "mladi" so formalno
ostro ločeni, zato je prišlo do osipa "mladih". "Mladi" hočejo
na ekskurzije, "stari" pa jim tega ne puste, oz. se izgovar-
jajo, da jih ni, medtem pa zasebno organizirajo svoje. Če že
mladi smejo iti na ekskurzije, dobijo za vračilo stroškov ko-
maj pol toliko, kot stari. Stari to opravičujejo, češ, "dela-
li smo 40 let, in lahko imamo sedaj nekaj od društva". Kljub
temu je bilo v zadnjih dveh letih opravljenega več dela, kot
prej v desetih. Društvo je dobilo pred kratkim precejšnje do-
tacije za nabavo opreme, ki pa so si jo stari v trenutku raz-
delili po domovih. Članek konča z mislijo: "Društvo je treba
čim prej pomladiti brez predsodkov in brez ljubosumnosti za
izkušnje, saj je vendar namen društva raziskati Kras, ne pa
uveljavljati posameznike."

Izmed misli, ki se nanašajo predvsem na "ideološka" razhajanja, izstopata dve trditvi drugačnega značaja. Da "stari" na ne ravno prebrisan način pretakajo denar, namenjen za ekskurzije, v svoje žepe; in da si "stari" neupravičeno prillaščajo društveno imevino. Če sta resnični, spadata že pod opolnomočja kazenskega sodišča. Če pa sta le kleveti, spada ta prav tako tja. Predvsem pa, zelo lahko ju je dokazati ali spodbiti. Kot vemo, ni prišlo ne do takšnih, ne drugačnih preiskav. Žal lahko prvo trditev, na podlagi ohranjenih blagajniških knjig, dokažemo tudi še danes. Druga pa se mi zdi vsaj verjetna, ker so podobne navade vladale še v začetku šestdesetih let in smo jih izkoreninili šele na brezkompromisno Velkovrhovo pobudo, včasih s praviimi hišnimi preiskavami.

Globlje posega trditev, da "stari" ljubosumno čuvajo svoje izkušnje in zavirajo spontani razvoj mladih. Natanko isto se je dogajalo dvajset let pozneje, ko je popuščala moja generacija. Najbrž je to stalna periodična bolezen mnogih društev in ima včasih prav katastrofalne posledice. Dejansko pa je to zunanji znak nerazčiščenih izhodišč. Če mi ni jasno, kaj je smisel jamarstva in zakaj sem jamar, se v trenutkih, ko se moje neposredne potrebe ne skladajo z interesi društva oz. jamarstva, ne bom odločil za delen umik, temveč bom po vsej sili skušal spremeniti društvo v molzno kravo, ali pa bleščečo kuliso svoje "veličine".

Jedro spora, ki tiči prav v tem, Novaku verjetno ni prišlo do zavesti. Mladi so se "igrali" speleologe, dejansko pa so bili jamarji v današnjem smislu besede. Stari so se sklicevali na speleološko preteklost, a njihovo početje ni bilo kaj dosti povezano ne z enim, ne z drugim (verjetno je prav Michler v tem izjema). Počiti je moralo, ker besede niso več ustrezale dejanjem. Mladi so čutili, da je nakej narobe, niso pa znali povedati, kaj je to.

Ena Novakova misel na ne drži. Namreč, da je bilo v dveh letih opravljenega več dela, kot prej v desetih. Pozablja, da je bila vmes vojna, katere posledice niso prenehale z devetim majem 1945. In končno, pogled v kataster nam pove, da je bila poprečna aktivnost v zadnjih dveh letih komaj kaj večja, kot prej. Morda so res več hodili po jamah, vendar o tem niso pisali zapisnikov. Te ekskurzije so današnjemu opazovalcu enako jalove, kot zasebni pohodi "starih".

Društvene strukture so želele zadevo prikazati kot osebni spor. (To mi je dokaz, da je bilo res "nekaj gnilega v državi Danski"). Novak naj bi svoje trditve preklical, predsednik (Michler, ki je videl v tem predvsem nogrevanje starih sporov med Drenovci) pa je odstopil. Današnjemu opazovalcu je to resnična tragikomedija. Antagonista sta prav jamarja, ki se najbolj skladata v osnovnih pogledih na jamarstvo. Njun greh je v tem, da sta zadeve zaostri do take mere, ko bi res lahko prišlo do razčiščevanj. Vendar - vsak je predstavnik svoje generacije. Ti pa se bolj borita za mesto ob koritu, kot za vsebino jamarstva.

Razplet je koristil predvsem tistim, ki so se v odločilnih trenutkih Novaka odrekli. (Prepričan sem, da je bilo idejnih avtorjev njegovega članka več. Ob enem pa je bil on formalni zastopnik mladih v odboru in zato najbolj upravičen, oz. celo poklican, podajati javno kritiko. Koliko je v njegovem besedilu osebnih in koliko skupnih stališč, pa je seveda drugo vprašanje.) Novoizvoljeni predsednik, ki zamenja Michlerja, gleda na stvari z obilno mero dobre volje in odbor je v kratkem času spremenjen tako, kot ustreza mladim.

Vendar se spor kuha dalje. Osebni interesi posameznikov in njihove medsebojne napetosti so tako prepleteni z načelnimi razhajanjem, da nihče od prizadetih ne more razložiti teh dveh aspektov. Ko leta 1955 izstopi nekaj mladih, ki ustano-

vijo novo društvo, se nihče ne zaveda, da gre še za nekaj več kot bedast prepir, ki se edino zaradi trmoglavosti ni končal s poravnavo.

Iz razdalje petindvajsetih let opazim najprej, da so društvo zapustili jamarji, katerih poklici so sicer bili delno povezani s krasom, vendar pa niso imeli znanstvenih ambicij. Hoteli so priti do službe, ki bi bila jamarstvu blizu - ali pa tudi ne. Na jamarstvo so gledali zgolj kot na prijetno in koristno, vendar amatersko dejavnost, katere cilj je odkrivanja in topografiranje neznanega podzemlja.

Ko se osamosvojijo, si resda prizadevajo ustvariti vtis, da je njihovo delo znanstveno. To zahtevajo okoliščine. Tedaj že obstoja Speleološka zveza Jugoslavije (v nadalnjem SZJ), ki jamarstva formalno ne pozna. (Stanje v Jugoslaviji je leta 1955 enako stanju v Sloveniji 35 let prej.) Praktično delo železničarjev pa je že v petdesetih letih jamarsko v današnjem smislu besede. To dokazujejo njihovi referati na Drugem kongresu SZJ v Splitu, leta 1961, čemur so se jugoslovanski speleologi (vključno z "društvenimi") samo - posmehovali. Vendar, DZRJ Luka Čeč in JSPD železničar sta na prelomu v šestdeseta leta jamarsko mnogo bolj učinkoviti, kot naše društvo.

Pri nas imajo tedaj glavno besedo bodoči znanstveniki. Če tudi so med njimi jamarji, ki mislijo drugače, nastaja društvo odskočna deska bodočim vodilnim slovenskim speleologom. Nekdanji spori se zreducirajo na ugotovitev, da so "stari" nasprotovali razvoju tehnike in zato večkrat formalno poudarijo pomen le te. To pa je, poleg upadajoče aktivnosti, edini zunanji znak, da se pri koreninah društva še vedno dogaja nekaj odločilnega.

Iz pregleda društvenega delovanja, sestavljenega ob njegovi petdesetletnici je jasno razvidno, kako si želi društvo tudi pod novim vodstvom ubirati stare poti. Prizadeva si ustvariti vtis o svoji znanstveni pomembnosti in strokovnosti - to ja navsezadnje tudi zahteva SZJ in si tako zagotoviti družbeno vrednost. Loteva se nalog, ki jim ni več dorastlo. Zato jih ne izvrši, ali pa se te v svoji dokončni obliki preleve v znanstvena dela posameznih članov društva. Kjer ni bilo znanstvenika, ki bi se podpisal, tudi ni elaborata, ali vsaj članka. Kje so rezultati 8000 meritev, opravljenih v Podpeški jami? Kje so rezultati zanimivih meteoroloških meritev v Lednici na Krimu? (Glej prilogo!). Pred vojno je društvo še samostojno barvalo ponikalnice. V petdesetih letih najemajo njegove člane za opazovalce profesionalne organizacije.

Navedek, da raziskuje društvo ob svoji petdesetletnici svojo dvatisočo jamo, je prazno petelinjenje. Napravil sem analizo zapisnikov od številke 742 (zadnja, dosežena pred vojno) do 2000, iz katere sledi: 96 jam iz te množice je bilo dokumentiranih tako slabo, da so bile pozneje iz katastra izločene. Od preostalih 1162 jam jih je dve tretjini (714 jam) registriral IZRK, preostanek pa društva oz. Pretner. Deleži so: DZRJL 154, JSPD Železničar 107, DZRJ Luka Čeč 103 jame. 30 jam sta registrirali občasno samostojni podružnici v Sežani in Idriji, 54 jam pa Pretner na svojih "lovskih" pohodih, ki jih težko pripišemo kakemu društvu ali IZRK. Ker je v tem času naše društvo delovalo vseh 15 let, ostala pa manj, dobimo boljšo sliko, če primerjamo letne prispevke: DZRJL 10,26 jam, JSPD Železničar 21,40 in DZRJ Luka Čeč 11,44. Pri tem moramo še upoštevati, da je DZRJ Luka Čeč velik del svojih moči posvetil že registriranim jamam, Postojnski in Predjami, kjer so bili odkriti kilometri novih rovov. Naša merjenja Logarčka tu primerjave ne vzdržijo. Če bi bil v katastru samo naš material, in če bi ga dopolnjevali po predvojnih merilih, bi ob svoji petdesetletnici društvo raziskovalo svoje devetdesetstoto jamo. Ponrečni letni

prispevek v dobi Drenovcev je bil, za primerjavo, 24,50 jam, med obema vojnama pa celo 49,05, pri čemer gre levji delež "vojaškim" raziskavam pod Šerkovim in Podpacovim vodstvom. Najbolj presenetljivo pa je, da se učinkovitost po menjavi odbora 1954 sploh ni spremenila, saj so razlike le v decimalkah. To pomeni, da osebni spori in njihovo razčiščevanje niso prizadeli vzrokov nizke učinkovitosti. Še več, ko sta se oba antagonista organizirala drugod (DZRJ Luka Čeč in JSPD železničar), kjer sta bila nedvomno med gonilnimi silami, sta ti društvi pokazali bistveno večjo učinkovitost, kot naše.

Te ocene bi bile za nas uničujoče, če bi ne skrivale pomembnih razlik. Obe novonastali društvi sta sprejeli v svojem trenutku najbolj učinkovito tehniko in organizacijo raziskav. Ker je to dalo hitro in očitno ugodne rezultate, je shema okostevala. V našem društvu se je vrenje po odhodu najradikalnejših na videz umirilo, vendar je toliko bolj tlelo v jamarjih samih.

Še najlažje je bilo "mladim" speleologom. Ti so nadaljevali po tako ali drugače že določeni poti. Društvo jim je bilo pač ena stopnica na njej in zanj se ne menijo več, kot je sproti potrebno. To je čas, ko društvene organizacijske strukture nevarno razpadajo. V društvenih arhivih vlada praznina. Ohranjenih ni ne zapisnikov sej, ne sestankov ali občnih zborov, upada na tudi število terenskih zapisnikov. Za kataster ne skrbi nihče, knjižnica stagnira. Verjetno je v tem času edino predsednik Bohinec, s svojo osebnostjo vzdrževal fasado društva, za katero pa je bilo bore malo. "Mladim" speleologom se zdi, da je društvene zbirke v svojem okviru znanosti ne služijo. Marsikako knjigo "shranijo" doma, prav tako praktično izropajo dotlej nenavadno bogato kartografsko zbirko. Kopnita biološka zbirka in zbirka kamnin. (Dandanes je izterjavanje za nazaj seveda nesmiselno, prav tako poimensko iskanje krivcev, četudi nekaj dokumentov o njih slučajno še obstoja).

V nekoliko drugačnem položaju so bili tisti, ki v jamarstvu niso videli stopnice k znanosti. Najbrž je bilo že jasno, da je

jamarstvo samostojna dejavnost. Vendar na to stališče še ni veljalo za dovolj tehtno, da bi si ga društvo unalo javno sprejeti. Najbrž je manjkalo oprijemljivih dokazov za to, namreč vsaj kakega pomembnejšega odkritja.

Prav to je bil čas, ko so naše jame na svetovnih lestvicah najhitreje drsele navzdol, novih rekordov pa ni bilo. Težave in motoviljenje pri raziskavah Jazbena in Triglavskega brezna najbolje kažejo, kako malo so tedaj slovenski jamarji vedeli o raziskavah globokih brezen. Večkrat javno izraženo predvidevanje, da bodo v Triglavskem breznu z akcijo "Dno" dosegli svetovni rekord (ta je bil tedaj 1135 m, dosegli pa so ga Francozi leta 1956 v Gouffre Bergerju), je prava naivnost. Da ne bom slepo kritiziral, moram dodati, da je bilo tedaj stališče, da je potrebno najprej najti res veliko jamo, potem pa se ob njej učiš in dosežeš kakšen rekord, v svetu še splošno razširjeno. Prav Gouffre Berger naj bi bil primer za tako gledanje. Nihče pa se ni zavedel, da je Gouffre Berger nenavadno lahka jama in da je svetovno jamarstvo poprečnim tisočmetercami dorastlo šele danes. Če bi šlo Triglavsko brezno naprej, bi se pri 500 m slovenski jamarki najbrž "pokakali", za posledice pa bi razpadle organizacijeksestrukture. Primer, kako porazno vpliva "učenje" ob pretežki jami je sedanje stanje JK Železničar, potem ko si je polomil zoher ob Breznu pri gamsovi glavici (v nadalnjem BPGG) in Debelem vrhu 5.

Bolj razmišljajoči "nespeleologi" so si iskali vsemočih racionalnih odgovorov na vprašanje, zakaj so jamarji - dokaz, da je misel o speleološkem poslanstvu preživela. Med tedaj odkritimi "odgovori" je menda najbolj nenavaden: "Jamar sem zato, ker so mi jame vir težav, ki jih moram stalno premagovati, da upravičim svoj obstoj". Nihče pa ni javno zaklical:

V jame zahajam, ker so in ker me to veseli.

Manj samozavestni so sproti odpadali, nekaj pa jih je le ostalo in se pripravljalo na boljše čase. Zdi se, da so bili prav ti predsedniku v največjo oporo v času notranje krize.

Največji del tedanjega članstva pa se v takšna razmišljanja ni spuščal. V veliki meri so bili to le člani na papirju, ki so plačali članarino, ko jih je za to na domu poterjal vestni referent za članstvo. Preostali so pač prišli, da bi videli za kaj gre, hodili v jame, dokler niso potešili prve radovednosti, nato pa, ker ni bilo prave orjentacije, spet odšli. Le malo se jih je slepilo, da s svojimi pohodi vsaj posredno koristijo znanosti in da jih zato kdo ceni.

Zunanji mir in vsaj navidezna urejenost sta imela nekaj zelo koristnih posledic. Mednarodni stiki, ki so imeli že precejšnjo tradicijo, so postopoma pričeli spreminjati svojo obliko in vsebino. Izmenjava predavateljev se polagoma umika izmenjavanju raziskovalnih skupin. Namesto, da bi ob diapozitivih vljudno občudovali lepote našega ali tujega podzemlja, se pričnejo naši člani zanimati za to, kako jame drugod obvladujejo. Le temu so se v preteklih časih, najbrž nezavedno, izogibali, saj so čutili, da vodi to do primerjanja, kjer bi mi brez dvoma potegnili krajši konec. Dokler sta imela jamar in speleolog enako tehniko, je bil jamar nujno podrejen. Ko pa se je izvežbanemu jamarju vse bolj odpiral svet odkritij, ki s klasično tehniko (s katero so se tedaj zadovoljevali speleologi) ni dosegljiv, je tudi jamarju rastla samozavest. Odločilnega trenutka danes ne moremo določiti, najbrž ga tudi ni bilo. Zavest je zorela počasi, ob tihi konfrontaciji speleologov in tistih, ki so v društvu videli še kaj drugega, kot odskočno desko. Morda je bilo tudi kaj zunanjih sunkov, ki bi nekoliko pozneje povzročili nov prelom. Vendar čas še ni dohorel.

V tem času je bilo društvo obremenjeno še s funkcijo, ki mu ni bila posebno v korist. Hočeš-nočeš je vršilo funkcijo os-

rednjega slovenskega (speleološkega) društva, kar mu je nalaгал statut SZJ. Širom Slovenije so nastajale društvene podružnice, ki bi hotele posnemati matično društvo. Seveda tam ni bilo mogoče niti govoriti o kaki amaterski speleologiji. Pa tudi, kaj bi jamarstvo lahko še bilo, ni vedel nihče. Namesto, da bi člani podružnic zahajali v jame, so se oprijemali povsem drugotnih dejavnosti, ki so komajda povezane z jamami. Osnovni razlog moramo iskati v sorazmerni osamljenosti skupine ljudi, ki živi v manjšem naselju. Brez dvoma se tu pojavljajo potrebe po večini društev, ki jih poznamo po mestih, članov na je premalo za več kot eno. Zato bo pozoren opazovalec zaznal, da imamo v provinci po nazivih sicer zelo različna društva, ki pa so v veliki meri podobne vsebine, to je športno-kulturno prosvetne. Njihov glavni namen je ne glede na uradno zapisano usmeritev prirediti eno ali dve proslavi na leto (z obvezno veselico), osnovna dejavnost pa ni tako bistveno važna, kot v velikih središčih.

Drugi razlog pa je res vsebinski. Na podeželju in manjših mestih pač ni univerze, ki bi vsaj posredno nakazovala, kaj naj bi človek počel pod zemljo. Še manjša je seveda možnost, priti do tuje literature. Ker matično društvo pravzaprav samo ni vedelo, kaj hoče, ni moglo dalje posredovati nikakršne doktrine. Jamarje iz province so speleologi (verjamem, da v najboljši meri, da celajo prav) brž privedli v položaj nekvalificirane, poceni delovne sile.

Tako o enakopravnosti pač ne moremo govoriti. Zato so hotele imeti podružnice vsaj formalno. Dobile so jo z ustanovitvijo zvezne organizacije, ki je sprejela naziv našega društva iz petdesetih let in seveda del njegovih nalog. Temu stališču bo seveda ugovarjalo uradno zgodovinoisje, ki vidi nastanek zveze v gentlemanskem dogovoru "velikih treh". Vendar njih tak organ ni bil potreben. Dovolj samostojne vitalnosti so že dokazali. Podružnicam in njihovi obliki jamarstva pa je bilo to življenjsko vrašanje.

Tedanjemu pojmovanju človeka iz province je bila vsebina jamarstva, kot jo poznamo danes, še dosti bolj tuja, kot "sodelovanje s speleologi". Ne smemo pozabiti, da je jamarstvo, kljub pomenu, ki ga ima pri vzgoji občanov za življenje v izrednih razmerah ipd. značilna dejavnost "prostega časa". Ta pojem pa je, tako kot pojem konjičkarstva, popolnoma tuj miselnemu svetu kmečke družbe, ki prostega časa načelno ne pozna. Seveda ne trdim, da je bila naša provinca pred petnajstimi leti popolnoma agrarna. Dejstvo pa je, da so bili vsi uslužbenci in delavci v največji meri komajda prvi rod, odtrgan od povsem kmečkega življenja in so se še vedno ravнали po njegovih vrednotah. Šele dandanes, ko dobivajo v provinci večino mladi poznejših generacij, se je miselnost toliko spremenila, da vidi smisel tudi tam, kjer ni neposredne praktične koristi. Kaj to pomeni. Če je imel prej posameznik nadpoprečno veselje zahajati v podzemlje, je moral to na nek način opravičiti. Tako opravičilo so mu dali speleologi. Četudi je padel v položaj "hlapca", je to še vedno imelo nek smisel. Ko pa mu je kak Ljubljčan začel dopovedovati, da mora v jame hoditi kar tako in to dokumentirati samo zaradi dokumenta, je to razumel kot norčevanje. Sicer pa je podobno gledanje še danes vzrok, da je toliko "speleologov".

Osamosvojitvev podružnic pomeni v svojem času jez pred prodiranjem provokativnih idej o jamarstvu. Tega društveno vodstvo menda še do danes ni dojelo in prav to je eden osnovnih vzrokov stalnih sporov z ostalimi članicami JZS.

Labodji spev speleološke smeri v našem društvu so Naše jame. Brez dvoma so še danes, dvajset let po nastanku, skorajda vzorna speleološka revija. Vendar, ne pozabimo. Največji del jamarjev jih bere bolj mimogrede, ali pa jih celo odklanja. Za njimi pa ne stoji nikakršna speleološka organizacija. Slovenski speleologi, dopisniki in dejanski bralci Naših jam so še danes neorganizirani. Naše jame tistega, ki jih formalno izdaja, ne predstavljajo; so pa organ nečesa, česar pravzaprav ni.

V začetku šestdesetih let so mladi speleologi v glavnem že odskočili in tudi njim je postalo jasno to, kar je vedel Šerko že dvajset let prej - da je resnična speleologija zadeva profesionalcev. Zato so dobili tihi zagovorniki čisto jamarske smeri večji življenjski prostor. Društvo se organizacijsko hitro postavlja na noge, še posebej zato, ker je rešeno "republiških" obveznosti. V odboru zasedejo ključna mesta člani, ki jim poklic ni vezan na jame.

Čas med leti 1962 in 1965 je verjetno odločilen. Jamarska zavest je dozorela do take mere, da so bili potrebni samo še zunanji povodi, da pokaže življenjsko moč. Splet res ugodnih okoliščin pa je prispeval, da je bilo to še toliko bolj učinkovito.

Začelo se je z Najdeno jamo. Ta je bila po vseh pravilih speleologije že obdelana in objavljena, ko je skupina mladih navdušencev prebila ožino (sedanjo Radeščkovo pasažo). V času enega leta so "kopači" pregledali in izmerili, kar se je pač dalo s klasično tehniko, obstali pod "kamini" in izkubili precej podjetnosti. Prav tedaj pa se je društvu pridružilo precej novincev, ki jim je sveže odkritje dajalo zagona, v starejših pa so imeli dobre učitelje, ki so tiho rešili vse tiste nevidne težave v organizaciji in opremi, ki so doslej zavrle še vsakogar. Ni bilo namreč dovolj, da si verjel, da gre jama tudi navzgor in ne samo navzdol (to je bil eden stranskih povodov razdora v začetku petdesetih let), potrebno je bilo tudi sprostiti roke za prosto plezanje.

Izum polietilenskih cevi, ki so omogočile enostavno in poceni izdelavo čelnih svetilk, je najbrž najpomembnejše posamezno tehnološko odkritje, ki je neposredno pogojilo sedanji razcvet jamarstva doma in v svetu.

Marussig, Planina in Velkovrh so dejansko rešili vsa osnovna vprašanja opreme pri plezanju v kamine že prej, kot smo se prebili v notranjost Najdene jame. Ta je bila le tisti nujni poligon, kjer so nova tehnična sredstva pokazala svojo vrednost.

Preboj skozi Radeškovo pasažo je brez dvoma velik uspeh vztrajnosti in veliko odkritje. Mejniki v razvoju jamarske misli pa so odkritje Dvorane štirih, Piparskega rova, Stopinjskega kamina in Sulčevega rova. Čeprav sta zadnja dva bistveno zahtevnejša, pa je odločilnega pomena obvladanje Metodove prečnice (dostop do Piparskega rova), saj je plezanje v (po dotedanji terminologiji, ki je do danes opuščena) kamin, navrglo nekaj kilometrov rovov in na mah potisnilo jamo v slovenski vrh.

Najdeno jamo so raziskovali predvsem jamarji, ki so vstopili v društvo, ko je bila Radeščkova pasaža že prebita. Tisti, ki so temu pripravili pot, so ostali v ozadju. Tisti, ki so mite razbili, so bili še vedno obremenjeni z njimi. Tisti pa, ki so želi rezultate, sploh niso več vedeli, na čigavih ramenih stojijo.

Vsako večje odkritje je društveno, manj skupinsko, zagotovo pa ne posameznikovo.

Nobena od tehničnih novosti, nujnih za raziskavo Najdene jame ni odkrila moja generacija. Vse so nam predali naši predhodniki, ne da bi jih sami izrabili.

V društvu so seveda ostali še mnogi predstavniki generacij med prvim razkolom in odkrivanjem Najdene jame. Mnogi so, vsaj potihoma, iskali v njej tudi speleološko vrednost in načrtovali njeno "obdelavo". Iztreznitev je prišla hitreje, kot so pričakovali.

Konec poletja 1965 je bil v Ljubljani četrti mednarodni speleološki kongres in povsem jasno se je pokazalo, kdo je jamar in kdo speleolog. Tisti, ki so tvegali življenje, da so bili odkriti kilometri novih rovov po Najdeni jami, so bili ničle, ko se je pojavil profesionallec, ki so ga službene dolžnosti privedle do tega, da je reševal vprašanja, ki sežejo tudi na kras.

Ne nameravam podcenjevati tistih speleologov, ki se podajajo v globine podzemlja in delijo z jamarji vse njihove fizične, tehnične in organizacijske težave. Obratno, tistim speleologom, ki jim ni žal naporov, da se zavlečejo v skrajne predele najtežjih jam, gre iskreno občudovanje vse moje generacije. Saj ti niso le speleologi, so tudi jamarji najvišjih kvalitete. Prav tako ne zmanjšujem zaslug tistih speleologov, ki jim okoliščine tako ali drugače ne dopuščajo, da bi se podajali v jame, a je njihovo tiho, skorajda zakulisno organizacijsko delo prava osnova tistim, ki se podajajo v jame.

Toda, na kongresu so blesteli še drugi, ki imajo z jamami opraviti komaj kaj več, kot poprečen zemljan, kongres na jih je kvalificiral za speleologe. Generacije jamarjev so živele v prepričanju, kako pomembno bo prodreti do podzemske Ljubljane. Ko pa se je to zgodilo, ni bilo nikogar, ki bi pred svetovno javnostjo pokazal na odkritelje in rekel: "To so tisti, ki so odgovorili na to pomembno vprašanje. Edina res pomembna izjema med slovenskimi speleologi je bil tedaj Bohinec, ki je na svojih predavanjih poudarjal: "To so pravi mladi levi". Še danes se tega spominjamo s ponosom in smo mu hvaležni.

Sicer pa jedro ni v hvaljenju. Kongres je pokazal, da je bil speleološki pomen Najdene jame precej namišljen in je popolnoma zblede spričo drugačnih, profesionalnih problemov. Nauk kongresa se glasi:

Kdor ne najde smisla in vrednosti jamarstva v njem samem, naj ga ne išče drugod. Kvalifikacija za speleologa ni veselje do odkrivanja podzemlja, niti ne samo strokovnost, temveč profesionalnost.

Kdor ga ni razumel, je odpadel. Prav dr. Bohinec pa nam je dal dragoceno iztočnico za naprej, namreč, nismo ničle, smo "levi". Odtod zagon, ki naj se spravil najprej na jugoslovanski vrh, potem pa tako blizu (ali malo daleč) svetovnega, kot niso bili slovenski jamarji že petdeset let ali več. To je bila velika zunanja moralna opora moji generaciji, ki si je prva upala jasno povedati: "Mi smo jamarji, speleologi pa so nekaj drugega", in je zato nekaj časa žela predvsem nasprotovanje in nizke udarce. Sramotno je, da smo dr. Bohincu odrekli podporo, ko jo je najbolj potreboval. To iskreno obžalujem, mislim pa, da nisem edini.

Še nekaj sem dolžan zapisati. Profesionalci, ki so delovali pri organizaciji kongresa, so dobili za velik del svojega dela materialno vračilo. (S tem še ne trdim, da ga večinoma niso zaslužili. Mislim, da bi večini dali lahko še kaj več, kot zlate značke). Toda tam je bilo še dvajset jamarjev, ki so tri mesece opravljali vse mogoče "majhne" naloge. Ko so že tekla zasedanja in večerna srečanja, so ti nekje zadaj pripravljali vse potrebno za tehnične nadrobnosti naslednjega kongresnega dne, risali smerokaze, pisali napise, razmnoževali razne biltene, čuvali razstavo itd. Najbrž njihov učinek ni bil v sorazmerju z vloženim trudom, toda porabili so neznansko mnogo časa. Toliko, da jih je najmanj deset zavleklo gimnazijo ali študij za kako leto, enega ali dva vajenca je mojster pognal čez prag (zaradi nediscipline), dva pa sta izgubila možnost, da končata gimnazijo oz. fakulteto. Razen "tečnih" staršev ni bilo tedaj nikogar, ki bi opozarjal, kaj pomeni pasti na zadnjem popravnem izpitu. Motivacija s svetovnim kongresom, ki so se ji podredile vse društvene strukture, je bila tedaj večini le preveč bleščeča. Profesionalci

lahk ob ponovni reelekciji še danes zapiše, da je sodeloval pri organizaciji tega in tega kongresa. Če pa bo to zapisal delavec, ki je bil zaradi "nediscipline na delovnem mestu" pol leta brezposeln, se mu bodo v najboljšem primeru vsi smejali. In nazadnje, odškodnine za porabljeni čas skorajda ni dobil, morda bežen "Hvala lepa", če... Ko je zamorec svoje opravil, je lahko šel in je bil spet zamorec. To naj bi imeli pred očmi tisti, ki so mojim tovarišem očitati "huliganske izgrede" in se zviška ograjevali od njihovega neakademskega vedenja.

Kongres je bil pred vsem zbor profesionalcev in manj tistih, ki so v jamah s srcem. (Do danes sem odkril, da je bil tudi v tem enak najboljšim svetovnim kongresom). Po njem je praktično vse, kar je v jamarstvu videlo del znanosti, zapustilo društvo. Predvčerajšnji novinci smo morali v pol leta postati odborniki. Konec je bil desetletne levitve. Društvo je postalo popolnoma jamarsko in začela se je sedanja, jamarska doba.

Ko smo se enkrat odločili, da ne bomo po stokrat tekali s termometrom v isto jamo in beležili vodostajev za ne vem čigavo zdravje, smo želeli bolj kot prej, odkrivati neznano podzemlje. Prvi korak k temu na je bil poleg nadaljnega razvijanja tehnike - o njem skorajda ne pišem, ker se na tehniko premalo spoznam - spoznanje že znanega podzemlja. S prijateljem Pucom sva mimogrede prevzela brklanje po katastru, ki ga je vsem nevarnostim, ki so nanj prežale v preteklih petnajstih letih, otel Osole. Kmalu sva spoznala še drugo plat Šerkovega vedenja izpred tridesetih let. Namreč, kako slabo je preiskano naše podzemlje. Polagoma sva se naučila, kam usmerjati ekskurzije, da bodo tudi po vsebinski plati čim bolj učinkovite.

Istočasno je društvo prestajalo zelo pomembno šolo, namreč, raziskovati smo pričeli na Kaninu. Dotlej je veljalo nenapisano pravilo: ena jama, (najmanj) ena ekskurzija. Tako se Kanina pač ne da raziskovati. Tehnično usmerjeni člani so organizacijo ekskurzij, ki pa seveda niso bile več obremenjene z oponašanjem speleologov - kmalu obvladali do take mere, da tudi

po deset srednje velikih brezen na dan ni pomenilo kaj posebnega. Ko smo ta načela razširili še na nižinski kras in jih postopoma prenašali tudi drugim društvom, je staro šerkovo vprašanje: "Kdaj bomo raziskali naše podzemlje?", polagoma dobivalo oprijeljiv, pozitiven odgovor. Izginil je mit "stometerc" (100 m ali več globokih brezen), ki se jih je društvo dotlej lotevalo z ustrezno spoštljivo in ob mobilizaciji vseh društvenih zmogljivosti. Moja generacija je ta brezna resda še cenila, ni pa več okrog njih motovilila. Naši nasledniki, danes tudi že "stari", pa so v njih videli samo še brezna, pač globoka 100 m ali nekoliko več. Draž nekdanjih 100 m je po društvenih merilih danes nekje v globini 400 m, slovenskemu poprečju pa tudi že nekje okrog 200 m. Smisel tega razmišljanja seveda ni v osebem odnosu jamarjev do takega ali drugačnega brezna, temveč v bistvenem porastu števila raziskanih in dokumentiranih jam, kar neposredno sledi iz povedanega. Odtlej narašča kataster slovenskih jam dosti hitreje in naš delež v njem je bil vse do zadnjega časa dalež največji.

Še neke okoliščine ne smem izpustiti. Leta 1963 je izšla v slovenskem prevodu H. Kunavrove knjižica Operacija - 1000. Četudi prikazuje rekord nekoliko prepoceni, je bila v svojem času pravo "ideološko" odkritje. Od prve do zadnje strani je prežeta s pravim jamarskim duhom, ki se zaveda svoje družbene vrednosti. Kdor hoče vedeti, kaj je jamarstvo, mora brati to knjigo. H. Kunaver pa zasluži za prevod zlato značko (četudi bi jo podelili posmrtno), dosti bolj, kot večina nosilcev (z menoj vred). Manj vidno in manj zavedno, vendar na enako tehtno je na nas vplivala druga izdaja P. Kunavrove knjige Kras in kraški pojavi (1957). Iz nje smo črpali predvsem tisto speleološko teoretično znanje, ki je jamarju ob prodiranju v podzemlje nujno potrebno. Knjižica je danes že davno razprodana in tudi že zastarela. Bridko pa čutimo, kako sodobni jamarji ob vrhunskem znanju tehnike nikakor ne vedo,

kako bi jo učinkovito uporabili. Kdor bi danes napisal (in seveda izdal) podobno knjigo, prirejeno sedanjim razmeram, si bo brez dvoma zagotovil mesto na jamarskem Parnasu.

V tej zvezi se moram dotakniti tudi Jamarskega priročnika, ki je izšel leta 1964. Dandanes je pač jasno, da je bil to strel v prazno. Sestavili so ga mladi speleologi že konec petdesetih let in predvsem tehnične težave so povzročile, da je zagledal luč sveta, ko (tak kot je, nikomur ni bil več potreben. Uredniški odbor ga je oblikoval pač skladno svojim pogledom na jamarstvo kot pomožno vejo speleologije in knjižica je prav dober priročnik za speleološke krožke - če bi jih kaj bilo. Ko bi izšel šest ali sedem let prej, bi verjetno za nekaj let zavrl razvoj društva v jamarsko smer. Ob izidu pa je bil razvoj že tako daleč, da ga je gladko pustil ob strani. Drugače moram odgovoriti na vprašanje, zakaj ni bilj odmeval drugod, tam, kjer razvoj še ni prišel tako daleč. Pravzaprav so ga najbolje podali "preroki", ko so zapisali, da je priročnik "napisan tako učeno, da potrebujemo za razumevanje še en priročnik".

V začetku druge polovice šestdesetih let smo potrebovali le še priložnosti, da realno ocenimo svoje sposobnosti in se nato posvetimo ustreznim nalogam. Poleti 1968 smo gostili jamarsko skupino iz južnega Walesa, ki je leto dni prej z velikim (mednarodnim) pompom raziskala Balinko in tudi sicer (še danes) velja za eno najboljših v Veliki Britaniji. Dokler smo se plazili po jamah okrog Laz, svojih sposobnosti še nismo znali prav primerjati. Ko pa smo preživeli teden dni v težani, je bilo kmalu jasno, kdo koga "vlači" po jamah.

Jeseni je padel prvi jugoslovanski globinski rekord v žan-kani jami. Vsul se je plaz vseh mogočih rekordov, ki je dosegel svoj višek nekaj let pozneje, ko je bila Pološka jama za kratek čas po globini devetnajsta na svetu. To je doslej

sploh največji samostojni uspeh organiziranega slovenskega jamarstva, čeprav no sorazmerni vrednosti še daleč ne dosega rekordov, ki so jih postavljali Svetina in drugi sto let prej. Odtlej so slovenske jame stalno v družbi najglobljih na svetu, čeprav ne posegajo prav v konico.

Med posamičnimi uspehi prve zavestno jamarske generacije bi poudaril Pološko jamo. Vendar ne zaradi njenih 706 m. Njena pomembnost je v vzponu do Biološkega rova. To je skoraj tristometersko brezno, premagano navzgor. To so uresničene sanje že davko pokojnega E. Comicija, ki je hotel tako obvladati Kačjo jamo. Vrednost Pološke jame je v brezkompromisnem plezanju v resnični kamin. To je bil v svojem času tudi v svetovnem merilu izreden podvig in eno prelomnih mest (če sploh obstojajo), kjer je bilo dokončno ovrženo načelo, da gre jamar samo navzdol.

Tolikšni uspehi pa seveda dvigajo samozavest. Ob koncu šestdesetih let smo bili slovenski jamarji po zelo dolgem času prvič tako uspešni, da smo si upali pogledati resnici v nezastrt obraz in realno oceniti svojo vrednost v svetu. To so zapisali trije "preroki" v razvpitem članku "Marginalije ob šestdesetletnici" (Glej to številko Glasu podzemlja, str. do). Vsebina je osupnila slovensko jamarsko javnost. Nekateri so zahtevali za "krivce" najstrožjo kazen, drugi so jih kovali v zvezde in zahtevali ponatis v Naših jamah. Kljub temu, da so v vsebini manjši spodrsaljaji, je članek dosegel svoj namen. Večina ga je vzela tako, kot je bil mišljen. Petdeset let pozneje je poprečni nivo slovenskih jamarjev neprimerno višji, kot tedaj. Mnoge reakcije so bile najbrž res bolj posledica ihte, kot stvarnega premisleka. Toda nič za to. Sporočilo, ki smo ga razbrali ob kongresu, so preroki povedali vsej JZS. Povedali so tudi tisto, čemu se je naše dotedanje zgodovinopisje spretno ogibalo, namreč, česa nismo storili, pa bi lahko. Menim, da je javno obravnavanje neprijetnih

dejstev eden najboljših znakov notranje moči, prikrivanje le tega pa kaže na nasprotno. (To seveda velja dokler se še gibljemo v razumnih mejah).

Če naj bi opisoval prerojevanje društva v jamarsko, bi moral najbrž tu končati, saj nadalnje hvalisanje nima več pomena. Vendar pa je prerod skrival tudi nepričakovane pasti, ki so kmalu začele ogrožati temelje društva. Tako na že neposredno vplivajo na njegovo današnje življenje in težave, s katerimi se srečuje.

Odbor je bil radikalno pomlajen takoj po kongresu. V njem pa so sedeli ljudje, ki so ogromno vedeli o raziskovanju jam, nič pa o vodenju društva. Vse tiste strukture, ki so doslej nekje v nevidnem ozadju vzdrževale organizacijo, so se pričele nevarno krhati. Mnoge življenske funkcije društva so od tlej delovale samo še zaradi vztrajnosti. Ker se tega nismo zavedali, je društvo ob izrednih raziskovalnih uspehih proti koncu šestdesetih let neusmiljeno drselo proti razpadu vseh tistih mehanizmov, ki dajejo skupini občanov značaj društva.

Mladi pokongresni odborniki niso vedeli, kaj so njihove naloge. Dalnjeročnejši ukrepi so jim neznani, pa tudi nerazumljivi, saj mlad jamar ne vidi dosti dlje, kot do naslednje ekskurzije. Glasovi redkih preostalih (ki so bili postavljeni ob zid in so zato pretežno molčali) se utaplajo v ponlavi drugačnih idej, ki so v glavnem pozitivne, a še vedno pubertetne. Prva generacija mladih odbornikov je še vedela, da so tam nekoč sedeli drugi. Naslednja ne ve več, čemu odbor in vodstvo se privatizira. Le zakaj bi človek hodil na sestanke, ko pa se dosti lažje dogovori po telefonu. Le komu koristí odbor, če se odborniki, ki so ob enem tudi članstvo, stalno srečujejo po gostilnah. Redne društvene manifestacije postanejo zborna mesta za odhod na prijetnejše kraje. Vse društvene strukture so do kraja prilagojene mladincem, ki jim je jamarstvo edini življenjski cilj in imajo zanj vedno čas.

Seveda pa tako stanje lahko traja le nekaj let. Prihajajo tudi druga zanimanja in dolžnosti, raziskovanje začne unadati. Drug drugemu očitamo "zahojenost" in iščemo krivcev vsepovsod, ne da bi vedeli, da jih v pravem pomenu besede ni, povzročitelje pa moramo pogledati kar v ogledalu. Tovarištvo se spreminja v športno rivalstvo, raziskovanje na se umika načrtnemu rekorderstvu. Za posledico je novincem vstop v društvo - kljub formalno nasprotnim načelom - dejansko zaprt. Novinec postane "član" predvsem tedaj, ko ga nekaj "špičakov" prizna za prijetnega pivskega brata. Njegove jamarske kvalitete so postranskega pomena, pa tudi nezaželjene, saj pomeni potencialno konkurenco. Če poskuša razmišljati o kakih spremembah, jih dobi po glavi. Za kratek čas dobi boj za ohranitev starih pozicij oz. za napredek, nevarno obliko boja za lestvice oz. vrvno tehniko. Na srečo izginejo "stari" prej, kot bi lahko resno ogrozili nadaljnji razvoj tehnike.

Razmere v mnogočem spominjajo na stanje iz začetka petdesetih let, le s to razliko, da so tudi "stari" pravzaprav še hudo mladi in da jim ni mogoče očitati tako banalnih napak, kot tedaj. "Stari" so še vedno objektivno najboljši slovenski jamarji. Tudi mladih, ki naj bi izvedli prevrat, ni. Raziskovalno delo sicer še teče, vendar predvsem zaradi vztrajnosti. Odprava v BPGG jeseni leta 1972 je zadnji poskus, prikriti notranjo gnilobo. Med tem nam logaški jamarji po domače "speljejo" Kačjo jamo. Mi bi morali tam samo še požeti, kar smo sejali pet let, pa nismo več sposobni, da bi se postavili po robu. Generacija, ki je pol desetletja dajala pečat slovenskemu jamarstvu in ga dvignila v svetovni vrh, se preprosto razblini. Zlom je tako popoln, da mora začeti novo izvoljeno vodstvo društvo graditi znova, ne da bi do danes uspelo obnoviti organizacijo iz šerkovih časov.

Morda se zdi komu ta ugotovitev preostra. Meni je še kako resnična. Velik del časa sem bil v vodstvu društva in tako

soudeležen pri razpadanju, kot tudi pri ponovni graditvi društvenih struktur. Le daleč nadpoprečni nivo naše raziskovalne tehnike v času krize nam je omogočil, da smo jo dosti dobro prikrili.

Za novega predsednika, Osoleta, bi lahko rekli, da ga je poslal Bog. Okrog njega se zbirajo tisti, ki so le začutili, da društvo ne živi samo od rekordov. Nove generacije novincev, ki pristopajo, se delno osipajo, delno pa je obstanjo. Zdesetkane društvene vrste se postopoma spet polnijo. Strukture, ki so se rušile dvajset let, se postopoma obnavljajo. Na srečo tehnična baza društva ni bila uničena in že po nekaj letih je društvo, vsaj po tehničnem znanju, spet nesporno prvo v Sloveniji. Proces obnavljanja organizacije pa še traja in glede na potrebe lahko sodim, da se bo moral nadaljevati še lep čas. Šele sedaj se lahko ozrem na trenutno stanje v društvu. Ler sem sam vpleten vanj, najbrž ne morem podati kompleksnega prereza in realne ocene. Pač pa lahko opozarjam na pojave, ki se mi zde koristni ali na škodljivi. Da pa bi vse skupaj ne izzvenelo kot vsesplošno destruktivno kritiziranje, dodajam tudi misli, kako stvari izboljšati. Seveda pa ne trdim, da so to rešilna sredstva - to so nasveti, ki jih društvo lahko, po trezni presoji, sprejme ali pa zavrne. Mislim pa, da je osnova take presoje prav poznavanje korenin različnih težav, ki segajo daleč nazaj v preteklost.

Tako kot moramo pri taki presoji poznati društveno zgodovino, pa moramo vsaj grobo upoštevati tudi družbeno vzdušje. Ob ustanovitvi pred sedemdesetimi leti je bil "družbeni položaj" društva nedvomno zelo visok. Če ga primerjamo s sedanjimi razmerami, bi lahko rekli, da je bilo na ravni "elitnih" republiških društev. Društvo je zrastlo bolj iz kozmopolitskega vzdušja deželnega središča tedanje Avstrije, kot iz realnih krajevnih razmer. Najboljša ilustracija k temu je kar sestava odbora.

Po prvi svetovni vojni je slika že drugačna. Društvo se bolj vkorenini v domača tla, kjer se le prične oblikovati neka zavest, da smo Slovenci (beri: Kranjci) tudi kraški narod (Ne pozabimo, da je bila tedaj Primorska okupirana in je slovensko tradicijo prigrabil italijanski okupator, ob enem pa administrativno zatrl vse poskuse, da bi jo Slovenci gojili dalje). Društvo zdrsne na družbeni lestvici nekoliko niže, četudi ostane vsaj društvo znanstvene elite. To pa se žal pozna pri financah. Vendar je kot strokovna organizacija sposobno in poklicano reševati posamezne praktične probleme, povezane z gospodarstvom na krasu, kar mu je dobrodošel vir življenjskih sredstev.

Po drugi svetovni vojni je društvo najprej deležno precejšnje podpore, ki pa s Šerkovo smrtjo začne usihati. To najbrž pomeni, da je bila bolj posledica njegovih osebnih prizadevanj, kot vrednosti, ki jo je jamarstvu prisojala družba. Odtlej smo priča nenehnemu upadanju zunanje podpore, kar je še toliko bolj boleče, ker je društvo izgubilo svojo speleološko težo. Zapisal sem že, da je med tem speleologija postala preresna, da bi se z njo ukvarjali amaterji. Zato je razumljivo, da je naročil za speleološke raziskave vse manj, dokler jih v šestdesetih letih ne zmanjka.

Pač pa bi ostala možnost za prostorske raziskave, saj smo jamarji vse bolj sposobni prodirati v neznano podzemlje. Žal pa tudi iz te moke ne more biti kruha, ker se Raziskovalna skupnost pogovarja predvsem z OZDi in šele potem, ko je ta predpogoj izpolnjen, vpraša po vsebini njihovega dela. Četudi je res, da je društvo danes popolnoma jamarsko v največji meri zaradi spontanega razvoja doma in v svetu, je le potrebno zapisati, da je piko na i postavila obstoječa zakonodaja.

V provinci ta vprašanja rešujejo dosti lažje, saj se v občinskem okviru le najde kak vir priložnostnih dotacij. V Ljub-

ljani pa je slika drugačna. Ker imamo sedež v občini Center, moramo biti registrirani tam. V tej občini jam seveda ni, zato razumljivo ni potrebe po jamarjih. Torej, jamarji predragi, kaj ne vidite, da ste nam samo v napoto? Po zadnjih ustavnih spremembah je položaj še slabši. Društvo dobesedno visi v zraku, saj njegove dejavnosti ne pokriva nobena samoupravna skupnost. To pomeni, da smo v najboljšem primeru tolerirani, v najslabšem pa celo protipravni. V takih razmerah mora društvo živeti brez zagotovljene minimalne podpore, od sprotne miloščine tistih družbenopolitičnih organizacij, ki vidijo tudi nekoliko dlje, kot veljavna zakonodaja. Najbrž je s tega stališča položaj društva danes najhujš v vsej njegovi zgodovini (če seveda izvzamemo obe svetovni vojni).

Po drugi strani pa moramo le priznati, da je v zadnjih desetih letih jamarstvo le toliko prodrlo v zavest naših soobčanov, da vsaj vedno za kaj gre. Ni še tako dolgo, ko je ob besedi jamar večina Slovencev skomignila z rameni, češ, kaj pa je spet to! In čudo čudovito, pri tem gre za edino športno panovo na svetu, ki se je razvila pri nas in nam ves svet prizna prvenstvo v njej. Bojim se, da k popularnosti jamarstva ni toliko pripomogla naša zgodovina ali včerajšnji uspehi, temveč nekaj hudo "ekskluzivnih" reportaž v Startu in podobnih časopisih. Spet ena naša stvar, ki jo okrog r...i uvažamo v v....t. Vsaj nekaj, če bo naša društvena barka prisiljena potoniti, najbolj "zaslužni" ne bodo več mogli reči, da niso vedeli za kaj gre. S tem v mislih presoajamo naslednje vrstice, predvsem tiste, ki govore, kako je društvo po vseh srečno prebrodenih krizah navsezadnje spet na robu najhujšega.

Realno vrednost društva ocenimo najbolj objektivno na osnovi terenskih zapisnikov, oddanih v nekem določenem, morda petletnem obdobju. To je utemeljeno iz dveh razlogov.

Naš osnovni namen je odkrivanje neznanega podzemlja, torej dodajati nove informacije neki obči skupnosti znanja. Z drugo besedo, Ameriko je odkril Kolumb, ker je znanje o njej predal vsemu človeštvu. Pred njim na jo je obiskalo že več Evropejcev in Azijcev, da ne govorimo o Indijancih, ki so jo prvi našli. Inštrument predajanja novega znanja o dotlej neznanem podzemlju v to občo skupnost znanja pa so prav zapisniki z ekskurzij. Če tega ni, je največji del zahajanja v podzelje jalov, ker služi le osebni zabavi udeležencev. Vendar, naše društvo je društvo za raziskovanje jam, ne servis tistim, ki radi hodijo v jame (in gostilne). Realno vrednost društva kažejo torej podatki o raziskanih jamah.

Nekoliko večji časovni razpon je potreben pri presoji zato, ker tudi rezultati terenskega dela niso ravno od včeraj. Mnogokrat je potrebnih več let organizacijske in tehnično razvojne priprave, da se potem začno hitra odkritja, ki večkratno povrnejo vloženi čas. Zato je realno razdobje za oceno učinkovitosti nekako pet let.

Če si ogledamo število dokumentiranih ekskurzij v času od nastanka zveznega organa slovenskih jamarjev, do leta 1977 (predvidevam, da vsi kasnejši zapisniki še niso oddani), dobimo sledečo tabelo:

(Vrste pomenijo: I leto; II število ekskurzij po Knjiqi ekskurzij (če obstaja); III število dokumentiranih obiskov jam (A, B ali E zapisniki) IV učinkovitost (število oddanih zapisnikov na ekskurzijo); V odstotek oddanih zapisnikov glede na celo JZS).

I	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
II	?	?	?	?	?	?	?	?
III	7	55	37	18	71	118	80	62
IV	?	?	?	?	?	?	?	?
V	31,3	67,1	84,1	26,5	50,0	67,4	58,0	49,2

I	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
II	?	146	86	87	?	?	131	111
III	73	82	86	47	112	95	99	58
IV	?	0,56	1,00	0,57	?	?	0,76	0,52
V	38,8	50,0	50,1	18,9	48,4	47,5	49,3	31,2

Lahko opazimo, da kljub nihanjem absolutno število dokumentarnih ekskurzij vseh petnajst let bolj ali manj stagnira. Obratno pa delež naših raziskav v sklopu celotne JZS vztrajno pada, s tendenco zdrsni pod 10% že v tem desetletju. Dejansko se je to že zgodilo, padli pa bi tudi že pod 5%, če bi lani sekcija v Lazah ne raziskala absolutno več jam, kot matično društvo. Isto velja za konec sedemdesetih let, ko vzdržuje sorazmerno še visoke številke sekcija Straža. Ta je med tem že osamosvojena in odtod (navidezno) hipen upad v času, ki ga gornja tabela ne zajema več. Glede na to, da izkazuje knjga ekskurzij za leti 1978 in 1979 76 oz. 79 ekskurzij, kar je pol manj kot prejšnje čase, lahko zaključimo, da se društvo spet nahaja v krizi (h kateri se bom še ozrl).

Kolikor toliko stabilno število zapisnikov, a upadanje deleža našega društva glede na celo JZS, v obdobju, ki ga zajema tabela, predvsem pomeni, da se kvalitetna razlika med našim in ostalimi slovenskimi društvi počasi, a vztrajno krči. Ker omogoča boljša tehnika, da na eni ekskurziji napravimo več, pomeni stabilno število zapisnikov pravzaprav zmanjševanje učinkovitosti. Ta se pokaže še toliko bolj, ko

pogledamo razmerje med opravljenimi ekskurzijami in oddanimi zapisniki (Vrsta IV). Lahko razberemo, da je potrebna učinkovitost nekaj manj kot dve ekskurziji na zapisnik. Ker teh lahko izdelamo s podatki dobro organizirane ekskurzije tudi po pet in več, sledi, da pride na eno uspešno ekskurzijo najmanj še po ena jalova. V zadnjih nekaj letih, za katere podatkov v gornji tabeli še ni, je razmerje padlo na približno 6 : 1 v korist jalovih ekskurzij, bilo pa bi še slabše, če bi sekcija Laze ne imela učinkovitosti okrog tri zapisnike na ekskurzijo. Ta številka se zdi, da je nekako realna norma za manjšo skupino jamarjev v podeželskih razmerah. Dodam pa naj, da je bila društvena učinkovitost pred krizo konec šestdesetih let pet do šest zapisnikov na ekskurzijo, torej nad tridesetkrat večja, kot v letu 1980! Za tak podatek pa je že potrebno biti plat zvona!

Če želimo pomagati, moramo najprej poznati vzroke. Menim, da je najosnovnejši v informaciji. V društvu mnogo govorimo okrog jamarstva, malo pa o njem. Razpravljamo o vseh mogočih načinih spuščanja in plezanja, o kvaliteti vrvi, o tem, kaj se (ne) dogaja pri sosedu, o različnih rekordih, o "grdih fantih", o polenih, ki naj bi nam letela pod noge itd. Premalo pa govorimo o čisto konkretnih, osnovnih vprašanjih: katere jame raziskovati, kako jih najti, katere informacije zbirati in kako jih dokumentirati.

Če ni "kufrov", jih tudi ne morem prekladati gor in dol. Ker ni dovolj informacij o raziskovanju (tudi tega ni), se o njem tudi ne pogovarjamo, ali bolje, ne pogovarjamo se o jamah. Prav v "inventarju" pa je tista vplivnost in glavna vrednost tržaških jamarskih publikacij. Iz njih se je učil Šerko, in iz njih se je učila moja generacija. Tam je na tisoče opisov in načrtov jam, pa tudi komentarjev, kje in kako nadaljevati. Mi česa podobnega nimamo. Ko smo smeli objavljati, tega nismo hoteli. Danes, ko to hočemo, nas omejujejo vojaške tajnosti.

Če kdo ve, da bo njegov zapisnik objavljen, bo gotovo napravil bolje, kot če ve, da ga dela za v omaro. Pa tudi obratno. Ko presoja zapisnike drugih, hitro doume, kaj mora storiti, da bo njegov zapisnik uporaben in ličen.

Kriza v začetku sedemdesetih let je pretrgala nit izročila, kako pisati zapisnike in kako jih uporabljati. Ustrezne literature, ki bi jo dali novincu, tudi ni. Še več, niti redkih publikacij Strokovne komisije JZS naši člani ne uporabljajo. Ne morem se znebiti vtisa, da vlada v društvu prepričanje, da smo že sami po sebi tako dobri, da ne potrebujemo nobenega nasveta od zunaj. Nekajurni tečaj o izpolnjevanju zapisnikov, je le inormacija o njihovem obstoju. Moja generacija se je od prednikov lahko naučila, kaj početi; nekaj nas je bilo celo Kunavrovih učencev. Po kongresu smo odvrgli nekaj speleologije, z njo pa tudi večino tega, kar ni znanost, temveč urejenost. Zato se je ustalila miselnost, da je kakršnakoli informacija, razen o jamarski tehniki, že kratenje jamarjeve osebne svobode.

Vendar, temu ni tako. Smo Društvo za raziskovanje jam ... To pomeni, da podpiramo in omogočamo raziskovanje jam (tu pač to razumemo v jamarskem smislu besede, ne v smislu Zakona o raziskovalni dejavnosti) in tako nudimo članom možnosti, ki jih kot zasebniki nebi imeli. Po drugi strani pa pomeni izraz društvo, da vlada tu neka urejenost, da sledimo sprejetim in potrjenim ciljem. S tem pa se, v zameno za pridobljene možnosti jamarskega udejstvovanja, zavestno odpovemo delu svoboščin. Če kdo meni, da je društvo to, kar se članom ravno za hoče početi, se moti. Dokler je delovanje članov še nekako v skladu z društvenimi pravili, to drži. Ko pa se skupina članov preusmeri v kaj drugega, se izločijo iz društva, ki brez njih obstaja dalje, pač z nekaj manj člani. Če pa bi hoteli, ustrezno novi usmeritvi, npr. v motociklizem, spremeniti društvena pravila, bi nam ustrezni forumi

brž povedali, da to ne gre.

Informacija o vseh plateh jamarstva je del njega samega, ne pa kratenje osebne svobode!

Seveda pa je potrebno vsakomur jasno povedati, katere konkretne svoboščine in zadolžitve sprejema. Dati nevednežu popolno svobodo odločanja, pomeni uvajati tiste vrste enakopravnost, kjer so svinje enakopravnejše. Z drugo besedo, to vodi v popolno diktaturo tistih, ki vedo za kaj gre in kaj hočejo. Če ni še teh, pristanemo v anarhiji, ker tako globoko le še nismo padli, pomeni, da ima društvo zdravo jedro, ki pa mu uhaja iz rok osnova društvenega delovanja, raziskovanje jam. Pa se vrnimo k izhodišču!

Tiskanih publikacij o jamarstvu in predvsem, njegovih rezultatih, še lep čas ne moremo pričakovati. Zato se moramo ozreti za drugimi potmi. Pri mnogih društvih lahko jasno zaznamo, da je prvi pogoj večje raziskovalne dejavnosti prav komunikativnost domačega katastra. Naš postaja poprečnemu jamarju vse bolj odtujen. To je predvsem zato, ker društvo nima svojih klubskih prostorov (v pravem pomenu besede). Kataster je - na srečo - spravljen na varnem mestu, vendar članom komajda dostopen. Naša glavna napaka je, kar trobimo že celo desetletje: "Najti je treba pravega človeka, ki bo na osnovi katastra usmerjal ekskurzije. "To ni posebno težka naloga, če društvo deluje vsaj kolikor toliko organizirano, da člani v torek vedo, ali bodo v soboto ali nedeljo sploh kam šli. Če pa jim to ni jasno do petka zvečer, ko je potrebno zbrati material, je vse brez smisla. To bi namreč pomenilo, da mora biti poverjenik za kataster vsak torek in petek ves čas navzoč na sestanku (in kar je odločilnejšega pomena, po sestanku v gostilni), da bi lahko, ko ga bo kdo vprašal, recitiral željene informacije. Takega človeka enostavno ni.

Ko je nekoč izgledalo, da smo ga le našli, je bil to entuziast, ki je nekaj let svojega življenja enostavno žrtvoval lagodnosti in neodgovornosti sočlanov. Tega pa je tudi največjemu oslu enkrat dovolj. Dokler bo kataster tako malo komunikativen, kot sedaj, je malo upanja na izboljšanje.

Jamarji dobe največ zagona za pohode v jame, kadar lahko sproščeno listajo po katastru, ocenjujejo zapisnike in iz njih dobivajo navdih za nadalnje delo. Ob enem je to tudi najboljši način, kako dopovedati novincem, kakšen naj bo zapisnik. Marsikje izdelujejo zapisnike kolektivno v klubskih prostorih. Tega pri nas, žal iz objektivnih razlogov, ni.

Samostojna sposobnost organizirati uspešno ekskurzijo pri mlajših vse bolj pada. Nekoč smo odpravili vodje ekskurzij, češ da je to preživet hierarhizem. To je bilo morda smiselno v času, ko je bil praktično vsak (aktivni) član društva sposoben za vodjo in je obvladal vse osnovne plati jamarstva na (za tedanje razmere) precej visokem nivoju. Sem šteje tudi sposobnost, kako najti jamo že po najbolj skopih podatkih, ali pa tudi brez njih. Seveda tedaj orjentacija na terenu, tako po zapisniku, kot po karti ne sme biti vprašljiva. Vendar, tega znanja nismo dobili v društvu. Prinesli smo ga iz šole. Te pa so že davno izbrisale orjentacijo in kartografijo iz učnih načrtov.

Še nečesa ne smemo pozabiti. Ko je moja generacija prehajala v svojo rekordersko fazo, smo se ostro specializirali v opravila, ki so nam najbolj "ležala". Naši nasledniki so nas videli le v teh vlogah, obenem pa smo jih tudi sami avtomatično vzgajali v tej smeri, saj smo hoteli podaljšati dobo rekordov. Pozabili pa smo, da je bilo naše znanje precej kompleksno in da smo se specializirali, da bi lažje obvladali probleme, ki jih proži kompleksno motivirano jamarstvo.

Mlajšim manjka to začetno, sološno jamarsko obdobje in iz šole prehajajo neposredno v specializacije. Zato tudi ne vidijo osnovnega motiva v odkrivanju jam, temveč ga iščejo znotraj svoje specialnosti. Tako smo v zadnjem desetletju prešli fazo skrajno doznanih načrtov, fazo čim točnejšega določanja leg, fazo fotografiranja, danes pa smo najbrž v fazi čistega speleizma. Ni še tako dolgo, ko smo "stari" tožili, da so "mladi" pozabili, da grede jame tudi navzgor. Danes tožimo, da jih brigajo samo navpičnice, če pa ima jamarstvo kaj od tega, da jih ne zanima. Ta pojav je toliko nevarnejši, ker vsebuje elemente spektakularnosti, individualizma in poniževanja "nasprotnika", kar jamarstvo nevarno približuje modnim (beri: izrojenim) športom. Upajmo, da bomo uspeli vse "faze" primerno pomešati in da čim prej preidemo v fazo jamarstva.

V zvezi s specialnostmi, moram omeniti tudi "antispecialnosti". Dandanes jamarji skorajda ne znajo ocenjevati, kje bi bilo potrebno in smiselno vložiti več moči in morda tehničnih sredstev, za prodor naprej. Moja generacija je razpolagala s Kunavrovo knjižico in Priročnikom, kjer je bilo zbrane dovolj predznanja, da je razmišljajoč, a sicer neuk jamar uspešno sklepal na možna nadaljevanja jam. Današnja speleološka literatura, ki je tudi v slovenščini ne manjka, je postala že tako doznana, da se s takimi malenkostmi ne ubada več. Zato ima poprečen jamar vse manj možnosti, da bi se speleološko vsaj toliko izobrazil, kot to zahteva odkrivanje neznanega podzemlja.

Naše jamarske šole zadnjih let so najbolj neuspešne prav pri tem vprašanju. Rešujemo ga z nekajurnim tečajem in potem (morda) enodnevnim pohodom v jame. Ta pot je zgrešena in vodi do specialistov v nepoznavanju osnov speleologije. Te so tako obsežne, da je malo verjetno, da si kdo zapomni vsaj približno vsebino tečaja.

S problemi o nadaljevanju na videz zaključenih jam na tudi ne srečujemo vsak dan. Zato je kaj verjetno, da v trenutku, ko jamar res potrebuje strokovno speleološko znanje, le tega ne bo znal uporabiti in bo zadevo zasukal po svoje. Rezultatov seveda ni, od tod na izkušnje. "Speleološko znanje je tako ali tako brez pomena, saj si z njim nimam kaj pomagati". Če bi n.pr. vrvno tehniko uporabljali enkrat na dve leti, bi prišli do natanko istega zaključka v zvezi z njo. Ker pa jo rabimo vsak dan in ker se v jamarski šoli potrudimo, da jo obvlada vsak, so njeni pozitivni rezultati na dlani.

Kako naj se torej izkopljemo iz tega stanja? Jamarjev vsekakor ne bomo skušali prekvalificirati v speleologe. Najbrž je edini izhod, da jim pripravimo ustrezna skripta in predvsem razložimo, kako jih uporabljati. Ko se bodo v jami srečali z določenim vprašanjem, bodo lahko podrobneje proučili njegov pomen in najbrž tudi odkrili pravilen odgovor nanj. Prihodnjič bomo naleteli na podoben problem in ga bodo reševali že lažje, saj bodo poleg navodil razpolagali tudi že z lastnimi izkušnjami. V nekaj letih bi si tako vsak jamar pridobil in utrdil znanje in izkušnje, da mu prodiranje dalje v podzemlje tudi po tej plati ne bo težko. Navsezadnje je jamarju, ki se dejansko zaveda, kaj je kras, tudi bolj jasno, zakaj preiskovati manjše jame in da rekordi ne čakajo za vsakim vogalom.

Vprašanja organizacije ekskurzij, orjentacije in obvladovanja osnov speleologije postajajo z leti vse ostrejša. Naše podzemlje je namreč raziskano že do take mere, da vodi improvizacija naravnost v ponavljanje. Tako pa seveda upada tudi raziskovalna vnema.

Med neposrednimi nalogami, ki stoje pred nami, je bistvena, da reorganiziramo društvo tako, da bo raziskovanje res osnovna tema vseh društvenih manifestacij. Obenem pa moramo sistematično

vzgajati vodje ekskurzij. Mi, "stari" pa moramo pozabiti, kako smo stvari poenostavljali pred petnajstimi leti in skušajmo predati mlajšim svoje znanje tako, da jim bo to tudi res koristilo.

Šele ob večjem stiku z gradivom v katastru in ob mnogih akcijah v malopomembne jame, ki morajo biti raziskane že zato, da jih ne bomo več ponavljali, se pripravnik polaoma dokoplje do zelo pomembnega spoznanja:

Tudi največja jama na svetu ima vrh deset metrov. Brez množičnega "štepanja" tudi rekordov ne more biti.

Prehajam na zelo kočljivo zadevo, namreč vprašanje rekordnih odkritij. Ko je moja generacija dejansko že popuščala, je vse svoje sile usmerila tja, kjer so bile objektivne možnosti za rekorde. To je bilo razumljivo iz več vzrokov. Osnovni pa precej zgrešen, je osebna motivacija, skorajda bi dejal, "moralni" doping v trenutku, ko zalet že popušča. Objektivno teža pa ima dejstvo, da je bila tedaj neposredna dolžnost naših jamarjev do družbe, da potisnemo kako našo jamo spet v svetovni vrh in dokažemo, da naš kvas ni le poligon svetovnih jamarskih veselil, ampak ga obvladamo predvsem sami. Ker tedaj v Jugoslaviji nobeno drugo društvo ni bilo sposobno česa podobnega, je "piraterija" v Pološki jami, kjer smo nadaljevali, ko je drugim pošla sapa, razumljiva in tudi opravičljiva. Odtod tudi takšna razhajanja med največjimi absolutnimi globinami, ki smo jih dosegli in čistimi društvenimi rekordi.

Generacija, ki je prišla za nami, se je čutila obvezano, da naše uspehe še prekosi. Ker ji nismo znali povedati (tega se tudi nismo zavedali), kako priti do rekordov, se je kmalu malodušno razšla. Ista pesem se ponavlja še danes.

v svojem času smo imeli v tehniki in organizaciji pred provinco neznansko prednost. Tisti, ki smo k temu k j pribomogli, smo se tega zavedali in predvidevali, da nam bodo kmalu sledili drugod, kar bo razlike spet zmanjšalo. Nekateri, nekoliko mlajši pa tega niso razumeli in prevladalo je prepričanje, da je DZRJL že samo po sebi več vredno kot drugi. Ko so Logatčani (mislili so, da v največji tajnosti, dejansko pa smo vedeli vse, kaj se dogaja) prodirali v Kačjo jamo, je vladalo v društvu mnenje: Naj kar hodijo in se opečejo, saj niso sposobni odkriti kaj resnega. Ko so nam Reko sneli pred nosom in javno pokazali, kje je pot do nje, nismo znali drugega, kot proglasiti jih za pirate, "grde fante" in "plačance", čeprav bi bilo društvo kljub organizacijski krizi tehnično tedaj povsem sposobno, da si spet pribori iniciativo in jih po domače "deklasira". Toda morala je bila tako uničena, da so imeli Logatčani od tedaj do danes v tej jami mir in polagoma res postali tehnično tako močni, da so nam bliže kot kdajkoli prej.

Administrativno zaporo raziskav v tej jami, tik za tem, ko je je postalo jasno, kje iskati Reko (kar nam je verjetno zakuhal eden tedanjih funkcionajrev JZS) in tik preden so se vanjo prvič spustili Logatčani, omenjam samo zaradi zgodovine. Zagotovo pa ni imela na naš umik nobenega vpliva, saj smo podobne nizke udarce dobivali tudi že prej, pa smo se zanje menili le toliko, kot za zamorsko k aljico. Logatčani so napravili natančno isto, kot mi nekaj let prej v Ploški jami. Nadaljevali so tam, kjer je predhodniku pošla sapa. Njihova akcija je pozitivna še toliko bolj, ker bi sicer prvi prišli do Reke kaki Tržačani, kar bi imelo verjetno neugodne politične posledice. Je pa tudi bistvena razlika. Po Pološki jami smo mi popustili, JK Logatec pa se je kljub težkim udarcem, ki so ga prizadeli, vzpenjal naprej.

Ko smo železničarjem "pokazali muskelne" v BPGG, smo pred njim pokleknili prav tako, kot oni. Da je jama danes jugoslo-

vanski rekord, je v veliki meri zasluga Andjeličeve vztrajnosti, društvena pa toliko, da mu je sledilo, ko je po večletnem trudu sam rešil ključne probleme. Kaj želim povedati? Vse mlade generacije živijo pod kompleksom novega rekorda. Ne znamo pa jim povedati, da je pravi rekord rezultat vztrajnega raziskovanja na videz malo pomembnih jam. Tam si jamar izpili tehniko, tam si nabere osnovnih izkušenj, tam se nauči meriti, tam se oblikuje ekipa in tam enkrat le naletimo na pot v večje globine in daljave, ki pa nikoli ni posuta z rožicami. Današnji pripravniki pa z našim blagoslovom ponavljajo že večkrat storjeno napako in čakajo, da se jim bo enkrat že odprla velika jama, kjer bi pokazali kaj znajo (ali na mislijo, da znajo). Dokler govorimo samo o tehniki, sem pripravljen, da je društvo sposobno obvladati poprečno tisočmeterco. Ko pa pomislim še na vse ostalo, kar spada zraven, mi je jasno, zakaj - za vraga - ne najdejo prvih petsto metrov.

Moja generacija se je dolgo zavedala, da naš cilj ni lov za rekordi, temveč, preiskati čim več neznanege podzemlja. Toliko je dosegla predvsem zato, ker v začetku ni gojila nerealnih ambicij (glede na začetne uspehe v Najdeni jami bi bila morda celo upravičena) in zato ni razočarano omagala, preden so prvi rekordi prišli sami po sebi. Slika, ki so si jo o njej ustvarili novinci, kaže stanje iz časa, ko je bila moralna kriza (čeprav prikrita) že na višku. Zato mlade generacije tako hitro izgube tla pod nogami, ko nas skušajo posnemati.

Rekord je pozitiven edino kot kazalec široko zasnovanega, sistematičnega dela, kajti prava vrednost je v njem. Čisto rekorderstvo je znak dekadence, tako pri posamezniku, kot v društvu.

Da zaključim. Stremimo za rekordi, skušajmo jih doseči čim več. Vendar, priklopljimo se do njih po tisti poti, ki je edino pravilna. Ogibajmo se "jamarjev", ki se nam pridružujejo samo zato,

ker upajo tako poceni priti do kakega osebnega rekorda, so pa sicer pripravljeni za "rekord" tudi vrh nebotičnika stati na glavi.

Vrhunski jamar mora biti osebnost - nihče pa ne bo postal osebnost zaradi vrhunskega jamarstva.

Pojav zmajarstva in podobnih modnih športov nam je s tega stališča izredno koristen, saj se večina "profesionalnih" rekordov sedaj usmerja tja. Seveda pa ne trdim, da je v zmajarstvu kaj slabega in da so vsi zmajarji "rekorderji".

Naslednji korak od razčiščenih pojmov, kaj smo in kaj hočemo, je, kako to doseči. Eden pogojev je gotovo ustrezna jamarska tehnika. Vendar o njej ne bom razpravljal, saj je danes brez dvoma vrhunska in popolnoma na svetovnem nivoju. Gre pa še za nekaj drugega, namreč, za urejenost. Od pokongresnih časov so društvene strukture v celoti prirejene potrebam pubertetnikov, ki danes ne vedo, kaj bodo počeli jutri. Istočasno so vsak hip pripravljeni iti v jame, če bo motivacija dovolj močna. Čim se iz objektivnih razlogov nisem več mogel udeleževati vseh društvenih sestankov in kar je pomembneje, shodov po gostilnah, se kljub volji, da bi še hodil po jamah, nisem več mogel udeleževati ekskurzij. Popolnoma v enakem položaju je vsakdo, ki se ni prilagodil razmeram. V še slabši koži pa je novinec, ki mu ti, skriti vzvodi društvenega delovanja niso jasni. Ima vse možnosti, da izpade iz igre, čim se konča jamarska šola. Prav takšno stanje pa je ob enem porok, da so raziskovalne akcije tako redke in malo učinkovite, narašča pa število "fotografskih" ekskurzij, ki so za društvo popolnoma jalove. (Tu izvzamam tiste fotografije, ki fotografirajo tako, da izdelki lahko koristijo tudi društvu, napravijo zapisnik, slike in diapozitive pa so pri njih društvu vedno na razpolago).

Začeti bi morali pri organizaciji ekskurzij. Vnaprej bi morali predvideti okvirno število raziskovalnih ekskurzij (osnovna de-

javnost - njih mora biti največ), pripravljajalnih ekskurzij (rekognosciranje, transport, treningi, tehnični poskusi itd.), pomožnih ekskurzij (fotografiranje, nabiranje vzorcev itd.) in prostih ekskurzij. Te naj bi bile povsem po okusu udeležencev in v tem primeru bi bilo društvo res samo tehnični servis. Seveda pa bi si pravico do udeležbe na takih jamah pridobil šele, ko bi pokazal dovolj aktivnosti na prej naštetih.

Tako bi tudi lažje planirali, kam usmeriti ekskurzije in določili vsaj okvirne datume. V primeru, da bi se odločili za raziskavo kakega večjega kraškega kompleksa, bi lahko seveda postopek zasukali in šele glede na zahteve planirali strukturo ekskurzij. Mislím, da bi bila ustrezna številka nekako 40-50 raziskovalnih, 30-40 pripravljajalnih in 10 pomožnih na leto. Število prostih bi določili šele na osnovi izpolnjevanja plana. Ob tem bi pridelali okrog 200 zapisnikov, če bi bilo društvo vsaj toliko učinkovito, kot je sekcija v Lazah. Po kriterijih JZS bi tedaj zbrali okrog 800 točk na leto. Glede na sedanje stanje, ki je do neke mere kritično, bi te številke, ki so mišljene za bolj urejene razmere, zmanjšal na kake tri petine.

Če izvzamem funkcije, ki jih društvo opravlja kot kolektivni član JZS, oz. za katere so tam poverjeni posamezni člani društva, se današnja dejavnost z ekskurzijami skoraj neha. To pomeni, da je v sedanjem trenutku aktivni del društva skupina ljudi, ki deloma hodi na sestanke, deloma pa po terenu. To pa je za organizacijo s cilji in nalogami našega društva daleč premalo.

Kot sem že večkrat bežno omenil, se tisti, ki ne more biti ves čas "zraven", enostavno ne more vklopiti v društveno življenje. To pa je seveda zato, ker društvene strukture česa drugega ne dopuščajo. Drugače rečeno, način organiziranja društva je najgloblji vzrok njegove nezdrave kadrovske strukture in večnih težav, kdo bo pravzaprav odbornik - posredno pa tudi vseh tegob, ki sem jih že prerešetal.

vsekakor je v Ljubljani še precej občanov, ki bi se prav radi udejstvovali na širšem jamarskem področju. Potrebno jim je le odpreti, ali celo, odpahnniti vrata. Najenostavnejši stik vzpostavimo tako, da bodo naši sestanki tudi vsebinsko bolj odprti, po drugi strani pa na nivoju, da nekoliko bolj olikanega človeka ne bo sram pristopiti. Predlagam sledečo shemo.

Na mesec, ki ima poprečno po štiri tedne, bi rezervirali n.pr. prvi in tretji torek za teme, ki niso povezane z neposrednim terenskim delom. Tako bi npr. vsak prvi torek poslušali predavanja o krasu in jamah, za katera bi predavatelje našli v svojih vrstah, ali pa bi jih vabili od zunaj. Ta predavanja bi bila načelno poljudnoznanstvena ali potopisna. Vsak tretji torek v mesecu bi posvetili splošnim vprašanjem jamarstva. Tu bi člani prikazovali pravkar posnete diapozitive, poslušali bi poročila z večjih odprav ali pa bi, morda tudi povabljeni predavatelji, predstavili kako pomembnejšo jamo. Ne smemo tudi pozabiti vodene, vendar proste razgovore o teoretičnih vprašanjih jamarstva.

Preostanejo nam še dva ali trije torki na mesec. Na njih bi obravnavali tekočo problematiko, podobno, kot jo obravnavamo danes. Vendar pa bi bilo koristno nekoliko spremeniti dnevni red. Uvodoma bi poverjenika za kataster in opremo podala poročilo o zadolžencih, ki jim bo kmalu potekel rok zadolžitve, posebej bi seveda izpostavili one, ki so ta rok že prekoračili. Poverjenik za kataster bi potem pozval udeležence preteklih ekskurzij, ki so oddali zapisnike v času od prejšnjega sestanka, naj podajo poročilo o akciji, zapisniki pa bi medtem krožili med poskušalci. Tako bi istočasno dobili informacijo o ekskurziji in o njeni dokumentaciji. To bi bila novincem najboljša šola, kako naj delajo zapisnike. Po teh poročilih bi samo evidentirali (v knjigo ekskurzij) tiste akcije, o katerih še ni zapisnikov in določili zadolžence. V nadaljnjem bi pover-

jenik za kataster orisal tekočo raziskovalno problematiko in podal smernice za nadalnje raziskovanje. Nato bi člani predlagali ekskurzije, ki bi jih predhodno vpisali v knjigo ekskurzij (zato bi jo morali nekoliko spremeniti) in določili cilj, namen, vodjo in datum. To bi imenovali prijava ekskurzije. Prijava bi bila načelno vsaj deset dni pre dnjo, tako, da bi imel vodja čas, da jo pripravi, člani pa, da si zagotovijo prosti čas. Neustrezne ekskurzije bi poverjenik za kataster takoj zavračal. Ekskurzije bi bilo možno prijavljati tudi na drugačnih sestankih, prav tako bi tam podajali osnovne informacije o njih. Vendar bi bil v tem primeru rok prijave daljši. Prijave bi izpostavljali na društveni oglasni deski, morda na članom posredovali tudi drugače. Preostale točke sestanka bi posvetili ostali tekoči problematiki (vendar ne tisti, ki zares teče!).

Tu moram dodati še nekaj k organizaciji ekskurzij. Ekskurzija se torej začne s prijavo, ko so podane osnovne informacije o njej. Člani imajo nato dovolj časa, da se odločijo in prijavijo svojo udeležbo. To bi bilo morda na sestanku pred zadnjim petkom tik pred njo, ko bi dvignili material in se pogovorili o tehničnih podrobnostih. Na sestanku tik po ekskurziji se jo samo evidentira, poročilo pa se poda šele, ko je narejen tudi zapisnik. Ekskurzija je zaključena tedaj, ko je vrnjen (ali odpisan) tudi material, dokončno pa jo potrdi prva sledeča redna seja IO. Da bi stroj tekel čim bolj voljno, bi se morali enkrat mesečno, najbolje na stalno določen dan, sestajati ključni odborniki in prerešetati sprotno raziskovalno problematiko, pri čimer pa bi seveda ne smeli prekoračiti opolnomočij, ki jim jih dajejo posamezne funkcije. V primeru, da bi problematika presegala njihove pristojnosti, bi seveda sklicali IO in mu jo predložili.

Seveda pa k takemu načinu sestankovanja in organizacije ekskurzij ne moremo preskočiti kar čez noč. Prvi korak bi bil, da do-

ločimo vsebino sestankov n. pr. za mesec ali dva vnaprej, najdemo ustrezne predavatelje in določimo vodje sestankov. Mislim, da ni ravno nunno, da sta to ravno tajnik ali podpredsednik, bistveno pa je, da se bo vodja držal dogovorjenega poteka. Tako bi v prvi stopnji sestanke samo razdelili po vsebini in onim, namenjenim tudi širši javnosti, zagotovili tudi tako udeležbo. Vzporedno bi moral teči tečaj za vodje ekskurzij. Stremeti bi morali, da bi po določenem času ne bilo ekskurzije brez kvalificiranega vodje. To kvalifikacijo bi potrjeval IO, za kandidata pa bi se prijavil lahko vsak član društva. Seveda pa bi moral IO prej določiti, katere znanje mora imeti vodja ekskurzije.

Najprej bi zbrali tiste člane, ki imajo voljo, da bi bili vodje, obenem pa jim je raziskovalna praksa že davno opravičila ta naziv. Na več neformalnih sestankih bi pretresli posamezne teme predvidenega znanja, tako, da bi najizkušenejši na svojem področju vodil sestanek in usmerjal prosto razpravo. Tako bi kvalificirani prve vodje, obenem pa izkristalizirali tematiko bodočih rednih tečajev in dobili inštruktorje zanje. Po določenem prehodnem času, ki bi morda trajal pet let, bi bila edina pot do vodje redni tečaj. Dotlej bi morali razmisliti tudi o različnih usmeritvah vodij glede na težavnost in namen akcij, odprav ipd., kar je danes vsekakor preuranjeno.

V pripravljalnem obdobju bi morali še ustrezno prirediti knjigo ekskurzij, ki bi poleg organizacijskih podatkov vseboval tudi reševalcem potrebne informacije. Tako bi bila doba prehajanja na predloženi način dela kar dolga. Seveda pa bi lahko sestanke pričeli preusmerjati takoj, vendar ne v vsem naenkrat, temveč tako, da bi najprej stekle tiste postavke, ki ne potrebujejo posebne priprave.

Šele, ko bi organizirali ali sedanja področja društvenega delovanja (z izjemo odprtih sestankov, bi lahko začeli razmišljati tudi o razširitvi terenskega dela, to je, kako aktivirati publiko odprtih sestankov. Lahko bi pripravili n.pr. nohočniške ekskurzije, katerih namen bi ne bil odkrivanje podzemlja, temveč

gojitev kulture krása. To pomeni, seznanjanje s kraškimi ozemlji in površinskimi kraškimi oblikami, seveda pa tudi iskanje novih jam. Take ekskurzije bi dokumentirali z Dopolnilnimi zapisniki. Pohodniki bi potrebovali samo običajno turistično opremo, v svoje ekskurzije pa bi voletali edino jame I, ev. II težavnostne stopnje.

Tako bi na mah ubili več muh. Člani, ki jamarstva v ožjem smislu iz različnih razlogov ne morejo več gojiti, bi se lahko še vedno udeleževali ne le v "teoretičnem" društvenem življenju, temveč tudi v naravi. Raziskovalci pa bi mnogo lažje prišli do novih jam, saj bi jih pohodniki brez dvoma našli več, kot smo jih sproti sposobni raziskati. Verjetno pa bi pritegnili tudi precej občanov, ki jim je jamarstvo v najožjem smislu besede le preveč ekstremno, so mu pa sicer blizu. To pa pomeni, da bi si pridobili več zaslombe prav v tistih krogih, ki nam trosijo drobtinice, od katerih društvo pravzaprav živi.

Stremenje za tako reorganizacijo društva pa seveda zahteva večje napore pri njegovem vodenju in sploh v notranji organizaciji. Da bi dobili kake nove kadre v večjem številu, je izključeno. Prav lahko pa sprostim svoje, če se omejimo v vodstvu jamarske zveze na delež, ki nam gre po številu članov. Z drugo besedo. Še vedno je polovica ključnih funkcij JZS v naših rokah, število naših članov pa je verjetno manjše od desetih odstotkov vseh slovenskih jamarjev. Kar pomnim, posebno pa še zadnja leta, se vlečejo spori med vodstvom JZS in njenimi strokovnimi skupinami, ki so ob enem tudi naše strokovne skupine. Zakaj? Zato, ker je bila ob svojem nastanku JZS le fikcija in je imela strokovne skupine samo zaradi lepšega. Tako je prišlo do absurdnega sklepa, da so naše strokovne skupine tudi njene. Po skoraj dvajsetih letih pa je JZS le toliko zrela, da se kažejo njeni specifični problemi, ima pa verjetno tudi možnosti, da ji v precejšnji meri rešuje sama. Strokovni problemi, ki tarejo nas, v provinci

nimajo posebne teže, obratno pa ne odgovarjamo na vprašanja, ki se pojavljajo tam. Nas n.pr. zanima, v katerih razmerah se raje trga vrv Marlow in v katerih Fdelrid.

Za JZS pa je osnovno vprašanje, kako uvoziti po 5 km vrvi na leto mimo carine in drugih "pijavk". Ni na posebno bistveno, ali so vrvi te ali one znamke, saj se največji del članic JZS ne ukvarja s tako "špičastimi" raziskavami, da bi razlike prišle v poštev. Lep primer so potapljači. Za JZS je važno, da se "ogledno" preišče čim več sifinov, da bi videli, kaj sploh imamo. Nam pa je pomembnejše, da se, četudi ob izgubi časa, prodre skozi čisto konkretne sifone, in da tudi "pehoti" odpremo pot tja. Kadar je delovala po "zvezno", smo bili v sporu z lastno strokovno skupino. Ko pa je razvoj privedel tako daleč, da so "zvezni" problemi naše povsem potisnili ob stran, je nujno razpadla. Sedanje stanje se mi zdi v precejšnji meri realno, le da ne razumem, čemu morajo biti "zvezni" potapljači posebne članica zveze, ko so njeni člani že tako člani drugih društev.

Najbrž gre dosti zaslug prav našim strokovnim skupinam, da je JZS danes to, kar je. Vendar, priznajmo si, da je otroček zrastel in da lahko hodi po svoje. Za tiste neopribne skupne točke, ki jih nikakor ne smemo zanemariti, pa nam povsem zadostujejo trije do štirje delegati.

Šele sedaj prehajam na edino konkretno vprašanje, o katerem razpravljamo in sprejemamo sklepe na občnih zborih. Namreč, katere jame raziskovati. Pogled v zgodovino nam jasno kaže, da smo bili zares učinkoviti le tedaj, ko smo sistematično raziskovali kako kraško območje ali večjo jamo. Zatorej ni razlogov, da bi se temu vnaprej ogibali. Obratno, s sistematičnim delom bomo najbolje ohrz dali sedanjo razpuščenost in tudi jalovost ekskurzij. Za redne mora biti povsem jasno, kam so namenjene in kaj hočejo doseči. Obratno pa pomožnim tudi javno priznajmo njihovo poljubnost, ki ji je edini namen zabava udeležencev.

Za raziskovalne ekskurzije bi si morali izbrati tri, največ štiri kraška ozemlja, ki se zdijo po dosedanjem poznavanju primerne za sistematično raziskovanje. Izbirati jih moramo tako, da so tako po tipu jam, kot tudi po dostopnosti in klimatskih razmerah čim bolj različna, a se dopolnjujejo. K temu bi primaknil še dve ali tri, prav tako različne večje jame. Za ocvirek pa še kakih pet do šest manjših, a pomembnih raziskovanj kjerkoli že (ki pa bi jih določili vnaprej). Za delovna območja bi ne dajal smernic, zdi pa se mi, da bi bili v sedanjem trenutku primerni večji jami Majska jama in Škocjanske jame. Za ocvirke pa bi predlagal kamine po Najdeni jami ter posamezne detajle v Pološki in Ljubljanski jami.

Najbrž so s tem in potrebnimi strokovnih skupin določene tudi že pripravljalne ekskurzije. Zato ni pretiravanje, če zapišem, da bi že z bolj sistematičnim raziskovanjem v veliki meri ozdravili razpuščenost sestankov in ostalih društvenih struktur. Z drugo besedo, recimo že enkrat pubertetniškim odnosom zborom!

Kaj je torej osnovna težava našega društva? Da se je njegova zgodovina s kongresom skorajda pretrgala. Zato je njegov ustroj kljub častljivim letom še vedno v dobi mlajšega polnoletnika, kar se odraža v dobrem in v slabem. Prerastimo vendar že to poslednje!.

Moja razmišljanja gredo h koncu. Ne toliko zato, ker bi ne imel več kaj povedati, temveč zato, da vsaj nekateri bralci nebi omagali. Kljub temu, da vsebine nisem mogel razdeliti, pa je tudi zvariti nisem znal posebno gladko. Predvsem v drugem delu je precej vrzeli in tudi logičnih skokov. Zanje se opravičujem, saj bi moral besedilo sicer piliti še nekaj let - tako pa bi zgrešil njegov osnovni namen.

Zahvaljujem se prijateljem, ki so se orebijali skozi kupe mojih zapiskov in mi dajali nasvete, kako kaj izboljšati. Vendar, ker sem hotel ohraniti osebno sporočilo, nisem vedno upošteval nasvetov. Teqa pa naj se zaveda tudi bralec in naj ne enači mojih stališč s stališču društva. Predvsem pa vsi skupaj ne pozabimo, da smo jamarji, da želimo odkriti čim več neznaneqa sveta, da pa to počnemo vsak na svoj način.

France Šušteršič

V Lazah, januar 1981

